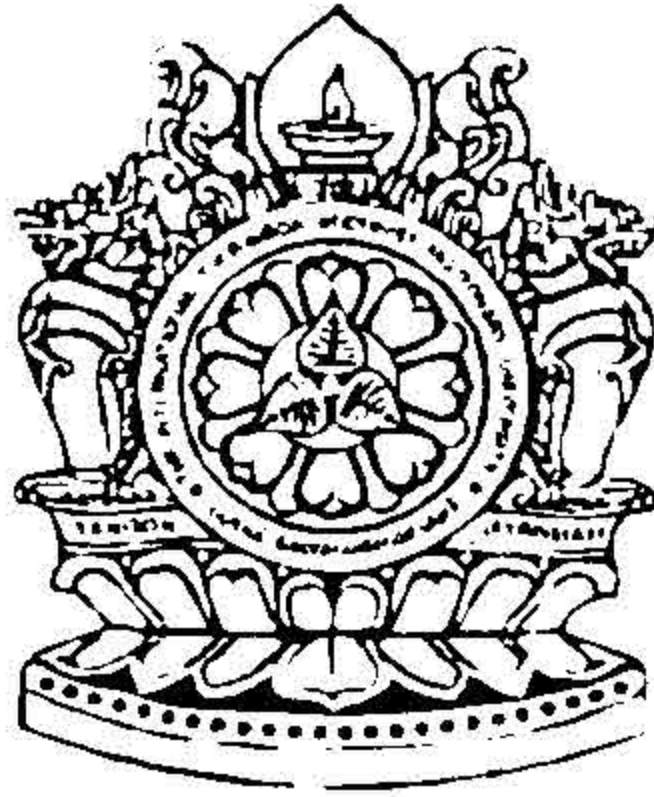

Kaccāyanācariyena Viracitaṃ
KACCĀYANA BYĀKARAṆAṀ

INTERNATIONAL THERAVĀDA BUDDHIST
MISSIONARY UNIVERSITY

Kaccāyanācariyena Viracitaṃ
KACCĀYANA BYĀKARAṆAṀ

INTERNATIONAL THERAVĀDA BUDDHIST
MISSIONARY UNIVERSITY

International Theravāda Buddhist Missionary
University

Kaccāyanācariyena Viracitaṃ
KACCĀYANA BYĀKARAṆAṂ

Transcribed from Myanmar and Edited by
Dr. Silānandābhivaṃsa (D.Litt.)
Rector Sayadaw (ITBMU)
&
U Nandisena

Published by
U Ye Htay
Head of Department
(Admin & Finance)
I T B M U

Religious Publication Permission:

Printed at
Adhipati
No.5, Danatheikdi St., Block 8,
Kabar Aye, Mayangone, Yangon
Myanmar

S.E. 2548

M.E. 1366

A.D. 2004

First Edition 1000 Copies

KACCAYANA SUTTAPĀṬHA

Namo Tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa!

1-SANDHI-KAPPA

PAṬṬHAMA-KANḌA

1. 1. Attho akkharasaññāto.
2. 2. Akkharā 'p' ādayo ekacattālīsam (1,2).
3. 3. Tatth' odantā sarā aṭṭha (3).
4. 4. Lahumattā tayo rassā (4).
5. 5. Aññe dīghā (5).
6. 8. Sesā byañjanā (6).
7. 9. Vaggā pañcapañcaso mantā (7).
8. 10. Am itī niggahitaṃ (8).
9. 11. Parasamaññā payoge.
10. 12. Pubbam adhoṭṭhitam assaram sarena viyojaye (28).
11. 14. Naye param yutte (29).

Iti sandhi-kappe paṭṭhama kaṇḍo.

DUTIYA-KANḌA

12. 13. Sarā sare lopam (30).
13. 15. Vā paro asarūpā (31).
14. 16. Kvac' āsavaṇṇam lutte (34).
15. 17. Dīgham (36).
16. 18. Pubbo ca (35).
17. 19. Yam edantass' ādeso (43).
18. 20. Vam od-udantānam (44).
19. 22. Sabbo cam ti (46, 47).
20. 27. Do dhassa ca (50).
21. 21. Ivaṇṇo yam navā (51).
22. 28. Evādisa ri pubbo ca rasso (52).

Iti sandhi-kappe dutiyo kaṇḍo.

TATIYA-KANḌA

23. 36. Sarā pakati byañjane (62).
 24. 35. Sare kvaci (63).
 25. 37. Dīgham (64, 71, 165).
 26. 38. Rassam (65, 179).
 27. 39. Lopañ ca tatrākāro (66, 163-4).
 28. 40. Paradvebhāvo ñhāne (67).
 29. 42. Vagge ghosāghosānam tatiya-paṭhamā (68).

Iti sandhi-kappe tatiyo kaṇḍo.

CATUTTHA-KANḌA

30. 58. Am byañjane niggahitam (153).
 31. 49. Vaggantam vā vagge (138-9).
 32. 50. E-he ñam (140).
 33. 51. Sa ye ca (141).
 34. 52. Ma-dā sare (142-5).
 35. 34. Ya-va-ma-da-na-ta-ra-lā c' āgamā (56).
 36. 47. Kvaci o byañjane (130).
 37. 57. Niggahitañ ca (146).
 38. 53. Kvaci lopam (147).
 39. 54. Byañjane ca (147).
 40. 55. Paro vā saro (148).
 41. 56. Byañjano ca visaññogo (135-6, 149).

Iti sandhi-kappe catuttho kaṇḍo

PAÑCAMA-KANḌA

42. 32. Go sare puthass' āgamo kvaci (53).
 43. 33. Pāssa c' anto rasso (54).
 44. 24. Abbho abhi (57).
 45. 25. Ajjho adhi (58).
 46. 26. Te na vā ivanne (59).
 47. 23. Atissa c' antassa (60).
 48. 43. Kvaci paṭi patissa (137).
 49. 44. Puthass' u byañjane (129).

50. 45. O avassa (126)

51. 59. Anupadiṭṭhānaṃ vuttayogato (150, 154)

Iti sandhi-kappe pañcamo kaṇḍo.

Sandhi-kappo Niṭṭhito.

2-NĀMA-KAPPA

PAṬHAMA-KAṆḌA

52. 60. Jinavacanayuttam hi.

53. 61. Liṅgañ ca nippajjate (192).

54. 62. Tato ca vibhattiyo (202-3).

55. 63. Si yo, aṃ yo, nā hi, sa naṃ, smā hi, sa naṃ, smim su (200).

56. 64. Tadanuparodhena.

57. 71. Ālapane si gasañño (204).

58. 29. Ivaṇṇ'-uvaṇṇā jha-lā (205).

59. 182. Te itthikhyā po (206).

60. 177. Ā gho (207).

61. 86. Sāgamo se (208).

62. 206. Saṃ-sāsv ekavacanesu ca (209).

63. 217. Et'-imāsam i (210).

64. 216. Tassā vā (211, 366-7).

65. 215. Tato sassa ssāya (212).

66. 205. Gho rassam (213).

67. 229. No ca dvādito naṃmhi (214).

68. 184. Amā pato smimsmānaṃ vā (216).

69. 186. Ādito o ca (218).

70. 30. Jha-lānam iy'-uvā sare va (220).

71. 489. Ya-vakārā ca.

72. 185. Pasaññassa ca (222).

73. 174. Gāva se (224).

74. 169. Yosū ca (224).

75. 170. Avamhi ca (224).

76. 171. Āvass' u vā (226).

77. 175. Tato nam aṃ patimh' ālutte ca samāse (227-8).

78. 31. O sare ca (229).

79. 46. Tabbiparitūpapade byañjane ca.

80. 173. Goṇa naṃmhi vā (231).

81. 172. Su-hi-nāsu ca (231-2).

82. 149. Aṃ mo niggahitaṃ jha-la-pehi (235).

83. 67. Saralopo 'mādesa-paccayādimhi saralope tu pakati (236).
84. 144. Agho rassam ekavacanayosv api ca (237-8).
85. 150. Na sismim anapuṃsakāni (239-48).
86. 227. Ubhādito nam innam (341).
87. 231. Innam-inṇannam tīhi saṅkhyāhi (243).
88. 147. Yosv katanikāralopesu dīgham (245).
89. 87. Su-nam hisu ca (246).
90. 252. Pañcādīnam attam (247).
91. 194. Patiss' inīmhi (248).
92. 100. Ntussanto yosuca.
93. 106. Sabbassa vā am-sesu (251).
94. 105. Simhi vā (252).
95. 145. Aggiss' ini (254).
96. 148. Yosv akatarasso jho (259).
97. 156. Ve-vosu lo ca (260).
98. 189. Mātulādīnam ānattam ikāre (261).
99. 81. Smā-hi-smimnam mhā-bhi-mhi vā (265-6).
100. 214. Na t'-imehi katākārehi (267).
101. 80. Su-hisv akāro e (268).
102. 202. Sabbanāmanam nammihi ca (270).
103. 79. Ato n' ena (271).
104. 66. S' o (272).
105. 0. So vā (273).
106. 302. Dīgh'-orehi (274).
107. 69. Sabbayo-nīnam ā e (275, 277).
108. 90. Smā-smimnam vā (276).
109. 295. Āya catutthekavacanassa tu (279-80)¹.
110. 201. Tayo n' eva ca sabbanāmehi (281)².
111. 179. Ghato nādīnam (283).
112. 183. Pato yā (284).
113. 132. Sakhato gass' e vā (285-6).
114. 178. Ghat' e ca (288).
115. 181. Na ammadito (290).
116. 157. Akatarassā lato yv ālapanassa ve-vo (291).
117. 124. Jha-lato sassa no vā (292).
118. 146. Gha-pato ca yonam lopo (293).
119. 155. Lato vokāro ca (294).

Iti nāma-kappe paṭhamo kaṇḍo

¹ Mog ii. 44 Suttam pi passitabbam.

² Mog ii. 44 Suttam pi passitabbam.

DUTIYA-KANḌA

120. 243. Amhassa mamam savibhattissa se (295).
121. 233. Mayam yomhi pathame (296).
122. 99. Ntussa nto (297).
123. 103. Ntassa se vā (298).
124. 98. Ā simhi (299).
125. 198. Am napumsake (300-1).
126. 101. Avaṇṇā ca ge (301-2).
127. 102. To-ti-tā sa-smim-nāsu (303).
128. 104. Nammihi tam vā (304).
129. 222. Imass' idam am-sisu napumsake (305).
130. 225. Amuss' ādum (308).
131. 0. Itthi-puma-napumsakasaṅkhyam.
132. 228. Yosu dvinnam dve ca (310).
133. 230. Ti-catunnam tisso catasso tayo cattāro tīṇi cattāri (311).
134. 251. Pañcādīnam akāro (247).
135. 118. Rājassa rañño rājino se (314).
136. 119. Rañnam nammihi vā (315).
137. 116. Nāmihi rañṇā vā (316).
138. 121. Smimmihi rañṇe rājini (317).
139. 245. Tumh'-āmhākam¹ tayi mayi (318).
140. 232. Tvam-aham simhi ca (319-20).
141. 241. Tava-mama se.
142. 242. Tuyham mayhañ ca (321).
143. 235. Tam-mam ammihi (322).
144. 234. Tavam mamañ ca navā (322).
145. 238. Nāmihi tayā mayā (323).
146. 236. Tumhassa tuvam-tvam 'amhi (324).
147. 246. Padato dutiyā-cātutthī-chatthīsu vo-no (325).
148. 247. Te-me 'kavacanesu ca (326).
149. 248. Na ammihi (327).
150. 249. Vā tatiye ca (328).
151. 250. Bahuvacanesu vo no (329).
152. 136. Pumantass' ā simhi (331-2).
153. 138. Am ālapanekavacane (333).
154. 0. Samāse ca vibhāsā (334).
155. 137. Yos vāno (335).
156. 142. Āne smimmihi vā.

¹ Tumhamhānam (Si).

157. 140. Hivibhattimhi ca (337-8).
 158. 143. Susmim ā vā (339).
 159. 139. U nāmhi ca (340).
 160. 197. A kammantassa ca (341).

Iti nāma-kappe dutiyo kaṇḍo

TATIYA-KANḌA

161. 244. Tumh'-amhehi nam ākam (344).
 162. 237. Vā yv appathamo (345).
 163. 240. Sass' am (346).
 164. 200. Sabbanāmakārat' e paṭhamo (347).
 165. 208. Dvandaṭṭhā vā (348).
 166. 209. N' āññam sabbanāmikam (349).
 167. 210. Bahubbīhimhi ca (351-2).
 168. 203. Sabbato nam sam-sānam (353, 368).
 169. 117. Rājassa rāju su-nam-hisu ca (354).
 170. 220. Sabbass' imass e vā (356).
 171. 219. An'-imi nāmhi ca (357).
 172. 218. Anapumsakass' āyam simhi (306-7, 358).
 173. 223. Amussa mo sam (359).
 174. 211. Eta-tesam to (360).
 175. 212. Tassa vā nattam sabbattha (361).
 176. 213. Sa-smā-smim-sam-sāsv attam (362, 368).
 177. 221. Imasaddassa ca (363).
 178. 224. Sabbato ko (364).
 179. 204. Gha-pato smim-sānam sam-sā (365).
 180. 207. N' etāhi smim āya-yā (369-70).
 181. 95. Manogaṇadito smim-nānam i ā (373).
 182. 97. Sassa c' o (374).
 183. 48. Etesam o lope (375).
 184. 96. Sa sare v' āgamo (376).
 185. 112. Santasaddassa so bhe bo c' ante (378).
 186. 107. Simhi gacchantādīnam ntasaddo am (382-4).
 187. 108. Sesesu ntu 'va (385-8).
 188. 155. Brahm'-atta-sakha-rājādito am ānam (393).
 189. 113. Sy ā ca (390-1).
 190. 114. Yonam āno (392).

191. 130. Sakhato⁴ c' āyo no (394).
 192. 135. Smim e.
 193. 122. Brahmato gassa ca (287).
 194. 131. Sakhantass i no-nā-nam-sesu (407).
 195. 134. Āro himhi vā (408).
 196. 133. Su-nam-aṃsu vā (409).
 197. 125. Brahmato tu smim ni (405).
 198. 123. Uttam sa-nāsu (410).
 199. 158. Satthu-pitādīnam ā siṃsim silopo ca (411).
 200. 159. Aññesv ārattam (412).
 201. 163. Vā namhi (416).
 202. 164. Satthun attañ ca (417).
 203. 162. U sasmim salopo ca (418).
 204. 167. Sakkamandhātādīnañ ca (419).
 205. 160. Tato yonam o tu (421).
 206. 165. Tato smim i (422).
 207. 161. Nā ā (423).
 208. 166. Āro rassam ikāre (424).
 209. 168. Pitādīnam asimhi (425).
 210. 239. Tayā-tayīnam takāro tvattam vā (435).

Iti nāma-kappe tatiyo kaṇḍo

CATUTTHA-KAṆḌA

211. 126. Attanto hismim anattam (439).
 212. 129. Tato smim ni (405).
 213. 127. Sassa no (440).
 214. 128. Smā nā (441).
 215. 141. Jha-lato ca⁵ (442).
 216. 180. Gha-pato smim yam vā (443).
 217. 199. Yonam ni napumsakehi (444).
 218. 196. Ato niccam (445).
 219. 195. Si 'm (446).
 220. 74. Sesato lopam ga si pi (447).
 221. 282. Sabbāsam āvuso-'pasagga-nipātādīhi ca (448).
 222. 327. Pumassa liṅgādīsu samāsesu (449).
 223. 188. Am yam ito pasaññato (450).

⁴ Sakhato (SI).

⁵ Caggahanam kvaci nivattanattham (R0), caggahanam tadānukaddhantham (Nyā).

224. 153. Nam jhato katarassā (451).
 225. 151. Yonam no (452).
 226. 154. Smim ni (406).
 227. 270. Kissa ka ve ca (456).
 228. 272. Ku him-hamsu ca (460).
 229. 226. Sesusu ca (457).
 230. 262. Tra-to-thesu ca (460).
 231. 263. Sabbass' etass' ākāro vā (461).
 232. 267. Tre niccam (462).
 233. 264. E to-thesu ca⁶.
 234. 265. Imass' i tham-dāni-ha-to-dhesu ca (463).
 235. 281. A dhunāmhi ca (464).
 236. 280. Eta rahimhi (465).
 237. 176. Itthiyam ato āpaccayo (466).
 238. 187. Nadādito vā ī (467).
 239. 190. Nava-ṇika-ṇeyya-ṇa-ntūhi (468).
 240. 193. Pati-bhikkhu-rājīkārantehi inī (469-70).
 241. 191. Ntussa tam ikāre (471).
 242. 192. Bhavato bhoto (472).
 243. 110. Bho ge tu (473-84).
 244. 72. Akārapitādyantānam ā (475).
 245. 152. Jha-la-pā rassam (477).
 246. 73. Ākāro vā (476, 478-9).

Iti nāma-kappe catuttho kaṇḍo

PAÑCAMA-KAṆḌA

247. 261. Tvādayo vibhattisaññāyo (492).
 248. 260. Kvaci to pañcamyatthe (493).
 249. 266. Tra-tha sattamiyā sabbanāmehi (494).
 250. 268. Sabbato dhi (502).
 251. 269. Kimsmā vo (499).
 252. 271. Him-ham-hiñcanam (500)⁷.
 253. 273. Tamhā ca (501).
 254. 274. Imasmā ha-dhā ca (503).
 255. 275. Yato him (504).
 256. 0. Kāle.

⁶ Etiothesu vā (SI).

⁷ Mug 4.

257. 276. Kim-sabb'-aññ'-eka-ya-kuhi dā-dācanam (503).
 258. 278. Tamhā dāni ca (506).
 259. 279. Imasmā rahi-dhunā-dāni ca (507).
 260. 277. Sabbassa so dāmi vā (508).
 261. 369. Avanno ye lopañ ca (509).
 262. 391. Vuddhassa jo iy'-itthesu (513).
 263. 392. Pasatthassa so ca (512).
 264. 393. Antikassa nedo (514).
 265. 394. Bālhassa sādho (515).
 266. 395. Appassa kaṇ (516).
 267. 396. Yuvānañ ca (517).
 268. 397. Vantu-mantu vīnañ ca lopo (518).
 269. 41 . Yavatañ ta-la-ṇa-dakārānam byañjanāni ca-la-ṇa-ja-kā-rattam (104, 106, 119, 121-5).
 270. 120. Amha-tumha-ntu-rāja-brahm'-atta-sakha-satthu-pitādihi smā nāva (542).

Iti nāmakappe pañcamo kaṇḍo
 Nāmakappo Niṭṭhito

3-KĀRAKA-KAPPA

271. 88, 308. Yasmād apeti bhayam ādatte vā tad apādānam (555, 557).
 272. 309. Dhātu-nāmānam upasaggayogādīsiv api ca (558, 568).
 273. 310. Rakkhaṇatthānam icchitam (569).
 274. 311. Yena vā 'dassanam (570).
 275. 312. Dūr'-antik'-addhakālanimmāna-tvālopa-disāyoga-vibhatt'-
 ārappayoga-suddha-ppamocana-hetu-vivitta-ppamāṇa-pubbayoga-bandhana-
 guṇavacana-pañha-kathana-thokākattūsu ca (571).
 276. 302. Yassa dātukāmo rocate dhārayate vā tam sampadānam (553).
 277. 303. Silāgha-hanu-ṭhā-sapa-dhāra-piha-kudha-duh'-issosūya-rādh'-
 ikkha- paccāsunaanupatigīṇapubbakatt'-ārocanattha-tadattha-tumatthālamattha-
 maññānādar'-appāṇini, gatyatthakammani, āsīsattha-sammuti-bhiyya-sattamyatthesu
 ca (554).
 278. 320. Yo 'dhāro tam okāsam (572-3).
 279. 292. Yena vā kayirate tam karaṇam (552).
 280. 285. Yam karoti tam kammam (551).
 281. 294. Yo karoti sa kattā (548).
 282. 295. Yo kāreti sa hetu (550).
 283. 316. Yassa vā pariggaho tam sāmī (575).

284. 283. Liṅgattthe paṭhamā (577).
 285. 70. Ālapane ca (578).
 286. 291. Karane tatiyā (591).
 287. 296. Sahādiyoge ca (592).
 288. 293. Kattari ca (594).
 289. 297. Hetvatthe ca (601).
 290. 298. Sattamyatthe ca (602).
 291. 299. Yen' aṅgavikāro (603).
 292. 300. Visesane ca (604).
 293. 301. Sampadāne catutthī (605).
 294. 305. Namoyogādīsiv api ca (606).
 295. 307. Apādāne pañcamī (607).
 296. 314. Karaṇattthe ca (608).
 297. 284. Kammatthe dutiyā (580).
 298. 287. Kāladdhānam accantasamyoge (581).
 299. 288. Kammappavacaniyayutte (582-586).
 300. 286. Gati-buddhi-bhujā-paṭha-hara-kara-sayādinam kārite vā (587).
 301. 315. Sāmisimī chaṭṭhī (609).
 302. 319. Okāse sattamī (630).
 303. 321. Sām'-issar'-ādhipati-dāyāda-sakkhī-patibhū-pasuta-kusalehi ca (631).
 304. 322. Niddhāraṇe ca (632).
 305. 323. Anādare ca (633).
 306. 289. Kvaci dutiyā chaṭṭhīnam atthe (588).
 307. 290. Tatiyā-sattamīnaṃ ca (589).
 308. 317. Chaṭṭhī ca (634).
 309. 318. Dutiyā-pañcamīnaṃ ca (640).
 310. 324. Kamma-karaṇa-nimittatthesu sattamī (641).
 311. 325. Sampadāne ca (642).
 312. 326. Pañcamyatthe ca (643).
 313. 327. Kāla-bhāvesu ca (644).
 314. 328. Upa-'dhyādhik'-issaravacane (645).
 315. 329. Maṇḍit'-ussukkesu tatiyā ca (646).

Iti nāma-kappe kāraka-kappo chaṭṭho kaṇḍo
 Kāraka-kappo niṭṭhito.

4-SAMĀSA-KAPPA

316. 331. Nāmānam samāso yuttattho (675).

317. 332. Tesam vibhattiyo lopā ca (676-7).
 318. 333. Pakati c' assa sarantassa (693).
 319. 330. Upasagga-nipātapubbako abyayībhāvo (696).
 320. 335. So napuṃsakalingo (698).
 321. 349. Diguss' ekattam (699).
 322. 359. Tathā dvande pāṇitūriyayoggasenaṅga-khuddajantuka-vividhviruddha-visabhāgatthādīnaṅ ca (700).
 323. 360. Vibhāsā rukkha-tiṇa-pasu-dhana-dhañña-janapadādīnaṅ ca (701).
 324. 339. Dvipade tulyādhikarāṇe kammadhārayo (702).
 325. 348. Saṅkhyāpubbo digu (703).
 326. 341. Ubhe tappurisā (707).
 327. 351. Amādayo parapadebhi (704).
 328. 352. Aññapadatthesu bahubbīhi (708).
 329. 357. Nāmānaṃ samuccayo dvando (709).
 330. 340. Mahatam mahā tulyādhikarāṇe pade (710).
 331. 353. Itthiyam bhāsitaṃ 'itthī pumā 'va ce (714-5).
 332. 343. Kammadhārayasaññe ca (716).
 333. 344. Attam nassa tappurise (717).
 334. 345. Sarc an (718).
 335. 346. Kad kussa (719).
 336. 347. Kā 'ppatthesu ca (720).
 337. 350. Kvacī samāsantagatānam akāranto (722).
 338. 356. Nadimhā ca (725).
 339. 358. Jāyāya tudam-jāni⁸ patimhi (731).
 340. 355. Dhanumh' ā ca (732).
 341. 336. Am vibhattīnam akāranta abyayībhāvā (733).
 342. 337. Saro rasso napuṃsake (734).
 343. 338. Aññasmā lopo ca (735).

Iti nāma-kappe samāsa-kappo sattamo kaṇḍo.
 Samāsa-kappo niṭṭhito.

5-TADDHITA-KAPPA

344. 361. Vā ṇa 'pacce (752).
 345. 366. Nāyana ṇāna Vacchādito (754).
 346. 367. Neyyo Kattikādīhi (755).
 347. 368. Ato ṇi vā (756).

⁸ Damjānī (K)

348. 371. Navo 'pakvādīhi (757).
 349. 372. Nera vidhavādito (758-9).
 350. 373. Yena vā saṁsattham tarati carati vahati niko (764).
 351. 374. Tam adhite tena-katādi sannidhāna-niyoga-sippa-bhanda-jīvikatthesu ca (764).
 352. 376. Na rāgā tass' edam aññatthesu ca (765).
 353. 378. Jātādīnam im'-iyā ca (767).
 354. 379. Samūhatthe kaṇ-ṇā (770)⁹.
 355. 380. Gāma-jana-bandhu-sahāyādīhi tā (771).
 356. 381. Tad assa ṭhānam iyo¹⁰ ca (773)¹¹.
 357. 382. Upamatth' āyitattam (777).
 358. 383. Tannissitatthe lo (778).
 359. 384. Ālu tabbahule (779).
 360. 387. Nya-tta-tā bhāve tu (780).
 361. 388. Na visamādīhi (781).
 362. 389. Ramanīyādito kaṇ (782).
 363. 390. Visese tara-tam'-isik'-iy'-itthā (786).
 364. 398. Tad ass' atthi ti vī ca (787).
 365. 399. Tapādito sī (789).
 366. 400. Daṇḍādito ika-ī (790).
 367. 401. Madhvādito ro (791).
 368. 402. Guṇādito vantu (792).
 369. 403. Satyādīhi mantu (793).
 370. 405. Saddhādito ṇa (795).
 371. 404. Āyuss' ukār' āsa mantumhi (797).
 372. 385. Tappakativacane mayo (798).
 373. 406. Saṅkhyāpūraṇe mo (802).
 374. 408. Sa chassa vā (804).
 375. 412. Ekādito dasass' ī (805).
 376. 257. Dase so niccaṇ ca (806).
 377. 0. Ante niggahitaṇ ca (807).
 378. 414. I li ca (808).
 379. 258. La da-rānam (809).
 380. 255. Visati-dasesu bā dvissa tu (810).
 381. 254. Ekādito dassa¹² ra saṅkhyāne (812).
 382. 259. Atthādito ca (813).

⁹ Kan nā ca (ST).

¹⁰ Miyo (SI).

¹¹ Madantiyanti karane 'dhikarane vā anyena siddham (Mog. iv, 69) Madantiyādippasiddhiyā Kaccāyanena "tad assa ṭhānamīyo ca" ti suttitam, tam iha karane 'dhikarane vā anyena siddhantu āha madantiyanticcādi (Mog. pañcika iv, 69)

¹² Dasa (SI, K).

383. 253. Dv'-ek'-aṭṭhānam ākāro vā (815).
 384. 407. Catu-cchehi tha thā (816).
 385. 409. Dvi-tihi tiyo (817).
 386. 410. Tiye du-tāpi ca (818).
 387. 411. Tesam adḍhūpapadena adḍhuddha-divadḍha-diyadḍh'-adḍhatiyā (819).
 388. 68. Sarūpānam ekasesv asakim(820-3).
 389. 413. Gaṇane dasassa dvi-ti-catu-paṇca-cha-satta-aṭṭha-navakānam vī-ti-cattāra-paññā-cha-sattāsa-navā yosu, yonañ c' īsam āsam thi ri t' īt' uti (824).
 390. 256. Catūpapadassa lopo t' uttarapadādicassa cu co pi navā (826).
 391. 423. Yad anupapannā nipātanā sijjhanti (830).
 392. 418. Dvādito ko 'nekatthe ca (831).
 393. 415. Dasadasakam satam dasakānam satam sahassañ ca yomhi (832).
 394. 416. Yāva taduttari¹³ dasagūṇitañ ca (833).
 395. 417. Sakanāmehi (833).
 396. 363. Tesam no lopam (834).
 397. 420. Vibhāge dhā ca (836).
 398. 421. Sabbanāmehi pakāravacane tu thā (844).
 399. 422. Kim-imehi tham (845).
 400. 364. Vuddh' ādisarassa vā 'saṃyogantassa saṇe ca (847).
 401. 375. Mā y-ūnam āgamo thāne (848).
 402. 377. Āttañ ca (857).
 403. 354. Kvac' ādi-majjh'-uttarānam dīgha-rassā paccayesu ca (858).
 404. 370. Tesu vuddhi-lopāgama-vikāra-viparītādesā ca (859).
 405. 365. A-y-uvaṇṇānañ c' ā-y-o vuddhī (860).

Iti nāma-kappe taddhita-kappo aṭṭhamo kaṇḍo.
 Taddhita-kappo niṭṭhito.

6-ĀKHYĀTA-KAPPA

PAṬHAMA-KAṆḌA

406. 429. Atha pubbāni vibhattīnam cha parassapadāni (865).
 407. 439. parāṇy attanopadāni (866).
 408. 431. Dve dve paṭhama-majjhim'-uttamapurisā (867).
 409. 441. Sabbesam ekābhiddhāne paro puriso (868).
 410. 432. Nāmamhi payujjamāne pi tulyādhikaraṇe paṭhamo (869).

¹³ Uttarim (St).

411. 436. Tumhe majjhimo (870).
 412. 437. Amhe uttamo (871).
 413. 426. Kāle.
 414. 428. Vattamānā paccuppanne (872).
 415. 451. Ānāty-āsitthe 'nuttakāle pañcamī (880).
 416. 454. Anumati-parikappatthesu sattamī (881, 883-4).
 417. 460. Apaccakkhe parokkhāṭṭe (885).
 418. 456. Hiyyopabhuti¹⁴ paccakkhe hiyyattani (886).
 419. 469. Samīpe 'jjatani (887).
 420. 471. Māyoge sabbakāle ca (888).
 421. 473. Anāgate bhavissanti (892).
 422. 475. Kriyātipanne 'tīte kālātipatti (895).
 423. 426. Vattamānā ti anti, si tha, mi ma; te ante, se vhe, e mhe (896).
 424. 450. Pañcamī tu antu, hi tha, mi ma; tam antam, ssu vho, e āmase (897).
 425. 453. Sattamī eyya eyyum, eyyāsi eyyātha, eyyāmi eyyāma; etha eram, etho eyyāvho, eyyam eyyāmhe (898).
 426. 459. Parokkhā a u, e ttha, am mha¹⁵; ttha re, ttho vho, im mhe¹⁶ (899).
 427. 455. Hiyyattani ā o, o ttha, am mhā¹⁷; ttha tthum, se vham, im mhase (900).
 428. 468. Ajjatani i um, o ttha, im mhā; ā ū, se vham, am mhe (901).
 429. 472. Bhavissanti ssati ssanti, ssasi ssatha, ssāmi ssāma; ssate ssante, ssase ssavhe, ssam ssāmhe (902).
 430. 474. Kālātipatti ssā samsu, sse ssatha, ssam ssāmhā;¹⁸ ssatha ssisu,¹⁹ ssase ssavhe, ssim²⁰ ssāmhase (903).
 431. 458. Hiyyattani-sattamī-pañcamī-vattamānā sabbadhātukam (904).

Iti ākhyāta-kappe paṭhamo kando.

DUTIYA-KANDA

432. 362. Dhātu-liṅgehi parā paccayā (905).
 433. 528. Tija-gupa-kita-mānehi kha-cha-sā vā (906-9).
 434. 534. Bhuja-ghasa-hara-su-pādihi tumicchattthesu²¹ (910).

¹⁴ Hiyyopabhutu (SI).

¹⁵ Amha (SI).

¹⁶ Inthe (SI).

¹⁷ Amhā (SI).

¹⁸ Ssamhā (SI).

¹⁹ Samsu (SI).

²⁰ Sami (SI).

435. 536. Āya nāmato kattūpamānā-d-ācāre (911).
 436. 537. Īy' ūpamānā ca (912).
 437. 538. Nāmamhā 'tticchatthe (913).
 438. 540. Dhātūhi ne-ṇaya-ṇāpe-ṇāpayā kāritāni hetvatthe (914).
 439. 539. Dhāturūpe nāmasmā ṇayo ca (919).
 440. 445. Bhāva-kammesu yo (920).
 441. 447. Tassa cavagga-yakāra-vakārattam sadhātvantassa (921).
 442. 448. Ivaṇṇāgamo vā (922).
 443. 449. Pubbarūpañ ca (923).
 444. 511. Tathā²² kattari ca (924).
 445. 433. Bhūvādito a (925).
 446. 509. Rudhādito niggahitapubbañ ca (926).
 447. 510. Divādito yo (928).
 448. 512. Svādito ṇu-ṇā-uṇā ca (929).
 449. 513. Kiyādito nā (930).
 450. 517. Gahādito ppa-ṇhā (931).
 451. 520. Tanādito o-yirā (932).
 452. 525. Curādito ne-ṇayā (933).
 453. 444. Attanopadāni bhāve ca kammani (934).
 454. 440. Kattari ca (935).
 455. 530. Dhātuppaccayehi vibhattiyo (936).
 456. 430. Kattari parassapadam (937).
 457. 424. Bhūvādayo dhātavo (938).

Iti ākhyāta-kappe dutiyo kaṇḍo

TATIYA-KAṆḌA

458. 461. Kvac' ādivaṇṇānam ekassarānam dvebhāvo (939).
 459. 462. Pubbo 'bbhāso (940).
 460. 506. Rasso (941).
 461. 464. Dutiya-catutthānam paṭhama-tatiyā (942).
 462. 467. Kavaggassa cavaggo (943).
 463. 532. Māna-kitānam va-tattam vā (944).
 464. 504. Hassa jo (945).
 465. 463. Antass' ivaṇṇ' ākāro vā (946).
 466. 489. Niggahitañ ca (947).
 467. 533. Tato pā-mānānam vā-mam sesu (948).

²¹ Tumicchathesu ca (Sī).

²² Yathā (Sī, K).

468. 492. Tḥā tiṭṭho (949).
 469. 494. Pā pivo²³ (949).
 470. 514. Nāssa jā-jam-nā (950).
 471. 483. Disassa passa-dissa-dakkhā vā (951).
 472. 531. Byañjanantassa co chapaccayesu ca (952).
 473. 529. Ko khe ca (953).
 474. 535. Harassa gi se²⁴ (954).
 475. 465. Brū-bhūnam āha-bhūvā parokkhāyam (956).
 476. 442. Gamiss' anto ccho vā sabbāsu (957).
 477. 479. Vacass' ajjatanimhi-m-akāro o (958).
 478. 438. Akāro dīgham hi-mi-mesu (959).
 479. 452. Hi lopam vā (960).
 480. 490. Hotissar' ch'-oh'-e bhavissantimhi sassa ca (961).
 481. 524. Karassa sapaccayassa kāho (962).

Iti ākhyāta-kappe tatiyo kaṇḍo.

CATUTTHA-KAṆḌA

482. 508. Dā-d-antass' am mi-mesu (972).
 483. 527. Asamyogantassa vuddhi kārīte (973).
 484. 542. Ghaṭṭadīnam vā (974).
 485. 434. Aññesu ca (975).
 486. 543. Guha-dusānam dīgham (977).
 487. 478. Vaca-vasa-vahādīnam ukāro vassa ye (978-9).
 488. 481. Havipariyayo lo vā (980).
 489. 519. Gahassa ghe ppe (981).
 490. 518. halopo ṇhāmhi (982).
 491. 523. Karassa kāsattam ajjatanimhi (983).
 492. 499. Asasmā mi-mānam mhi-mhā 'ntalopo ca (987).
 493. 498. Thassa tthattam (988).
 494. 495. Tissa tthittam (989).
 495. 500. Tussa tthuttam (991).
 496. 497. Simhi ca (992).
 497. 477. Labhasmā ī-imnam ttha-ttham (1003).
 498. 480. Kusasmā-d-ī cchi (1004).
 499. 507. Dādhātussa dajjam (1005).
 500. 486. Vadassa vajjam (1006).

²³ Pā pivo (R0, SI)

²⁴ Gīm se (SI)

501. 443. Gamissa ghammaṃ (1013).
 502. 493. Yamhi dā-dhā-mā-ṭhā-hā-pā-maha-mathādīnam ī (1014).
 503. 485. Yajass' ādiss' i (1015).
 504. 470. Sabbato um imsu (1016).
 505. 482. Jara-marānaṃ jīra-jiyya-miyyā²⁵ vā (1018).
 506. 496. Sabbatth' āsass' ādilopo ca (1019).
 507. 501. Asabbadhātuke bhū (1020).
 508. 515. Eyyassa nāto iyā-nā (1021).
 509. 516. Nāssa lopo yakārattaṃ (1022).
 510. 487. Lopaṇ c' ettam akāro (1023).
 511. 521. Uttam okāro (1024).
 512. 522. Karass' ākāro ca (1025).
 513. 435. O ava sare (1027).
 514. 491. E aya (1028).
 515. 541. Te āv'-āyā kārite (1029).
 516. 466. Ikārāgamo asabbadhātukamhi (1030).
 517. 488. Kvaci dhātu-vibhatti ppaccayānaṃ dīgha-viparīt'-ādesa-lop'-āgamā
 ca (1105).
 518. 446. Attanopadāni parassapadattaṃ (1031).
 519. 457. Akārāgamo hiyyattani-ajjatanī-kālātipattīsu (1032).
 520. 502. Brūto ī timhi (1033).
 521. 425. Dhātuss' anto lopo 'nekasarassa (1034).
 522. 476. Isu-yamūnam anto ccho vā (1035).
 523. 526. Kāritānaṃ no lopam.

Iti ākhyāta-kappe catuttho kaṇḍo.

Ākhyāta-kappo niṭṭhito.

7-KIBBIDHĀNA-KAPPA

PAṬHAMA-KAṆḌA

524. 561. Dhātuyā kammādimhi no (1106).
 525. 565. Saññāyam a nu (1107).
 526. 567. Pure dadā ca im (1108).
 527. 568. Sabbato nvu-tv-āvī vā (1109).
 528. 577. Visa-ruja-padādito na (1110).

²⁵ Jīra jīya miya (K). Jīra jīyya miyyā (ST).

529. 580. Bhāve ca (1111).
 530. 584. Kvi ca (1112).
 531. 589. Dharādīhi rammo (1113).
 532. 590. Tassilādīsu ṇī-tv-āvī ca (1114).
 533. 591. Sadda-kudha-cala-maṇḍattha-rucādīhi yu (1117).
 534. 592. Pārādigamimhā rū (1118).
 535. 593. Bhikkhādito ca (1119).
 536. 594. Hanatyādīnam ṇuko (1120).
 537. 566. Nu niggahitaṃ padante (1122).
 538. 595. Saṃhan' aññāya vā ro gho (1123).
 539. 558. Ramhi-r-anto rādi no (1124).
 540. 545. Bhāva-kammesu tabbā-nīyā (1125).
 541. 552. Nyo ca (1126).
 542. 557. Karamhā ricca (1127).
 543. 555. Bhūto 'bba (1128).
 544. 556. Vada-mada-gamu-yuja-garah'-ākārādīhi jja-mma-gga-yh'-cyyā gāro vā (1129).
 545. 548. Te kiccā (1131).
 546. 562. Aññe kit (1132).
 547. 596. Nandādīhi yu (1133).
 548. 597. Kattu-karaṇa-padesesu ca (1134).
 549. 550. Ra-hādito na (1135).

Iti kibbidhāna-kappe paṭhamo kaṇḍo

DUTIYA-KAṆḌA

550. 546. Nādayo tekālikā (1137).
 551. 598. Saññāyaṃ dā-dhāto i (s1138).
 552. 609. Tikic c'āsitthe (1139).
 553. 599. Itthiyam a-ti-yavo vā (1140).
 554. 601. Karato ririya (1141).
 555. 612. Attē ta-tavantu-tāvī (1142).
 556. 622. Bhāva-kammesu ta (1143).
 557. 606. Budha-gamāditthe kattari (1144).
 558. 602. Jito ina sabbattha (1145).
 559. 603. Supato ca (1146).
 560. 604. Īsam-du-sūhi kha (1147).
 561. 636. Icchatthesu samānakattukesu tave-tum vā (1148).
 562. 638. Araha-sakkādīsu ca (1149).

563. 639. Pattavacane alamatthesu ca²⁶.
 564. 640. Pubbakāl' ekakattukānaṃ tuna-tvāna-tvā vā (1150-6).
 565. 646. Vattamāne mān'-antā (1157).
 566. 574. Sāsādīhi ratthu (1159).
 567. 575. Pātito²⁷ ritu (1160).
 568. 576. Mānādīhi rātu (1161).
 569. 610. Āgamā tuko (1162).
 570. 611. Bhabbe ika (1163).

Iti kibbidhāna-kappe dutiyo kaṇḍo

TATIYA-KAṆḌA

571. 624. Paccayā-d-anīṭṭhā nipātanā sijjhanti (1164).
 572. 625. Sāsa-disato tassa riṭṭho ca (1170).
 573. 626. Sādi santa-puccha-bhanja-hansādīhi ṭṭho (1176).
 574. 613. Vasato uṭṭha (1177)²⁸.
 575. 614. Vassa vā-v-u (1178).
 576. 607. Dha-ḍha-bha-hehi dha-ḍhā ca (1179).
 577. 628. Bhanjato ggo ca (1180).
 578. 560. Bhujādīnam anto no dvi ca (1181).
 579. 629. Vaca vā v' u (1182).
 580. 630. Gupādīnaṃ ca (1183).
 581. 616. Tarādīhi iṇṇo (1184).
 582. 631. Bhidādito inna-anna-iṇā vā (1185).
 583. 617. Susa-paca-sakato kkha-kkā ca (1186).
 584. 618. Pakkamādīhi nto ca (1187).
 585. 619. Janādīnam ā timhi ca (1189).
 586. 600. Gama-khana-hana-ramādīnam anto (1190).
 587. 632. Rakāro ca (1191).
 588. 620. Ṭhā-pānam i-i ca (1192).
 589. 621. Hantehi ho hassa ḷo vā adaha-nahānaṃ (1193).

Iti kibbidhāna-kappe tatiyo kaṇḍo.

²⁶ Sad. Suttamāla 393 piṭṭhe passitabbam.

²⁷ Pādito (Rū, Sad., ST) kathaci poṭṭhake "pātito" ti ettha ādisaddo atthi. So anicchito uparissuttana dhā-dhātuto ritu-paccayassa saṅgahitattā. Tasmā "pātito" ti tyantavasena suttapāṭho sundarataro (Suttaniddesa).

²⁸ Uṭṭha-uṭṭhānaṃ vinicchayo Abhayārāṃmikatherena viracite Moggallānvuttinissayadutiyabhāge 791-piṭṭhe passitabbam.

CATUTTHA-KANḌA

590. 579. Namhi ranjassa jo bhāva-karaṇesu (1194).
 591. 544. Hanassa ghāto (1195).
 592. 503. Vadho vā sabbattha (1196).
 593. 564. Ākāraṇtānam āyo (1197).
 594. 582. Pura-sam-upa-parīhi karotissa kha-kharā vā tappaccayesu ca (1198).
 595. 637. Tave-tunādīsu kā (1199).
 596. 551. Gama-khana-hanādīnam tum-tabbādīsu na (1200).
 597. 641. Sabbehi tunādīnam yo (1201).
 598. 643. Ca-nantehi raccam (1203).
 599. 644. Disā svāna-svāntalopo ca (1204).
 600. 645. Ma-ha-da-bhehi mma-yha-jja-bbha-ddhā ca (1205).
 601. 334. Taddhita-samāsa-kitakā nāmaṃ 'v' ātave-tunādīsu ca.
 602. 6. Dumhi garu (10).
 603. 7. Dīgho ca (9).
 604. 684. Akkharchi kāra²⁹ (1208).
 605. 547. Yathāgamam ikāro (1210).
 606. 642. Da-dhantato yo kvaci (1211).

Iti kibbidhāna-kappe catuttho kaṇḍo

PAÑCAMA-KANḌA

607. 578. Niggahita³⁰ saṃyogādi no (1212).
 608. 623. Sabbattha ge gī (1165).
 609. 484. Sadassa sīdattam (1213).
 610. 627. Yajassa sarass' i tthe (1215).
 611. 608. Ha-catutthānam antānam do dhe (1216).
 612. 615. Do dhakāre (1217).
 613. 583. Gahassa ghara ñe vā (1218).
 614. 581. Dahassa do lam (1219).
 615. 586. Dhātvantassa lopo kvimhi (1220).
 616. 587. Vidante ū (1222).
 617. 633. Na-ma-ka-rānam antānam n' iyuttatamhi (1223).
 618. 571. Na ka-gattam ca-jā nvumhi (1224).
 619. 573. Karassa ca tattam tasmim (1225).
 620. 549. Tum-tuna-tabbesu vā (1226).
 621. 553. Kāritam viya nānubandho (1227).

²⁹ Kāram (St).

³⁰ Niggahitum (St)

622. 570. An'-akā yu-ṇvūnam (1228).
 623. 554. Ka-gā ca-jānam (1229).

Iti kibbidhāna-kappe pañcamo kaṇḍo.

Kita-kappo nitthito

8-UNĀDI-KAPPA

CHATṬHA-KAṆḌA

624. 563. Kattari kit (1231).
 625. 605. Bhāva-kammesu kicca-ka-kkhatthā³¹ (1232).
 626. 634. Kammani dutiyāya kto (1233).
 627. 652. Khyādīhi man ma ca to vā (1234).
 628. 653. Samādīhi tha mā (1236).
 629. 569. Gahass' upadhass' e vā (1238).
 630. 654. Masussa sussa cchara-ccherā (1239).
 631. 655. Āpubbacarassa ca (1240).
 632. 656. Ala-kala-salehi la-yā (1241).
 633. 657. Yāṇa-lāṇā (1242).
 634. 658. Mathissa thassa lo ca (1243).
 635. 559. Pesātisagga-pattakālesu kiccā (1244).
 636. 659. Avassakādhāmiṇesu nī ca (1245).
 637. 0. Araha-sakkādīhi tum (1246).
 638. 668. Vajādīhi pabbajjādayo nippajjante (1247).
 639. 585. Kvilopo ca (1266).
 640. 0. Saca-jānam ka-gā ṇānubandhe (1267).
 641. 572. Nudādīhi yu-ṇvūnam an'-ānanāk'-ānanakā sakāritehi ca (1268).
 642. 588. I-ya-ta-ma-kim-esānam antassarō dīgham kvaci dusassa guṇam, do
 am, sa-kkh'-ī ca (1269).
 643. 635. Bhyādīhi mati-budhi-pūjādīhi ca kto (1270).
 644. 661. Vepu-sī-dava-vamu-ku-dā-bhū-hvādīhi thu-ttima-nimā nibbatte
 1271-3).
 645. 662. Akkose namh' āni (1281).
 646. 419. Ekādito sakissa kkhattum (1282-4).
 647. 663. Sunass' unass' oṇa-vān'-uvān'-ūn'-unakh'-unānā (1285-6).
 648. 664. Taruṇassa susu ca.

¹ Khattā nāma isādyatthā, isamudusūhi kheti vuttatā. Isatthasambhavato khatthattamāgama, pa, kate rūpam. Khakārassa lopam
 atvā, pa, rūpam (Syā). Kīkhaṇḍapaccayā 'ti' ti veditabbā Kīkhaṇḍapaccayo 'kīkhaṇḍ' ti ca kīkhaṇḍapaccayo 'kīkhaṇḍ' ti ca veditabbā
 Suttaniddesa). Kicca-ka-kkhatthā (St, K).

649. 665. Yuvass' uvass' uv'-uvān'-un'-ūnā (1287).
 650. 651. Kāle vattamānātīte nvādayo (1288).
 651. 647. Bhavissati gamādīhi pi ghiṇ (1289).
 652. 648. Kriyāyam nvu-tavo (1290).
 653. 307. Bhāvavācimhi catutthī (1291).
 654. 649. Kammani ṇo (1292).
 655. 650. Sese ssam-ntu-mān'-ānā³² (1293).
 656. 666. Chadādīhi ta-traṇ (1295-6).
 657. 667. Vadādīhi nitto gaṇe (1297).
 658. 668. Midādīhi tti-tiyo (1298).
 659. 669. Usu-ranja-damsānam damsassa daddho dha-ṭhā ca³³ (1299, 1300).
 660. 670. Sū-vu'-sānam ū-v-u'-sānam ato tho ca (1301).
 661. 671. Ranj'-udādīhi dha-d'-idda-k'-irā kvaci ja-dalopo ca (1302).
 662. 672. Paṭito hissa herañ-hīraṇ (1304).
 663. 673. Kadyādīhi ko (1305).
 664. 674. Khādāma-gamānam khandha-'ndha-gandhā (1306-7).
 665. 675. Paṭādīhy alam (1308).
 666. 676. Puthassa puthu-pathā³⁴mo vā (1309).
 667. 677. Sasvādīhi tu-davo (1313).
 668. 678. Cyādīhi īvaro (1314).
 669. 679. Munādīhi c' i (1315).
 670. 680. Vidādīhy ūro (1316).
 671. 681. Hanādīhi nu-nu-tavo³⁵ (1317).
 672. 682. Kuṭādīhi tho (1318).
 673. 683. Manu-pūra-sunādīhi ussa-nus'-isā (1319).

Iti kibbidhāna-kappe uṇādi-kappo chaṭṭho kaṇḍo.

Uṇādi-kappo niṭṭhito.

KACCĀYANAPAKARAṆAM NIṬṬHITAM

³² Sakkaṭabyākaraṇānusāreṇa "ssantussamānānā" ti ācariyā vadanti. Padarūpasiddhiyam pi vuttam "atha vā bhavissati gamādīhi ghiṇi" ti ettha 'bhavissati' ti vacanato 'ssantiu' ti eko va paccayo dajjhahbo" ti.

³³ Usuranjehi ghaṭṭhā, damsassa daddho ca (Visuddhārumasuttaṃ).

³⁴ Pathā (K).

³⁵ Nunubhavo (Si, K).

kvaci: 14, 24, 36, 38, 42, 48; 248; 306; 337; 403; 458, 517; 606; 642, 661.

ca: 16, 20, 22, 27, 33, 37, 39, 41;

53, 54, 62, 67, 69, 71, 72, 74, 75, 77, 78, 79, 81, 84, 89, 97, 102, 110, 114, 118,
119, 126, 132, 140, 142, 144, 148, 150, 154, 157, 159, 160, 167, 169, 171, 177, 189,
193, 199, 202, 203, 204, 215, 221, 227, 228, 229, 230, 233, 234, 235, 253, 254, 258,
259, 261, 263, 267, 268;

272, 275, 277, 285, 287, 288, 289, 290, 292, 294, 296, 303, 304, 305, 307, 308,
309, 311, 312, 313,;

317, 322, 323, 332, 336, 338, 340, 343;

351, 352, 353, 356, 364, 376, 377, 378, 382, 386, 389, 392, 393, 394, 397, 400,
402, 403, 404;

420, 436, 439, 443, 444, 446, 448, 453, 454, 466, 472, 473, 480, 485, 492, 496,
506, 512, 517;

526, 529, 530, 532, 535, 541, 548, 559, 562, 563, 572, 576, 577, 578, 580, 583,
584, 585, 587, 588, 594, 599, 600, 601, 603, 619;

627, 631, 634, 636, 639, 641, 642, 643, 648, 659, 660, 661.

Tu: 83, 109, 197, 205, 243, 360, 380, 390, 398.

navā: 21; 144; 390.

vā: 13, 21, 31, 40, 46;

64, 68, 76, 80, 93, 94, 99, 105, 108, 113, 117, 123, 128, 136, 137, 150, 156, 158,
162, 165, 170, 175, 195, 196, 201, 210, 216, 231, 238, 246, 260, 271;

274, 276, 279, 288, 300;

274, 276, 279, 283, 300;

344, 347, 350, 374, 383, 400;

433, 442, 463, 465, 471, 476, 479, 484, 488, 505, 522;

527, 538, 544, 553, 561, 564, 575, 579, 582, 589, 592, 594, 613, 620;

627, 629, 666.

vibhāsā: 154; 323.

KACCĀYANA BYĀKARANAM

Namo Tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa!

1-SANDHI-KAPPA

PAṬHAMA-KANḌA

- (a) Setṭham tilokamahitam abhivandiy' aggam,
Buddhañ ca Dhammam amalam Gaṇam uttamañ ca,
Satthussa tassa vacanattavaram subuddhum,
Vakkhāmi suttahitam ettha Susandhikappam¹.
- (b) Seyyam Jineritanayena budhā labhanti,
Tañ c'āpi tassa vacanattasubodhanena,
Atthañ ca akkharapadesu amohabhāvā,
Seyyatthiko padam ato vividham suṇeyya¹.

1. 1. Attho akkharasaññāto.

Sabbavacanānam attho akkhareh' eva saññāyate. Akkharavipattiyam hi atthassa dunnayatā hoti, tasmā akkharakosallam bahūpakāram Suttantesu.

2. 2. Akkharā p' ādayo ekacattālīsam (1,2).

Te ca kho akkharā api akāradayo ekacattālīsam Suttantesu sopakārā.

Tam yathā? a ā i ī u ū e o; ka kha ga gha na; ca cha ja jha na; ta tha da dha na; pa pha ba bha ma; ya ra la va sa ha la m. Iti akkharā nāma.

Tena kvattho? Attho akkharasaññāto².

3. 3. Tatth' odantā sarā attha (3).

Tattha akkharesu akārādīsu odantā attha akkharā sarā nāma honti.

¹ Vasantulaka Gāthā

² § 1.

Tam yathā? a ā i i u ō e o. Iti sarā nāma.

Tena kvattho? Sarā sare lopam³.

4. 4. Lahumattā tayo rassā (4).

Tattha atthasu saresu lahumattā tayo sarā rassā nāma honti.

Tam yathā? a i u. Iti rassā nāma.

Tena kvattho? Rassam⁴.

5. 5. Aññe dighā (5).

Tattha atthasu saresu rassahi aññe pañca sarā dighā nāma honti.

Tam yathā? ā i ō e o. Iti dighā nāma.

Tena kvattho? Digham⁵.

6. 8. Sesā byañjanā (6).

Thapetvā attha sare sesā akkharā kakārādayo niggahitantā byañjanā nāma honti.

Tam yathā? ka kha ga ghā n; ca cha ja jha ña; ta tha da dha na; pa pha ba bha ma; ya ra la va sa ha ḷa am. Iti byañjanā nāma.

Tena kvattho? Sarā pakati byañjane⁶.

7. 9. Vaggā pañcapañcaso mantā (7).

³ 12

⁴ 26

⁵ 25

⁶ 23

Tesam kho byañjanānam kakārādayo makārantā pañcapañcaso akkharavanto⁷ vaggā āma honti.

Tam yathā? ka kha ga gha ṇ; ca cha ja jha ṇ; ṭa ṭha ḍa ḍha ṇa; ta tha da dha na; pa pha a bha ma. Iti vaggā nāma.

Tena kvattho? Vaggantam vā vagge⁸.

8. 10. Am itti niggahitam (8).

Am itti niggahitam nāma hoti.

Tena kvattho? Am byañjane niggahitam⁹.

9. 11. Parasamaññā payoge.

Yā ca pana paresu sakkatagānthesu samaññā ghoṣā ti vā aghoṣā ti vā, tā payoge sati tth' āpi yujjante.

Tattha ghoṣā nāma: ga gha ṇ; ja jha ṇa; ḍa ḍha ṇa; da dha na; ba bha ma; ya ra la va ha ra. Iti ghoṣā nāma. Aghoṣā nāma: ka kha; ca cha; ṭa ṭha; ta tha; pa pha; sa. Iti aghoṣā nāma.

Tena kvattho? Vagge ghoṣāghoṣānam tatiya-pathamā¹⁰.

10. 12. Pubbam adhoṭhitam assaram sarena viyojaye (28).

Tattha sandhim kattukāmo pubbabañjanam adhoṭhitam assaram katvā saraṇ ca upari katvā sarena viyojaye.

Tatr āyam ādi (Khu. i, 67).

11. 14. Naye param yutte (29).

⁷ Pañcapañca-akkharavanto (K)

⁸ § 31

⁹ § 30

¹⁰ § 29

Assaram kho byañjanam adhothitam parakkharam naye yutte.

Tatrābhirati-m-iccheyya (Khu. i, 29).

Yutte ti kasmā? Akkocchi mam avadhi mam, ajini mam ahāsi me (Khu. i, 26). Ettha pana yuttam na hoti.

Iti sandhi-kappe paṭhamo kaṇḍo.

DUTIYA-KAṆḌA

12. 13. Sarā sare lopam (30).

Sarā kho sare pare lopam papponti.

Yass' indriyāni samathan gatāni (Khu. i, 27, 358), no h' etam bhante (Vin. iii, 19), samet' āyasmā samghena (Vin. i, 265).

13. 15. Vā paro asarūpā (31).

Saramhā asarūpā paro saro lopam pappoti vā.

Cattāro 'me bhikkhave dhammā (A. i, 311), kinnu 'mā 'va samāniyo (Vin. iii, 304).

Vā ti kasmā? Pañc' indriyāni (Abhi. iii, 1), tay' assu dhammā jahitā bhavanti (Khu. i, 6)

14. 16. Kvac' āsavaṇnam lutte (34).

Saro kho paro pubbasare lutte kvaci asavaṇnam pappoti.

Sankyam n' opeti vedagū (S. 408), bandhuss' eva samāgamo.

Kvacī ti kasmā? Yass' indriyāni (Khu. i, 27, 358), tathūpamam dhammavaram adesayi (Khu. i, 7, 314).

15. 17. Dīgham (36).

Saro kho paro pubbasare lutte kvaci dīgham pappoti.

Saddh' īdha vittam purisassa settham (Khu. i, 306), anāgārehi c' ūbhayaṃ (Khu. i, 71, 376).

Kvacī ti kasmā? Pañcah' Upāli aṅgehi samannāgato (Vin. v, 342), natth' aññaṃ kiñci.

16. 18. Pubbo ca (35).

Pubbo ca saro parasaralope kate kvaci dīgham pappoti.

Kim sū 'dha vittam purisassa settham (Khu. i, 306), sādhu ti paṭissuṇitvā (DhA. i, 30).

Kvacī ti kasmā? Iti 'ssa muhuttam pi (Vin. ii, 196).

17. 19. Yam edantass' ādeso (43)

Ekārassa antabhūtassa sare pare kvaci yakārādeso hoti.

Adhigato kho my āyam dhammo (Vin. iii, 5), ty āham evaṃ vadeyyam (M. i, 16), ty āssa (A. i, 153) pahīnā honti.

Kvacī ti kasmā? ne 'nāgatā, iti n' ettha.

18. 20. Vam od-udantānam (44).

Okār'-ukārānam antabhūtānam sare pare kvaci vakārādeso hoti.

Attha kv assa (M. i, 243), sv assa hoti, bahv ābādho (S. i, 94), vatthv ettha vihitam niccam, cakkhv āpātham āgacchati.

Kvacī ti kasmā? Cattāro 'me bhikkhave dhammā (A. i, 311), kinnu 'mā 'va samaṇiyo (Vin. ii, 304).

19. 22. Sabbo cam ti (46, 47).

Sabbo icc' eso tisaddo byañjano sare pare kvaci cakāram pappoti.

Icc' etam kusalam (Vin. i, 265), icc' assa vacanīyam (D. ii, 47), paccuttarivā (JA. vi, 94), paccāharati (Vin. i, 204).

Kvacī ti kasmā? Iti 'ssa muhuttam pi (Vin. ii, 196).

20. 27. Do dhassa ca (50).

Dha icc' etassa sare pare kvaci dakārādeso hoti.

Ekam idāham bhikkhave समयam (M. i, 401).

Kvacī ti kasmā? Idh' eva maranam bhavissati (Vin. i, 15).

Caggahanena dhakārassa hakārādeso hoti. Sāhu dassanam ariyānam (Khu. i, 34).

Suttavibhāgena bahudhā siyā:

To dassa, yathā? Sugato (Vin. i, 1).

To tassa, yathā? Dukkataṃ (Vin. v, 262).

Dho tassa, yathā? Gandhabbo (M. i, 332).

Tro ttassa, yathā? Atrajo (Vin. iii, 428).

Ko gassa, yathā? Kulūpako (Vin. i, 192).

Lo rassa, yathā? Mahāsālo (D. ii, 121).

Jo yassa, yathā? Gavajo (Khu. v, 283).

Bbo vvassa, yathā? Kubbato (Khu. v, 95).

Ko yassa, yathā? Sake (Khu. vi, 325).

Yo jassa, yathā? Niyam puttam (Khu. i, 11,301).

Ko tassa, yathā? Niyako.

Cco tassa, yathā? Bhacco.

Pho passa, yathā? Nipphatti.

Kho kassa, yathā? Nikkhamati. Icc' evamādi yojetabbā.

21. 21. Ivaṇṇo yaṃ navā (51).

Pubbo ivaṇṇo sare pare yakāraṃ pappoti navā.

Patisanthāravuty assa (Khu. i, 67), sabbā vity ānubhūyate.

Navā ti kasmā? Pañcah' āgehi samannāgato (Vin. v, 343), muttacāgī anuddhato.

22. 28. Evādisa ri pubbo ca rasso (52).

Saramhā parassa evassa ekārassa ādisa rikāro hoti, pubbo ca saro rasso hoti navā.

Yatha-r-iva (D. i, 85) vasudhātalaṇ ca sabbam, tatha-r-iva guṇavā supūjaniyo.

Navā ti kasmā? Yathā eva, tathā eva.

Iti sandhi-kappe dutiyo kaṇḍo.

TATIYA-KAṆḌA

23. 36. Sarā pakati byañjane (62).

Sarā kho byañjane pare pakatirūpāni honti.

Manopubbaṅgamā dhammā (Khu. i, 13), pamādo maccuno padaṃ (Khu. i, 16), tiṇṇo
vāraṅgato ahu (Khu. i, 72).

24. 35. Sare kvaci (63).

Sarā kho sare pare kvaci pakatirūpāni honti.

Ko imam pathavim vicessati (Khu. i, 19).

Kvacī ti kasmā? Appassut' āyam puriso (khu. i, 36).

25. 37. Dīgham (64, 71, 165).

Sarā kho byañjane pare kvaci dīgham papponti.

Sammā dhammam vipassato (Khu. i, 67), evam gāme muni care (Khu. i, 20), khantī paramam tapo titikkhā (D. ii, 42).

Kvacī ti kasmā? Idha modati pecca modati (Khu. i, 15), patilīyati (A. ii, 434), paṭihaññati (Vi. iv, 292).

26. 38. Rassam (65, 179).

Sarā kho byañjane pare kvaci rassam papponti.

Bhovādi nāma so hoti (Khu. i, 71), yathā bhāvi guṇena so.

Kvacī ti kasmā? Sammā samādhi (Vin. iii, 14), sāvittī chandaso mukham, upaniyati jīvitam appam āyu (S. i, 2).

27. 39. Lopaṇ ca tatrākāro (66, 163-4).

Sarā kho byañjane pare kvaci lopam papponti, tatra ca lope kate akārāgamo hoti.

Sa sīlavā (Khu. i, 25), sa paññavā ((Khu. i, 25), esa dhammo sanantano (Khu. i, 14), sa ve kāsāvam arahati (Khu. i, 14), sa mānakāmo pi bhaveyya, sa ve muni jātibhayam adassi.

Kvacī ti kasmā? So muni (Khu. i, 52), eso dhammo padissati, na so kāsāvam arahati (Khu. i, 14).

28. 40. Paradvebhāvo tḥāne (67).

Saramhā parassa byañjanassa dvebhāvo hoti tḥāne.

Idha ppamādo, purisassa jantuno, pabbajjam kittayissāmi (Khu. i, 340), cātuddasim (A. i, 142), pañcaddasim (A. i, 142), abhikkantataro cando.

Tḥāne ti kasmā? Idha modati pecca modati (Khu. i, 15).

29. 42. Vagge ghosāghosānam tatiya-paṭhamā (68).

Vagge kho pubbesam byañjanānam ghosāghosabhūtanam saramhā yathāsaṅkhyam tatiya-paṭhamakkharā dvebhāvam gacchanti tḥāne.

Es' eva ca jjhānapphalo, yatra tṭhitam na ppasaheyya maccu (Khu. i, 32), sele yathā pabbatamuddhani tṭhito (Vin. iii, 6), cattāri tṭhānāni naro pamatto (Khu. i, 57).

Tḥāne ti kasmā? Idha cetaso dāham gāhāti thāmasā.

Iti sandhi-kappe tatiyo kaṇḍo.

CATUTTHA-KAṆḌA

30. 58. Am byañjane niggahitam (153).

Niggahitam kho byañjane pare am iti hoti.

Evam vutte (Vin. i, 7), tam sādhu ti paṭissuṇitvā (DhA. i, 30).

31. 49. Vaggantam vā vagge (138-9).

Vaggabhūte byañjane pare niggahitam kho vaggantam vā pappoti.

Tan niccutam, dhammaṃ care sucaritam (Khu. i, 39), cirappavāsīm purisam (Khu. i, 45).

Santan tassa manam hoti (Khu. i, 27), taṃ kāruṇikam, evaṃ kho bhikkhave sikkhitabbam.

Vāggahaṇena niggahitam kho lakārādeso hoti. Puggalam¹¹.

Vā ti kasmā? Na tam kammaṃ katam sādhu (Khu. i, 23).

32. 50. E-he ñam (140).

Ekāra-hakāre pare niggahitam kho ñakāram pappoti vā.

Paccattañ ñeva parinibbāyissāmi (M. i, 318), tañ ñev' ettha paṭipucchissāmi (D. i, 57), evañ hi vo bhikkhave sikkhitabbam (M. i, 171). Tañ hi tassa musā hoti (Khu. i, 396).

Vā ti kasmā? Evam etam abhiññāya (Khu. i, 447), evam hoti subhāsitaṃ.

33. 51. Sa ye ca (141).

Niggahitaṃ kho yakāre pare saha yakārena ñakāram pappoti vā.

Saññogo, saññuttaṃ.

Vā ti kasmā? Saṃyogo, saṃyuttaṃ.

34. 52. Ma-dā sare (142-5).

Niggahitassa kho sare pare makāra-dakārādesā honti vā.

Tam ahaṃ brūmi brāhmanam (Khu. i, 68), etad avoca satthā (S. i, 222).

Vā ti kasmā? Akkocchi maṃ avadhu maṃ (Khu. i, 13), ajini maṃ ahāsi me (Khu. i, 13).

35. 34. Ya-va-ma-da-na-ta-ra-lā c' āgamā (56).

Sare pare yakāro vakāro makāro dakāro nakāro takāro rakāro lakāro ime āgamā honti vā.

Na-y-imassa vijjā (Khu. v, 74), yatha-y-idam cittaṃ (A. i, 4). Migī bhantā-v-udikkhati (Khu. vi, 40), suttā te lahu-m-essati (Khu. i, 66), asuttā te garu-m-essati. Asso bhadro kasā-m-iva

¹¹ Pullingam' Rō 49, Sād 139, Mo iii, 56, Ba 41 Suttasu paṭitabbam

(Khu. i, 34), samma-d-aññā vimuttānam (Khu. i, 21). Manasā-d-aññā vimuttānam, atta-d-attham abhiññāya (Khu. i, 38). Cīram-n-āyati, ito-n-āyati. Yasmā-t-īha bhikkhave, tasmā-t-īha bhikkhave (S. i, 267), ajja-t-agge (D. i, 80) pāṇupetaṃ. Sabbhi-r-eva samāsetha (S. i, 16), āragge-r-iva sāsapo (Khu. i, 71), sāsapo-r-iva āraggā¹² (Khu. i, 71). Cha-l-abhiññā (Khu. iv, 322), sa-l-āyatanam (Vin. iii, 1).

Vā ti kasmā? Evaṃ mahiddhiyā esā, akkocchi maṃ, avadhi maṃ (Khu. i, 13), ajini maṃ ahāsi me (Khu. i, 13), ajeyyo anugāmiko (Khu. i, 10).

Caggahaṇena idh' eva makārassa pakāro hoti. Cīrappavāsīm purisaṃ (Khu. i, 45).

Kakārassa ca dakāro hoti. Sadatthapasuto siyā (Khu. i, 38).

Dakārassa ca takāro hoti. Sugato (Vin. i, 1).

36. 47. Kvacī o byañjane (130).

Byañjane pare kvacī okārāgamo hoti.

Atippago (A. iii, 424) kho tāva Sāvatthiyam piṇḍāya caritum. Parosahassam (S. i, 194).

Kvacī ti kasmā? Etha passath' imam lokam (Khu. i, 39), andhībhūto ayam loko (Khu. i, 39).

37. 57. Niggahitaṃ ca (146).

Niggahitaṃ c' āgamo hoti sare vā byañjane vā pare kvacī.

Cakkhum udapādi (Vin. iii, 15), avamsiro (Khu. v, 230), yāvañ c' idha bhikkhave purimam jātim sarāmi, anumthulāni sabbaso (Khu. i, 54), manopubbāgamā dhammā (Khu. i, 13).

Kvacī ti kasmā? Idh' eva nam pasam santi, pecca sagge pamodati (Khu. vi, 82; An. i, 311); na hi etehi yānehi, gaccheyya agatam disam (Khu. i, 59).

Caggahaṇena visaddassa ca pakāro hoti. Pacessati, vicessati vā (Khu. i, 19).

¹² Aragge (K)

38. 53. Kvaci lopam (147).

Niggahitam kho sare pare kvaci lopam pappoti.

Tāsāham santike (Vin. ii, 303), vidūn aggam iti.

Kvacī ti kasmā? Aham eva nūna bālo etam attham veditvāna (Vin. iii, 2).

39. 54. Byañjane ca (147).

Niggahitam kho byañjane pare kvaci lopam pappoti.

Ariyasaccāna' dassanaṃ (Khu. i, 4), etam buddhāna' sāsanaṃ (Khu. i, 41).

Kvacī ti kasmā? Etam maṅgalam uttamaṃ (Khu. i, 3), taṃ vo vadāmi bhaddante (Khu. v, 168).

40. 55. Paro vā saro (148).

Niggahitamhā paro saro lopam pappoti vā.

Bhāsitaṃ abhinandun ti (D. i, 43); uttattam 'va, yathābījaṃ 'va, yathādhaññaṃ 'va.

Vā ti kasmā? Aham eva nūna bālo, etad ahosi (Vin. i, 13).

41. 56. Byañjano ca visañño (135-6, 149).

Niggahitamhā parasmim sare lutte yadi byañjano sasañño visañño hoti.

Evam 'sa te āsavo (M. i, 13), puppham 'sā uppajji (Vin. i, 21).

Lutte ti kasmā? Evam assa (Vin. i, 265) vidhūn' aggam iti.

Caggahaṇena tinnam byañjanānam antare ye sarūpā, tesam pi lopo hoti. Agyāgāram (Vin. ii, 145); paṭisanthāravuty assa (Khu. i, 67).

Iti sandhi-kappe catuttho kaṇḍo

PAÑCAMA-KANḌA

42. 32. Go sare puthass' āgamo kvaci (53).

Putha icc' etassa ante sare pare kvaci gakārāgamo hoti.

Puthag eva.

43. 33. Pāssa c' anto rasso (54).

Pā icc' etassa ante sare pare kvaci gakārāgamo hoti, anto ca saro rasso hoti.

Pag eva (Khu. v, 111) vutyassa.

Kvacī ti kasmā? Pā eva (Vin. iv, 476) vutyassa.

44. 24. Abbho abhi (57).

Abhi icc' etassa sare pare abbhādeso hoti.

Abbhudīritam, abbhuggacchati (M. i, 177).

45. 25. Ajjho adhi (58).

Adhi icc' etassa sare pare ajjhādeso hoti.

Ajjhokāse (Vin. ii, 58), ajjhāgamā.

46. 26. Te na vā ivanṇe (59).

Te ca kho abhi adhi icc' ete ivanṇe pare abbho ajjho iti vuttarūpā na honti vā.

Abhicchitam, adhīritam.

Vā ti kasmā? Abbhīritam, ajjhiṇamutto.

47. 23. Atissa c' antassa (60).

Ati icc' etassa antabhūtaṣṣa tisaddassa ivanne pare "sabbo cam tī" ti vuttarūpaṇi na hoti.

Atisigaṇo, alīritam.

Ivanne ti kasmā? Accantam (VinA. i, 1).

48. 43. Kvaci paṭi patissa (137).

Paṭi icc' etassa sare vā byañjane vā pare kvaci paṭi-ādeso hoti.

Paṭaggi (Vin. iv, 279) dātabbo, paṭihaññati (Vin. iv, 292).

Kvacī ti kasmā? Paccantimesu janapadesu (Vin. iii, 287), patilīyati (A. ii, 434), patirūpadesavāso ca (Khu. i, 4).

49. 44. Puthass' u byañjane (129).

Putha icc' etassa anto saro byañjane pare ukāro hoti.

Puthujjano (D. i, 3), puthubhūtam (D. ii, 89).

Antaggahanena aputhass' āpi sare pare antassa ukāro hoti. Manuññaṇi (Khu. ii, 119).

50. 45. O avassa (126).

Ava icc' etassa byañjane pare kvaci okāro hoti.

Andhakārena onaddhā (Khu. i, 35).

Kvacī ti kasmā? Avasussatu me sarīre maṃsalohitam (M. ii, 146).

51. 59. Anupadiṭṭhānaṃ vuttayogato (150, 154).

Anupadiṭṭhānaṃ upasagganipātānaṃ sarasandhīhi¹ byañjanasandhīhi vuttasandhīhi ca yathāyogaṃ yojetabbam.

Pāpanaṃ (AbhiA. ii, 466), papāyanaṃ (Khu. i, 335), upāyanaṃ, upāhanaṃ (Vin. iii, 272), nyāyogo, nigupadhi (Khu. i, 148), anubodho (AbhiA. i, 296), duvūpasantaṃ, suvūpasantaṃ, dvālayo, svālayo, durākhyātaṃ, svākhyāto, udīritaṃ (Khu. i, 131), samuddiṭṭhaṃ, viyaggaṃ, vijjhaggaṃ, byaggaṃ, avayāgamaṃ, anveti (Khu. i, 13), anupaghāto (Khu. i, 41), anacchariyaṃ (Vin. iv, 39), pariyesanā (A. i, 570), parāmāso (Abhi. i, 93). Evaṃ sare ca honti.

Pariggaho (D. ii, 50), paggaho (Khu. ix, 291), pakkamo, parakkamo (Abhi. i, 92), nikkamo (Abhi. i, 93), nikkasāvo, nillayanaṃ, dullayanaṃ, dumbhikkhaṃ (Vin. i, 8), dubbuttaṃ, sandiṭṭhaṃ (Vin. i, 112), duggaho, viggaho (D. i, 223), niggato (SuttanipātaA. ii, 208), abhikkamo (M. iii, 302), paṭikkamo (Khu. vi, 171). Evaṃ byañjane ca. Sesā sabbe yojetabbā.

Iti sandhi-kappe pañcama kaṇḍo.

Sandhi-kappo niṭṭhito.

2-NĀMA-KAPPA

PATHAMA-KAṆḌA

52. 60. Jinavacanayuttaṃ hi.

"Jinavacanayuttaṃ hi" icc' etaṃ adhikāratthaṃ veditabbam.

53. 61. Līgaṇ ca nippajjate (192).

Yathā yatthā jinavacanayuttaṃ hi līgaṃ, tathā tathā idha līgaṇ ca nippajjate.

¹ Vuttetu sarasandhīhi (K).

Tam yathā? Eso no satthā, brahmā attā, sakhā, jānā.

54. 62. Tato ca vibhattiyo (202-3).

Tato jinavacanayuttehi lungehi vibhattiyo parā honti.

55. 63. Si yo, am yo, nā hi, sa nam, smā hi, sa nam, smim su (200).

Kā ca pana tāyo vibhattiyo? Si, yo iti paṭhamā; am, yo iti dutiyā; nā, hi iti tatiyā; sa, nam iti catutthī; smā, hi iti pancamī; sa, nam iti chaṭṭhī; smim, su iti sattamī.

Vibhatti icc' anena kvattho? Amhassa mamam savibhattissa se.

56. 64. Tadanuparodhena.

Yathā yathā tesam jinavacanānam anuparodho², tathā tathā idha lingaṇ ca nippajjate.

57. 71. Ālapane si gasañño (204).

Ālapanatthe si gasañño hoti.

Bhoti ayye (Vin. ii, 280); bhoti kaññe; bhoti Kharādiye³.

Ālapane ti kimattham? Sā ayyā (Vin. ii, 307).

Sī ti kimattham? Bhotiyo ayyāyo (Vin. ii, 288).

Ga icc' anena kvattho? Ghate ca.

58. 29. Ivann'-uvannā jha-lā (205).

Ivann'-uvannā icc' ete jha-lasāññā honti yathāsankhyam.

² Vuttasāsa vuttisāsi "yathā yathā tesam jinavacanānam anuparodho, tathā tathā idha lingaṇ ca nippajjate" ti (Nyāsa). Yathā yathā tesam jinavacanānam uparodho na hoti, tathā tathā idha lingam, ca addenākkhyātaṇ ca nippajjate (RQ). Anuparodhena (Ka)

³ Aṭṭhakkhuraṇ Kharādiye (Khu v. 4)

Isino, aggino, gahapatino, daṇḍino. Setuno, ketuno, bhikkhuno. Sayambhuno, abhibhuno.

Jha la icc' anena kvattho? Jha-lato sassa no vā.

59. 182. Te itthikhyā po (206).

Te ivanṇuvanṇā yadā itthikhyā, tadā pasaṇṇā honti.

Rattiyā, itthiyā, dhenuyā, vadhuyā.

Itthikhyā ti kimattham? Isinā, bhikkhunā.

Pa icc' anena kvattho? Pato yā.

60. 177. Ā gho (207).

Ākāro yadā itthikhyo, tadā ghasaṇṇo hoti.

Saddhāya, kaṇṇāya, vīṇāya, gaṅgāya, disāya sālāya, mālāya, tulāya, dolāya, pabhāya, sobhāya¹, paṇṇāya, karuṇāya, nāvāya, kapālikāya.

Ā ti kimattham? Rattiyā, itthiyā.

Itthikhyo ti kimattham? Satthārā desito ayam dhammo.

Gha icc' anena kvattho? Ghato nādinam.

61. 86. Sāgamo se (208).

Sakārāgamo hoti se vibhattimhi.

Purisassa, aggissa, isisssa, daṇḍissa, bhikkhussa, sayambhussa, abhibhussa.

Se ti kimattham? Purisasmim.

¹ Sotāya (K).

62. 206. Sam-sāsv ekavacanesu ca (209).

Sam-sāsu ekavacanesu vibhattādesesu sakārāgamo hoti.

Etissam, etissā; imissam, imissā; tissam, tissā; tassam, tassā; yassam, yassā; amussam, amussā.

Sam-sāsvī ti kimattham? Agginā, pāṇinā.

Ekavacanesvī ti kimattham? Tāsam, sabbāsam.

Vibhattādesesvī ti kimattham? Manasā, vacasā, thāmasā.

63. 217. Et'-imāsam i (210).

Etā-imā icc' etesam anto saro ikāro hoti sam-sāsu ekavacanesu vibhattādesesu.

Etissam, etissā; imissam, imissā.

Sam-sāsvī ti kimattham? Etāya, imāya.

Ekavacanesvī ti kimattham? Etāsam, imāsam.

64. 216. Tassā vā (211, 366-7).

Tassā itthiyam vattamānassa antassa ākārāssa ikāro hoti vā sam-sāsu ekavacanesu vibhattādesesu.

Tissam, tissā; tassam, tassā.

65. 215. Tato sassa ssāya (212).

Tato tā-etā-imāto sassa vibhattissa ssāyādeso hoti vā.

Tissāya, etissāya, imissāya.

Vā ti kimattham? Tissā, etissā, imissā.

66. 205. Gho rassam̐ (213).

Gho rassam̐ āpajjate sam̐-sāsu ekavacanesu vibhattādesesu.

Tassam̐, tassā; yassam̐, yassā; sabbassam̐, sabbassā.

Sam̐-sāsvī ti kimattham̐? Tāya, sabbāya.

Ekavacanesvī ti kimattham̐? Tāsam̐, sabbāsam̐.

67. 229. No ca dvādito nam̐mhi (214).

Dvi icc' evamādito saṅkhyāto nakārāgamo hoti nam̐mhi vibhattimhi.

Dvinnam̐, tinnam̐, catunnam̐, pañcannam̐, channam̐, sattannam̐, atthannam̐, navannam̐, lasannam̐.

Dvādito ti kimattham̐? Sahassānam̐.

Nam̐mhi ti kimattham̐? Dvīsu, tīsu.

Caggahaṇena ssaṇ c' āgamo hoti. Catassannam̐ itthīnam̐; tissannam̐ vedanānam̐.

68. 184. Amā pato smim̐smānam̐ vā (216).

Pa icc' etasmā smim̐ smā icc' etesam̐ am̐-āadesā honti vā yathāsaṅkhyam̐.

Matyam̐, matiyam̐, matyā (Khu. vi, 39), matiyā. Nikatyam̐. Nikatiyam̐ (Khu. vi, 39), nikatyā (Khu. v, 9), nikatiyā (PetavatthuA. 196). Vikatyam̐, vikatiyam̐, vikatyā, vikatiyā. Viratyam̐, viratiyam̐, viratyā, viratiyā. Ratyam̐, ratiyam̐, ratyā (Khu. vi, 315), ratiyā. Puthabyam̐. Muthaviyam̐, puthabyā, puthaviyā. Pavatyam̐, pavatyā, pavattiyam̐, pavattiyā.

69. 186. Ādito o ca (218).

Ādi icc' etesam̐ smim̐vacanassa am̐-oādesā honti vā.

Ādim, ādo.

Vā ti kimattham? Ādismim, ādimhi nātham namassitvāna.

Caggahanena aññasmā pi smimvacanassa ā-o-amādesā honti (Sad. 209). Divā ca ratto ca haranti ye balim (Khu. i, 312). Bārāṇasim ahu rājā (Khu. v, 380).

70. 30. Jha-lānam iy'-uvā sare va (220).

Jha la icc' tesam iya uva icc' ete ādesā honti vā sare pare yathāsankyam.

Tiyantam pacchiyāgāre, aggiyāgāre, bhikkhuvāsane nisīdati, puthuvāsane nisīdati.

Sare ti kimattham? Timalam, tiphalam, ticatukkam, tidandam, tilokam, tinayanam, tipāsam, tihammam, tibhavam, tikhandham, tipitakam, tivedanam, catuddisam, puthubhūtam.

Vā ti kimattham? Pañcaḥ' angehi (Vin. v, 343) tīhākārehi. Cakkh' āyatanam (Abhi. iii, 5).

Vā ti vikappanattham? Ikārassa ayādeso hoti (Sad. 221). Vatthuttayam.

71. 505. Ya-vakārā ca.

Jha-lānam yakāra-vākārādesā honti sare pare yathāsankhyam.

Agyāgāram (Vin. iii, 33); cakkh' āyatanam (Abhi. iii, 5); svāgatam (Khu. v, 300); te mahāvīra.

Caggahanam sampindanattham.

72. 185. Pasaññassa ca (222).

Pasaññassa ca ivaṇṇassa vibhattādesa sare pare yakārādeso hoti.

Puthabyā; ratyā (Khu. vi, 315); matyā (Khu. vi, 39).

Sare ti kimattham? Puthaviyam.

73. 174. Gāva se (224).

Go icc' etassa okārassa āvādeso hoti se vibhattimhi.

Gāvassa. =

74. 169. Yosu ca (224)

Go icc' etessa okārassa āvādeso hoti yo icc' etesu paresu.

Gāvo gacchanti; gāvo passanti; gāvī gacchanti; gāvī passanti.

Caggahaṇaṃ kimatthaṃ? Nā-smā-smiṃsu vacanesu āvādeso hoti.

Gāvena, gāvā, gāve, gāvesu.

75. 170. Avamhi ca (224).

Gā icc' etassa okārassa āva ava icc' ete ādesā honti aṃmhi vibhattimhi.

Gāvaṃ, gavaṃ.

Caggahaṇena sādisesesu pubbuttavacanesu go icc' etassa okārassa avādeso hoti.

Gavassa, gavo, gavena, gavā, gavā, gave, gavesu.

76. 171. Āvass' u vā (226).

Āva icc' etassa gāvādesassa antasarassa ukārādeso hoti vā aṃmhi vibhattimhi.

Gāvum, gāvaṃ.

Āvasse ti kimatthaṃ? Gavaṃ.

Aṃmhi ti kimatthaṃ? Gāvo tiṭṭhanti.

77. 175. Tato nam aṃ patimh' ālutte ca samāse (227-8).

Tato gosaddato namvacanassa amādeso hoti, go icc' etassa okārassa avāseso hoti patimhi pare alutte ca samāse.

Gavampati (S. iii, 382).

Alutte ti kimattham? Gopati.

Caggahanena asamāse pi namvacanassa amādeso hoti, go icc' etassa okārassa avādeso hoti.

gavam.

78. 31. O sare ca (229).

Go icc' etassa okārassa avādeso hoti samāse ca sare pare.

Gavassakam, gavelakam, gavājinam.

Caggahanena uvanna icc' evam antānam līngānam uva-ava-urādesā honti smim-vo icc' etesu kvaci.

Bhū smim

Bhūvi, pasavo, guravo, caturō (Khu. i, 293).

Sare ti kimattham? Godhano, govindho (D. ii, 186).

79. 46. Tabbiparītōpapade byañjane ca.

Tassa avasaddassa yadā upapade tittamānassa tassa okārassa viparītō hoti byañjane pare.

Uggate sūriye; uggacchati; uggahetvā.

Caggahanam avadhāranattham. Avasāne, avakīrane, avakīrati.

80. 173. Gona nammihi vā (231).

Sabbass' eva gosaddassa gonādeso hoti vā nammihi vibhattimhi.

Gonānam sattannam.

Vā ti kimattham? Gonañ⁵ ce taramānānam, ujum gacchati pungavo. Sabbā gāvī ujum
hanti, nette ujum gate sati.

Yogavibhāgena aññatrā pi gonādeso hoti. Goṇabhūtānam.

81. 172. Su-hi-nāsu ca (231-2).

Su hi nā icc' etesu sabbassa gosaddassa gonādeso hoti vā.

Gonesu, gonehi, gonebhi, goneṇa.

Vā ti kimattham? Gosu, gohi, gobhi, gavena.

Caggahaṇena syādisesesu pubbuttaravacanāsu pi goṇa-gu-gavayādesā honti. Goṇo,
gonā, gonam, gone, goṇassa, goṇamhā. Goṇamhi, gunnam, gavayehi, gavayebhi.

82. 149. Am mo niggahitam jha-la-pehi (235).

Amvacanassa, makārassa ca jha la pa icc' etehi niggahitam hoti.

Aggim, isim, gahapatini, daṇḍim, mahesim, bhikkhum, paṭum, sayambhum, abhibhum,
attim, itthim, vadhum, pulliṅgam, pumbhāvo, puṅkokilo.

Ammo ti kimattham? Agginā, paṇinā, bhikkhunā, rattiyā, itthiyā, vadhuyā.

Jha-la-pehī ti kimattham? Sukham, dukkham.

Pun' ārambhaggahaṇam vibhāsanivattanattham. Aggim, paṭum, buddhim, vadhum.

83. 67. Saralopo 'mādesa-paccayādimhi saralope tu pakati (236).

Saralopo hoti amādesapaccayādimhi, saralope tu pakati hoti.

Purisaṃ, purise, pāpaṃ, pāpe, pāpiyo, pāpiṭṭho.

Amādesapaccayādimhī ti kimattham? Appamādo amatam paḍaṃ (Khu. i, 16).

Saralope ti kīnattham? Purisassa, daṇḍinam.

Tuggahaṇam avadhāraṇattham? Bhikkhunī, gaḥapatānī.

Pakatiggahapasāmatthena puna sandhibhāvo ca hoti. Seyyo (Khu. i, 29); seṭṭho (Vin. 4); jeyyo; jeṭṭho (D. ii, 13).

84. 144. Agho rassam ekavacanayosv api ca (237-8).

Agho saro rassam āpajjate ekavacanayo icc' etesu.

Itthim, itthiyo, itthiyā. Vadhum, vadhuyo, vadhuyā. Daṇḍim⁶, daṇḍino, daṇḍinā. Sayambhum, sayambhuvo, sayambhunā.

Agho ti kimattham? Kañṇam, kañṇāyo, kañṇāya.

Ekavacanayosvī ti kimattham? Itthīhi, sayambhūhi.

Caggahaṇam avadhāraṇattham? Nadim, nadhiyo, nadiyā.

Apiggahaṇena na rassam āpajjate. Itthī, bhikkhunī.

85. 150. Na sismim anapumsakāni (239-48).

Sismim anapumsakāni liṅgāni na rassam āpajjante.

Itthī, bhikkhunī, vadhū, daṇḍī, sayambhū.

Sismim ti kimattham? Bhoti itthi, bohti vadhu, bho daṇḍi, bho sayambhu.

Anapumsakānī ti kimattham? Sukhakāri dānam, sukhakāri sīlam, sīghayāyi cittaṃ.

⁶ Daṇḍinam (Nyā)

86. 227. Ubhādito nam innam (341).

Ubha icc' evamādito sankhyāto namvacanassa innam hoti.

Ubhinnam, duvinnam.

Ubhādito ti kimattham? Ubhayesam.

87. 231. Innam-innannam tīhi sankhyāhi (243).

Namvacanassa innam innannam icc' ete ādesā honti tīhi sankhyāhi.

Tinnam, tinannam.

Tīhi ti kimattham? Dvinnam.

88. 147. Yosukatanikāralopesu dīgham (245).

Sabbe sarā yosukatanikāralopesu dīgham āpajjante.

Aggī, bhikkhū, rattī, yāgū, atthī, atthīni, āyū, āyūni, sabbāni, yāni, tāni, kāni, katamāni, mātāni, amūni, imāni.

Yosvī ti kimattham? Aggī, bhikkhu, ratti, yāgu, sabbo, yo, so, ko, amuko.

Katanikāralopesvī ti kimattham? Itthiyo, vadhuyo, sayambhuvo.

Pun' ārambhaggahanam kimattham? Nīccadīpanattham. Aggī, bhikkhū, rattī, yāni, tāni, katamāni.

89. 87. Su-nam-hisu ca (246).

Su nam hi icc' etesu sabbe sare dīgham āpajjante.

Aggīsu, aggīnam, aggīhi; rattīsu, rattīnam, rattīhi; bhikkhūsu, bhikkhūnam, bhikkhūhi. Purisānam.

Etesvī ti kimattham? Aggīnā, pāṇinā, daṇḍinā.

Caggahanam avadhāranattham. Sukhettesu brahmacārisu (A. i, 352); dhammam akkhāsi Bhagavā; bhikkhunam datvā sakehi pāṇibhi (Khu. ii, 138).

90. 252. Pañcādīnam attam (247).

Pañcādīnam saṅkhyānam anto attam āpajjate su nam hi icc' etesu.

Pañcasu, pañcannam, pañcahi; chasu, channam, chahi; sattasu, sattannam, sattahi; atthasu, atthannam, atthahi; navasu, navannam, navahi; dasasu, dasannam, dasahi.

Pañcādinami ti kimattham? Dvisu, dvinnam, dvihi.

Attam iti bhāvaniddeso ubhayassāgamanattham, anto ukāro attam āpajjate. Catassannam itthinam. Tissannam vedanānam.

91. 194. Patiss' inimihi (248).

Patiss' anto attam āpajjate inimihi paccaye pare.

Gahapatāni.

Inimihi ti kimattham? Gahapati.

92. 100. Ntuss' anto yosu ca (249).

Ntupaccayassa anto attam āpajjate su sam hi yo icc' etesu paresu.

Guṇavantesu, guṇavantānam, guṇavantchi, guṇavantā, guṇavante.

Ntusse ti kimattham? Isinam.

Etesvi ti kimattham? Gunavā.

Caggahanena aññesu vacanesu attañ ca hoti. Gunavantasmim, guṇavantena.

Antaggahanena ntupaccayassa anto attam āpajjate, yonañ ca ikāro hoti. Guṇavanti.

93. 106. Sabbassa vā aṃ-sesu (251).

Sabbass' eva ntupaccayassa attam hoti vā aṃ sa icc' etesu.

Satimaṃ bhikkhuṃ, satimantaṃ bhikkhuṃ vā. Bandhumaṃ rājānaṃ, bandhumantaṃ rājānaṃ vā (D. ii, 14). Satimassa bhikkhuno, satimato bhikkhuno vā. Bandhumassa rañño (D. ii,) suṅkaṃ. Bandhumato rañño (D. ii, 13) vā suṅkaṃ deti.

Etesvī ti kimatthaṃ? Satimā bhikkhu. Bandhumā rājā (D. ii, 6).

94. 105. Simhi vā (252).

Ntupaccayassa antassa attam hoti vā simhi vibhattimhi.

Himavanto pabbato (Khu. i, 56).

Vā ti kimatthaṃ? Himavā pabbato (AbhiA. i, 337).

95. 145. Aggiss' ini (254).

Aggiss' antassa ini hoti vā simhi vibhattimhi.

Purato aggini (JaA. iii, 301). Pacchato aggini. Akkhiṇato aggini. Vāmato aggini.

Vā ti kimatthaṃ? Aggi.

96. 148. Yosv akatarasso jho (259).

Yosu akatarasso jho attam āpajjate.

Aggayo; munayo (ItivuttaA. 114); Isayo (Khu. ii, 88); gahapatayo (Khu. vi, 423).

Yosvī ti kimatthaṃ? Aggīsu.

Akatarasso ti kimatthaṃ? Daṇḍino.

Jho ti kimatthaṃ? Rattiyo.

97. 156. Ve-vosu lo ca (260).

Ve vo icc' etesu akatarasso lo attam āpajjate.

Bhikkhave, bhikkhavo; hetave, hetavo.

Akatarasso ti kimattham? Sayambhuvo, vessabhuvo, parābhibhuvo.

Ve-vosvī ti kimattham? Hetunā, ketunā, setunā.

Caggahanam anukaddhanattham

98. 189. Mātulādīnam ānattam ikāre (261).

Mātula icc' evamādīnam anto ānattam āpajjate ikāre paccaye pare.

Mātulānī (Khu. i, 219); ayyakānī; varuṇānī.

Ikāre ti kimattham? Bhikkhunī, rājīnī, jālinī, gahapatānī (Vin. i, 314).

Ānattaggahanena nadi icc' etassa dīsaddassa jjo-jjādesā honti saha vibhattiyā yo nā sa icc' etesu. Najjo sandanti (S. ii, 178); najjā katam tarangam; najjā neraṇṇarāya tīre (Vin. iii, 1).

99. 81. Smā-hi-smīnnam mhā-bhi-mhi vā (265-6).

Sabbato līngato smā hi smīm icc' etesam mhā bhi mhi icc' ete ādesā honti vā yathāsankhyam.

Purisamhā, purisasmā, purisebhi, purisehi, purisamhi, purisasmim.

Smā-hi-smīnnam iti kimattham? Vannavantam (Khu. i, 20) agandhakam virulhapuppham; mahantam chattam mahāchattam; mahantam dhajam mahādhajam.

100. 214. Na t'-imehi katākārehi (267).

Ta ima icc' etehi katākārehi smā smīm nam mhā mhi icc' ete ādesā n' eva honti.

Asmā ṭhāna bhayaṃ uppajjati; asmim ṭhāne bhayaṃ tiṭṭhati; asmā; asmim.

Katākārehī ti kimatthaṃ? Tamhā, tamhi, imamhā, imamhi.

101. 80. Su-hisv akāro e (268).

Su hi icc' etesu akāro ettam āpajjate.

Sabbesu, yesu, tesu, kesu, purisesu, imesu, kusalesu, tumhesu, amhesu; sabbehi, yehi, tehi, kehi, purisehi, imehi, kusalehi, tumhehi, amhehi.

102. 202. Sabbanāmaṇaṃ naṃmhi ca (270).

Sabbesaṃ sabbanāmaṇaṃ anto akāro ettam āpajjate naṃmhi vibhattimhi.

Sabbesaṃ, sabbesaṇaṃ; yesaṃ, yesaṇaṃ; tesāṃ, tesāṇaṃ; imesaṃ, imesaṇaṃ; kesaṃ, kesaṇaṃ; itaresaṃ, itaresaṇaṃ; katamesaṃ, katamesaṇaṃ.

Sabbanāmaṇaṃ iti kimatthaṃ? Buddhānaṃ Bhagavantānaṃ āciṇṇasaṃāciṇṇo (Vin. i, 114).

Akāro ti kimatthaṃ? Amūsaṃ, amūsaṇaṃ.

Naṃmhi ti kimatthaṃ? Sabbe, ime.

Caggahaṇaṃ anukaḍḍhanatthaṃ.

103. 79. Ato n' ena (271).

Tasmā akārato nāvacaṇassa enādeso hoti.

Sabbena, yena, tena, kena, anena, purisena, rūpena.

Ato ti kimatthaṃ? Muninā, amunā, bhikkhunā.

Nā ti kimatthaṃ? Tasmā.

104. 66. S' o (272).

Tasmā akārato sīvacanassa okārādeso hoti.

Sabbo, yo, so, ko, amuko, puriso.

Si ti kimattham? Purisānam.

Ato ti kimattham? Sayambhū.

105. 0. So vā (273).

Tasmā akārato nāvacanassa soādeso hoti vā.

Atthaso dhammam jānāti. Byañjanaso attham jānāti. Akkharaso. Suttaso (A. ii, 207).
Padaso (Vin. ii, 25). Yasaso. Upāyaso. Sabbaso (A. i, 556). Thāmaso. Thānaso.

Vā ti kimattham? Pādena vā pādārahena vā atirekapādena vā yo bhikkhu theyyacittena
parassa bhandam ganhāti, so bhikkhu pārājiko hoti asāmvāso.

106. 313. Dīgh'-orehi (274).

Dīgha ora icc' etehi smāvacanassa soādeso hoti vā.

Dīghaso (Vin. i, 227), oraso; dīghamhā, oramhā.

Dīghorehi ti kimattham? Saramhā, vacanamhā.

107. 69. Sabbayo-nīnam ā e (275, 277).

Tasmā akārato sabbesaṃ yo-nīnam ā-cādesā honti vā yathāsankhīyam.

Purisā, purise; rūpā, rūpe.

Vā ti kimattham? Aggayo, munayo, isayo.

Yo-nīnam ti kimattham? Purisassa, rūpassa.

Akārato ti kimattham? Daṇḍino, atthīni, aggī, pajjalanti, munī caranti.

108. 90. Smā-smimnam vā (276).

Tasmā akārato sabbesam smā smim icc' etesam ā-eādesā honti vā yathāsankhyam.

Purisā, purisasmā, purise, purisasmim.

Akārato ti kimattham? Daṇḍinā, daṇḍismim; bhikkhunā, bhikkhusmim.

109. 304. Āya catutthe kavacanassa tu (279-80)⁷.

Tasmā akārato catutthe kavacanassa āyādeso hoti vā.

Atthāya hitāya sukhāya devamanussānam Buddhō loke uppajjati (A. i, 21).

Ato ti kimattham? Issa.

Catutthī ti kimattham? Purisassa mukham.

Ekavacanasse ti kimattham? Purisānam dadāti.

Vā ti kimattham? Dātā hoti samaṇassa vā brāhmaṇassa vā.

Tuggahaṇen' atthañ ca hoti. Atthattham, hitattham, sukhattham.

110. 201. Tayo n' eva ca sabbanāmehi (281)⁸.

Tehi sabbanāmehi akārantehi smā smim sa icc' etesam⁹ tayo a-e-āyādesā n' eva honti.

Sabbasmā, sabbasmim, sabbassa. Yasmā, yasmim, yassa. Tasmā, tasmim, tassa. Kasmā, kasmim, kassa. Imasmā, imasmim, imassa.

⁷Mog. ii, 44. Suttam pi passitabbam.

⁸Mog. ii, 44. Suttam pi passitabbam.

⁹Smā smim sa ekavacana icc' etesam (K).

Sabbanāmehi ti kimattham? Pāpā, pāpe, pāpāya.

Caggahaṇam anuddhanattham.

111. 179. Ghato nādīnam (283).

Tasmā ghato nādīnam ekavacanānam vibhattigaṇānam āyādeso hoti.

Kaṇhāya katam kammanam, kaṇhāya diyate, kaṇhāya nissatam vattham. Kaṇhāya pariggaho, kaṇhāya patiṭṭhitam sīlam.

Ghato ti kimattham? Rattiyā, itthiyā, dhenuyā, vadhuyā.

Nādīnam iti kimattham? Kaṇhānam passati; vijjam, vīṇam, gaṇgam.

Ekavacanānam iti kimattham? Sabbāsu, yāsu, tāsū, kāsu, imāsu, pabhāsu.

112. 183. Pato yā (284).

Tasmā pato nādīnam ekavacanānam vibhattigaṇānam yāādeso hoti.

Rattiyā, itthiyā, deviyā, dhenuyā, yāguyā, vadhuyā.

Nādīnam iti kimattham? Rattī, rattim; itthī, itthim.

Pato ti kimattham? Kaṇhāya, vīṇāya, gaṇgāya, pabhāya, sobhāya.

Ekavacanānam iti kimattham? Rattīnam, itthīnam.

113. 132. Sakhato gass' e vā (285-6).

Tasmā sakhato gassa akāra-ākāra-ikāra-ikāra-ekārādesā honti vā.

Bho sakha, bho sakhā, bho sakhi, bho sakhi, bho sakhe.

114. 178. Ghaṭ' e ca (288).

Tasmā ghatō gassa ekārādeso hoti.

Bhoti ayye, bhoti kaññe, bhoti Kharādiye (Khu. v, 4).

Caggahaṇam avadhāraṇattham. Sannitthānam.

115. 181. Na ammādito (290).

Tato ammādito gassa ekārattam na hoti.

Bhoti ammā, bhoti annā, bhoti ambā, bhoti tātā.

Ammādito ti kimattham? Bhoti kaññe.

116. 197. Akatarassā lato yv ālapanassa ve-vo (291).

Tasmā akatarassā lato yvālapanassa ve-voādesā honti.

Bhikkhave, bhikkhavo; hetave, hetavo.

Akatarassā ti kimattham? Sayambhuvo.

Lato ti kimattham? Nāgiyo, dhenuyo, yāguyo.

Ālapanasse ti kimattham? Te hetavo, te bhikkhavo.

117. 124. Jha-lato sassa no vā (292).

Tasmā jha-lato sassa vibhattissa noādeso hoti vā.

Aggino, aggissa; sakhino, sakhissa; daṇḍino, daṇḍissa; bhikkhuno, bhikkhusa;
sayambhuno, sayambhusa.

Sasse ti kimattham? Isinā, bhikkhunā.

Jha-lato ti kimattham? Purisassa.

118. 146. Gha-pato ca yonam lopo (293).

Tehi gha pa jha la icc' etehi yonam lopo hoti vā.

Kaññā, kaññāyo; rattī, rattīyo; itthī, itthīyo; yāgū, yāguyo; vadhū, vadhuyo. Aggī, aggayo; bhikkhū, bhikkhavo; sayambhū, sayambhuvo; atthī, atthīni; āyū, āyūni.

Caggahanam anukaddhanattham.

119. 155. Lato vokāro ca (294).

Tasmā lato yonam vokāro hoti vā.

Bhikkhavo, bhikkhū; sayambhuvo, sayambhū.

Kāraggahanam kimattham? Yonam no ca hoti. Jantuno.

Caggahanam avadhāranattham. Amū purisā tiṭṭhanti. Amū purise passatha.

Iti nāma-kappe paṭhamo kaṇḍo

DUTIYA-KAṆḌA

120. 243. Amhassa mamam savibhattissa se (295).

Sabbass' eva amhasaddassa savibhattissa mamamādeso hoti se vibhattimhi.

Mamam diyate purisena. Mamam pariggaho.

121. 233. Mayam yomhi paṭhame (296).

Sabbass' eva amhasaddassa savibhattissa mayamādeso hoti yomhi paṭhame.

Mayam gacchāma. Mayam dema.

Amhasse ti kimattham? Purisā tiṭṭhanti.

Yomhi kimattham? Aham gacchāmi.

Paṭhame ti kimattham? Amhākam passasi tvaṃ.

122. 99. Ntussa nto (297).

Sabbass' eva ntupaccayassa savibhattissa ntoādeso hoti yomhi paṭhame.

Guṇavanto tiṭṭhanti.

Ntusse ti kimattham? Sabbe satthā gacchanti.

Paṭhame ti kimattham? Guṇavante passantī janā.

123. 103. Ntassa se vā (298).

Sabbass' eva ntupaccayassa savibhattissa ntassādeso hoti vā se vibhattimhi.

Sīlavantassa jhāyino (Khu. i, 29), sīlavato jhāyino vā.

Se ti kimattham? Sīlavā tiṭṭhati.

124. 98. Ā simhi (299).

Sabbass' eva ntupaccayassa savibhattissa āādeso hoti simhi vibhattimhi.

Guṇavā, paññavā, sīlavā, balavā, dhanavā, mahimā, satimā (M. i, 70), dhitimā (S. i,

Ntusse ti kimattham? Puriso tiṭṭhati.

Simhī ti kimattham? Sīlavanto tiṭṭhanti.

125. 198. Am napumsake (300-1).

Sabbass' eva ntupaccayassa savibhattissa amādeso hoti simhi vibhattimhi napumsake vattamānassa¹⁰.

Guṇavam cittam tiṭṭhati; rucimam puppham virocati.

Simhi ti kumattham? Vanṇavantam agandhakam virūḥhapuppham passasi tvam.

126. 101. Avannā ca ge (301-2).

Sabbass' eva ntupaccayassa savibhattissa am-avannā ca honti ge pare.

Bho guṇavam, bho guṇava, bho guṇavā.

Caggahanam anukaddhanattham.

127. 102. To-ti-tā sa smim-nāsu (303).

Sabbass' eva ntupaccayassa savibhattissa to-ti-tādesaā honti vā smim nā icc' etesu yathāsankhyam.

Guṇavato, guṇavantassa; guṇavati, guṇavantasmim; guṇavatā, guṇavantena; satimato, satimantassa; satimati, satimantasmim; satimatā, satimantena.

Etesvī ti kimattham? Guṇavā. Satimā (M. i, 70).

128. 104. Nammhi tam vā (304).

Sabbass' eva ntupaccayassa savibhattissa tamādeso hoti vā nammhi vibhattimhi.

Guṇavatam, guṇavantānam; satimatam, satimantānam.

Nammhi ti kimattham? Guṇavanto tiṭṭhanti. Satimanto tiṭṭhanti.

129. 222. Imass' idam am-sisu napumsake (305).

¹⁰ Vattamānassa līngassa (S)

Sabbass' eva imasaddassa savibhattissa idamādeso hoti vā am-sisu napuṃsake
vattamānassa¹.

Idam cittaṃ passasi; idam cittaṃ tiṭṭhati; imam cittaṃ passasi; imam cittaṃ tiṭṭhati.

Napuṃsake ti kimattham? Imam purisaṃ passasi. Ayam puriso tiṭṭhati.

130. 225. Amuss' ādum (308).

Sabbass' eva amusaddassa savibhattissa adumādeso hoti am-sisu napuṃsake
vattamānassa².

Adum (Khu. v, 34) pupphaṃ passasi; adum (Khu. v, 34) pupphaṃ virocati.

Napuṃsake ti kimattham? Amum (M. i, 210) rājānaṃ passasi; asu (D. ii, 162) rājā
tiṭṭhati.

131. 0. Itthi-puma-napuṃsakasaṅkhyāṃ.

"Itthi-puma-napuṃsakasaṅkhyāṃ" icc' etaṃ adhikārattham³ veditabbam.

132. 228. Yosu dvinnam dve ca (310).

Dvinnam saṅkhyānaṃ itthipumanapuṃsake vattamānānaṃ savibhattinaṃ dve hoti yo
icc' etesu.

Dve itthiyo, dve dhammā, dve rūpani.

Yosvī ti kimattham? Dvīsu.

Caggahanena duve dvaya ubha ubhaya duvi ca honti yo nā am nam icc' etesu. Duve
(DA. i, 58) samaṇā. Duve (DA. i, 58) brāhmaṇā. Duve (DA. i, 58) janā. Dvayena, dvayaṃ
(Vin. i, 24; VinA. i, 105). Ubhinnaṃ (Khu. v, 18). Ubhayesam dvinnam.

¹ Vattamānassa lingassa (Si).

² Vattamanassa lingassa (Si)

³ Adhikārattham (Si)

133. 230. Ti-catunnam tisso catasso tayo cattāro tīṇi cattāri (311).

Ti-catunnam saṅkhyānam itthipumanapumsake vattamānānam savibhattinam tisso catasso tayo cattāro tīṇi cattāri icc' ete ādesā honti yathāsaṅkhyam yo icc' etesu.

Tisso vedanā (D. iii, 181); catasso disā; tayo janā (Khu. v, 196), jane; cattāro purisā, purise; tīṇi āyatanāni; cattāri ariyasaccāni (Khu. i, 3).

Yosvī ti kimattham? Tīsu, catosū.

134. 251. Pañcādīnam akāro (247).

Pañcādīnam saṅkhyānam itthipumanapumsake vattamānānam savibhattissa antassa sarassa akāro hoti yo icc' etesu.

Pañca, pañca; cha, cha; satta, satta; attha, attha; nava, nava; dasa, dasa.

Pañcadīnam iti kimattham? Dve, tayo.

135. 118. Rājassa rañño rājino se (314).

Sabbass' eva rājasaddassa savibhattissa rañño rājino icc' ete ādesā honti se vibhattimhi.

Rañño, rājino (Khu. i, 324).

Se ti kimattham? Raññā.

136. 119. Raññam nammhi vā (315).

Sabbass' eva rājasaddassa savibhattissa raññamādeso hoti vā nammhi vibhattimhi.

Raññam, rājūnam (Khu. i, 88) idam rattham.

137. 116. Nāmhi raññā vā (316).

Sabbass' eva rājasaddassa savibhattissa raññāādeso hoti vā nāmhi vibhattimhi.

Tena raññā katam, rājena vā katam.

Nāmhi ti kimattham? Rañño santakam.

138. 121. Smimmihi raññe rājini (317).

Sabbass' eva rājasaddassa savibhattissa raññe-rājini icc' ete ādesā honti smimmihi vibhattimhi.

Raññe, rājini sīlam tiṭṭhati.

139. 245. Tumh'-āmhākam⁴ tayi mayi (318).

Sabbessam tumha-amhasaddānam savibhattīnam tayi mayi icc' ete ādesā honti athāsankhyam smimmihi vibhattimhi.

Tayi, mayi.

Smimmihi ti kimattham? Tvam bhavasi. Aham bhavāmi.

140. 232. Tvam-aham simhi ca (319-20).

Sabbesam tumha-amhasaddānam savibhattīnam tvam-aham icc' ete ādesā honti athāsankhyam simhi vibhattimhi.

Tvam, aham.

Simhi ti kimattham? Tayi, mayi.

Caggahaṇena tuvam ca hoti. Tuvam satthā (M. ii, 354).

141. 241. Tava-mama se.

⁴ Tumhamhānam (Si)

Sabbesam tumha-amhasaddānam savibhattīnam tava mama icc' ete ādesā honti yathāsankhyam se vibhattimhi.

Tava, mama.

Se ti kimattham? Tayi, mayi.

142. 242. Tuyham mayhañ ca (321).

Sabbesam tumha-amhasaddānam savibhattīnam tuyham mayham icc' ete ādesā honti yathāsankhyam se vibhattimhi.

Tuyham, mayham dhanam diyate.

Se ti kimattham? Tayā, mayā.

143. 235. Tam-mam ammihi (322).

Sabbesam tumha-amhasaddānam savibhattīnam tam man icc' ete ādesā honti yathāsankhyam ammihi vibhattimhi.

Tam, mam.

Ammihi ti kimattham? Tayā, mayā.

144. 234. Tavam mamañ ca navā (322).

Sabbesam tumha-amhasaddānam savibhattīnam tavam-mamam icc' ete ādesā honti navā yathāsankhyam ammihi vibhattimhi.

Tavam, mamam passati.

Navā ti kimattham? Tam, mam passati.

Caggahanam anukaddhanattham.

145. 238. Nāmihi tayā mayā (323).

Sabbessam tumha-amhasaddānam savibhattīnam tayā mayā icc' ete ādesā honti
yathāsankhyam nāmhi vibhattimhi.

Tayā, mayā katam.

Nāmhi ti kimattham? Tumhehi, amhehi.

146. 236. Tumhassa tuvaṃ-tvaṃ 'mhi (324).

Sabbassa tumhasaddassa savibhattissa tuvaṃ tvaṃ icc' ete ādesā honti aṃmhi
vibhattimhi.

Kalīṅgarassa¹⁵ tuvaṃ maññe, kaṭṭhassa tvaṃ maññe.

147. 246. Padato dutiyā-datutthī-caṭṭhīsu vo-no (325).

Sabbesam tumha-amhasaddānam savibhattīnam yadā padasmā paresam vo-no ādesā
honti navā yathāsankhyam dutiyā catutthī caṭṭhī icc' etesu bahuvacanesu.

Pahāya vo bhikkhave gamissāmi (Khu. iv, 265); mā no ajja vikantimsu (Khu. vi, 93)
mañño sūdā mahānase. Evam dutiyatthe.

Dhammam vo bhikkhave desessāmi (M. iii, 86); samvibhajetha no rajjena (D. ii, 188).
Ivaṃ catutthutthe.

Tuṭṭho 'smi vo bhikkhave pakatiyā (Khu. vi, 89); satthā no Bhagavā anuppatto (M. i,
66). Evam caṭṭhutthe.

Navā ti kimattham? Eso amhākam satthā.

Tumhamhākam iti kimattham? Ete isayo passasi.

Padato ti kimattham? Tumhākam satthā.

Etevī ti kimattham? Gacchatha tumhe.

¹⁵ Kalīṅgara, kalāṅgara (k).

148. 247. Te-me 'kavacanesu ca (326).

Sabbesam tumha-amhasaddānam savibhattīnam yadā padasmā paresam te me ādesā honti yathāsankhyam catutthī catthi icc' etesu ekavacanesu.

Dadāmi te gāmavarāni pañca (Khu. v, 229); dadāhi me gāmavaram (Khu. v, 227); idam te rattham (Khu. vi, 66, 131); ayam me putto.

Padato ti kimattham? Tava ñāti, mama ñāti.

149. 248. Na ammhi (327).

Sabbesam tumha-amhasaddānam savibhattīnam yadā padasmā paresam te-me ādesā na honti ammhi vibhattimhi.

Passeyya tam vassasatam arogam¹⁶ (Khu. vi, 14); so mam bravīti¹⁷.

150. 249. Vā tatiye ca (328).

Sabbesam tumha-amhasaddānam savibhattīnam yadā padasmā paresam te-meādesā honti vā yathāsankhyam tatiyekavacane pare.

Katam te pāpam, katam me pāpam, katam tayā pāpam, katam mayā pāpam.

Padato ti kimattham? Tayā katam, mayā katam.

151. 250. Bahuvacanesu vo no (329).

Sabbesam tumha-amhasaddānam savibhattīnam yadā padasmā paresam vo-noādesā honti yathāsankhyam tatiyābahuvacanesu paresu.

Katam vo kammam, katam no kammam.

Padato ti kimattham? Tumhehi katam, amhehi katam.

¹⁶ Ārogyam (K)

¹⁷ Mamabravi (K), mamabravīti (R0)

Bahuvacanaggahaṇena yomhi paṭhame vo-noādesā honti. Gāmaṃ vo gaccheyyātha. maṃ no gaccheyyāma.

152. 136. Pumantass' ā simhi (331-2).

Puma icc' evaṃ antassa savibhattissa āādeso hoti simhi vibhattimhi.

Pumā tiṭṭhati.

Simhī ti kimatthaṃ? Pumāno tiṭṭhanti.

Antaggahaṇena maghava yuva icc' evamādīnam antassa¹⁸ savibhattissa āādeso hoti. maghavā, yuvā.

153. 138. Am ālapane kavacane (333).

Puma icc' evaṃ antassa savibhattissa amādeso hoti ālapane kavacane pare.

He pumaṃ.

Ālapane ti kimatthaṃ? Pumā.

Ekavacane ti kimatthaṃ? He pumāno.

154. 0. Samāse ca vibhāsā (334).

Puma icc' evaṃ antassa samāse ca amādeso hoti vibhāsā samāse kate.

Itthī ca pumā ca napuṃsakam ca itthipumannapuṃsakāni. Itthipumannapuṃsakāni mūho itthipumannapuṃsakasamūho.

Vibhasā ti kimatthaṃ? Itthipumanapuṃsakāni.

155. 137. Yos vāno (335).

¹⁸ Maghavayuva icc' evamādīnam antassa (Ny8). "Pumantassā simhi" ti ettha antaggahaṇena savibhattissa āttam, ātito addhā, addhāno (R011, 7-suttam). Maghavayuva icc' evaṃ antassa (K)

Puma icc' evam antassa savibhattissa ānoādeso hoti yosu vibhattīsu.

Pumāno, he pumāno.

Yosvī ti kimattham? Pumā.

156. 142. Āne smimmihi vā.

Puma icc' evam antassa savibhattissa āneādeso hoti vā smimmihi vibhattimhi.

Pumāne, pume vā.

157. 140. Hivibhattimhi ca (337-8).

Puma icc' evam antassa hi vibhattimhi ca āneādeso hoti.

Pumānehi, pumānebhi.

Puna vibhattiggahaṇam kimattham? Savibhattiggahaṇani vattanattham. Pumānehi.

Caggahaṇena maghava yuva icc' evamādinam antassa¹⁹ ānaādeso hoti si yo am yo icc' etesu²⁰ vibhattisu. Puma-kamma-thāmantassa c' ukāro hoti sa-smāsu vibhattīsu. Maghavāno. Maghavānā, maghavānam, maghavāne. Yuvāno, yuvānā, yuvānam, yuvāne; pumuno, pumunā. Kammuno, kammunā. Thāmuno, thāmunā.

158. 143. Susmim ā vā (339).

Puma icc' evam antassa su icc' etasmim vibhattimhi āādeso hoti vā.

Pumāsu, pumesu vā.

159. 139. U nāmhi ca (340).

Puma icc' evam antassa ā-uādesā honti vā nāmhi vibhattimhi.

¹⁹ Maghavayuva icc' evam antassa (K).

²⁰ Sabbāsu vibhattīsu (R0).

Pumānā, pumunā, pumena vā.

Caggahaṇam anukaḍḍhanattham.

160. 197. A kammantassa ca (341).

Kamma icc' evam antassa ca u-aādesā honti vā nāmhi vibhattimhi.

Kammunā (Khu. i, 299), kammanā (M. ii, 408), kammena vā.

Caggahaṇena maghava yuva icc' evam antassa āādeso hoti kvaci nā su icc' etesu nattisu. Maghavānā, maghavāsu, maghavesu, maghavana vā. Yuvānā, yuvāsu, yuvesu, rena vā.

Iti nāma-kappe dutiyo kaṇḍo

TATIYA-KAṆḌA

161. 244. Tumh'-amhehi nam ākaṁ (344):

Tehi tumha-amhehi namvacanassa ākaṁ hoti.

Tumhākaṁ, amhākaṁ.

Nam iti kimattham? Tumhehi, amhehi.

162. 237. Vā yv appaṭhamo (345).

Tehi tumha-amhehi yo appaṭhamo ākaṁ hoti vā.

Tumhākaṁ passāmi, tumhe passāmi vā. Amhākaṁ passasi, amhe passasi vā.

Yo ti kimattham? Tumhehi, amhehi.

Appaṭhamo ti kimattham? Gacchatha tumhe, gacchāma mayam.

Vā ti vikappanattena yonam am ānam honti. Tumham, tumhānam. Amham, amhān.¶

163. 240. Sass' am (346).

Tehi tumha-amhehi sassa vibhattissa amādeso hoti vā.

Tumham diyate, tava diyate. Tumham pariggaho, tava pariggaho. Amham diyate, ma diyate. Amham pariggaho, mama pariggaho.

Sasse ti kimattham? Tumhesu, amhesu.

164. 200. Sabbanāmakārat' e paṭhamo (347).

Sabbesam sabbanāmānam akārato²¹ yo paṭhamo ettam āpajjate.

Sabbe, ye, te, ke, tumhe, amhe, ime.

Sabbanāmā ti²² kimattham? Devā, asurā, nāgā, gandhabbā, manussā.

Akārato ti kimattham? Amū purisā tiṭṭhanti.

Yo ti kimattham? Sabbo, yo, so, ko, ayaṃ.

Paṭhamaggahanam uttarasuttattham.

165. 208. Dvandatthā vā (348).

Tasmā sabbanām' akārato dvandatthā yo paṭhamo ettam āpajjate vā.

Katarakatame, katarakatamā vā.

Sabbanāmā ti²³ kimattham? Devāsuraṇāgagandhabbamanussā.

Dvandatthā ti kimattham? Te, sabbe.

²¹ Akārato maso (SI)

²² Sabbanāmānam ti (K)

²³ Sabbanāmānam iti (K)

166. 209. N' āññam sabbanāmikam (349).

Sabbanāmikānam dvandaṭṭhe nāññam kāriyam hoti.

Pubbāparānam, pubbuttarānam, adharuttarānam.

167. 210. Bahubbīhimhi ca (351-2).

Bahubbīhimhi ca samāse sabbanāmaṭṭhānañ ca nāññam kāriyam hoti.

Piyapubbāya, piyapubbānam, piyapubbe, piyapubbassa.

Ce ti kimattham? Sabbanāmaṭṭhānam⁴ hoti. Akkhiṇapubbassam, akkhiṇapubbassa, tarapubbassam, uttarapubbassā.

168. 203. Sabbato nam sam-sānam (353, 368).

Sabbato sabbanāmato namvacanassa sam sānam icc' ete ādesā honti.

Sabbesam, sabbesānam, sabbāsam, sabbāsānam. Yesam, yesānam, yāsam, yāsānam. Tesam, tesānam, tāsam, tāsānam. Kesam, kesānam, kāsam, kāsānam. Imesam, imesānam, nāsam, imāsānam. Amūsam, amūsānam.

Nam iti kimattham? Sabbassa, yassa, tassa, kassa. Evam sabbattha.

169. 117. Rājassa rāju su-nam-hisu ca (354).

Sabbass' eva rājasaddassa rājuādeso hoti su nam hi icc' etesu.

Rāja su Rāja - nam
Rājūsu, rājūnam, rājūhi, rājūbhi.

Su-nam-hisū ti kimattham? Rājā.

Caggahaṇam avadhāraṇattham. Rājesu, rājānam, rājehi, rājebhi.

⁴ Sabbanāmaṭṭhānañ ca (Sf), Sabbanāmaṭṭhānam ca (Rū).

170. 220. Sabbass' imass o vā (356).

Sabbass' eva imasaddassa ekāro hoti vā su nam hi icc' etesu.

Esu, imesu; esam, imesam; ehi, ebhi, imehi, imebhi.

Imasse ti kimattham? Etesu, etesam, etehi, etebhi.

171. 219. An'-imi nāmhi ca (357).

Imasaddassa sabbass' eva ana imi icc' ete ādesā honti nāmhi vibhattimhi.

Anena dhammadānena. Sukhitā hotu sā pajā.

Iminā Buddhapūjena patvā amatam padam.

Namhī ti kimattham? Imesu, imesam, imehi, imebhi.

172. 218. Anapumsakass' āyam simhi (306-7, 358).

Imasaddassa sabbass' eva anapumsakassa ayamādeso hoti simhi vibhattimhi.

Ayam puriso, ayam itthī.

Anapumsakasse ti kimattham? Idam cittam tiṭṭhati.

Simhī ti kimattham? Imam purisam passasi tvam.

173. 223. Amussa mo sam (359).

Amusaddassa anapumsakassa makāro sakāram āpajjate vā simhi vibhattimhi.

Asu (M. ii, 175) rājā; asu itthī; amuko rājā; amukā itthī.

Anapumsakasse ti kimattham? Adum (Khu. v, 34) puppham virocati.

Amhasse ti kimattham? Ayam puriso titthati.

Simhī ti kimattham? Amham (M. i, 211) purisam passasi.

174. 211. Eta-tesam to (360).

Eta ta icc' etesam anapumsakānam takāro sakāram āpajjate simhi vibhattimhi.

Eso puriso, esā itthī; so puriso, sā itthī.

Eta-tesam iti kimattham? Itaro puriso, itarā itthī.

Anapumsakānam iti kimattham? Etam cittam, etam rūpam; tam cittam, tam rūpam.

175. 212. Tassa vā nattam sabbattha (361).

Tassa²⁵ sabbanāmassa takārassa nattam hoti vā sabbattha līngesu.

Nāya, tāya; nam (Khu. i, 308), tam; ne (DhA. i, 6), te; nesu, tesu; namhhi, tamhi; nāhi, i; nābhi, tābhi.

176. 213. Sa-smā-smim-sam-sāsv attam (362, 368).

Tassa sabbanāmassa takārassa sabbass' eva attam hoti vā sa smā smim sam sā icc' etesu battha līngesu.

Assa, tassa; asmā, tasmā; asmim, tasmim; assam, tassam; assā, tassā.

Takārasse ti kimattham? Amussam, amussā.

Etesvī ti kimattham? Nesu, tesu.

177. 221. Imasaddassa ca (363).

Imasaddassa ca sabbass' eva attam hoti vā sa smā smim sam sā icc' etesu sabbattha līngesu.

Assa, imassa; asmā, imasmā; asmim, imasmim; assam, imissam; assā, imissā.

Imasaddasse ti kimattham? Etissam, etissā.

178. 224. Sabbato ko (364).

Sabbato sabbanāmato kakārāgamo hoti vā simhi vibhattimhi.

Sabbako, yako, sako, amuko, asuko (A. i, 73).

Vā ti kimattham? Sabbo, yo, so, ko.

Sabbanāmato ti kimattham? Puriso.

Puna sabbatoggahaṇena aññasmā pi kakārāgamo hoti. Hīnako, potako.

179. 204. Gha-pato smim-sānam sam-sā (365).

Sabbato sabbanāmato gha-pasaññato smim sa icc' etesam sam-sāādesā honti vā yathāsankhyam.

Sabbassam, sabbassā; sabbāyam, sabbāya. Imissam, imissā (Abhi. ii, 254); imāyam, imāya. Amussam, amussā (M. iii, 10); amuyam, amuyā.

Sabbanāmato ti kimattham? Itthiyam, itthiyā.

Smim-sānam iti kimattham? Amuyo.

180. 207. N' etāhi smim āya-yā (369-70).

Etēhi sabbanāmehi gha-pasaññehi smimvacanassa n' eva āya-yādesā honti.

Etissam, etāyam; imissam, imāyam; amussam, amuyam.

Smin ti kimattham? Tāya itthiyā mukham.

Etahī ti kimattham? Kaññāya, vīṇāya, gaṅgāya, kapālikāya.

181. 95. Manogaṇadito smim-nānam i ā (373).

Tasmā manogaṇadito smim nā icc' etesam ikāra-ākārādesā honti vā yathāsaṅkyam.

Manasi (D. i, 12), manusmim; sirasi, sirasmim (VinA. i, 6); manasā (Khu. i, 13), manena; vacasā (A. i, 504), vacena; sirasā (M. ii, 406), sirena; sarasā, sarena; tapasā (Khu. ii, 128), tapena; vayasā (D. ii, 125), vayena; yasasā (Khu. ii, 73), yasena; tejasā (Khu. ii, 135), tejena; urasā (M. ii, 409), urena; thāmasā (i, 323), thāmena.

Smim-nānam iti kimattham? Mano, siro, tamo, tapo, tejo.

Ādiggahaṇena aññāsmā pi smim-nānam ikāra-ākārādesā honti. Bilasi, bilasā; padasi, padasā.

182. 97. Sassa c' o (374).

Tasmā manogaṇādito sassa ca okāro hoti.

Manaso (Khu. ii, 14), thāmaso, tapaso.

183. 48. Etesam o lope (375).

Etesam manogaṇādīnam anto ottam āpajjate vibhattilope kate.

Manomayaṃ (D. i, 73), ayomayaṃ (Khu. i, 383), tejosamena, tapoguṇena, siroruhena.

Ādiggahaṇam kimattham? Aññesam anto ottam āpajjate. Āposamena, vāyosamena.

Lope ti kimattham? Padasā, tapasā (Khu. ii, 121), yasasā (Khu. ii, 73), vacasā (A. i, 504), manasā (Khu. i, 13). Evaṃ aññe pi yojetabbā.

184. 96. Sa sare v' āgamo (376).

Eteḥ' eva manogaṇādīhi vibhattādesa sare pare sakārāgamo hoti vā.

Manasā, vacasā; manasi, vacasi.

Vā ti kimattham? Manena, tejena, yasena.

Sare ti kimattham? Mano, tejo, yaso.

Puna ādiggahaṇena aññasmim pi paccaye pare sakārāgamo hoti. Mānasikam, vācasikam (Abhi. ii, 255).

185. 112. Santasaddassa so bhe bo c' ante (378).

Sabbassa santasaddassa sakārādeso hoti bhakāre pare, ante ca bakārāgamo hoti.

Sabbhir eva samāsetha. Sabbhi kubbetha santhavam. Satam saddhammam aññāya, seyyo hoti na pāpiyo (S. i, 16). Jiranti ve rājaratha sucittā. Atho sarīram pi rajam upeti. Satañ ca dhammo na rajam upeti, santo have sabbhi pavedayanti (Khu. i, 36). Sabbhūto, sabbhāvo.

Bhe ti kimattham? Santehi pūjito Bhagavā.

Caggahaṇam kvaci sakārass' eva pasiddhattham. Sakkāro, sakkato.

186. 107. Simhi gacchantādīnam ntasaddo am (382-4).

Simhi gachantādīnam ntasaddo am āpajjate vā.

Gaccham, gacchanto; maham, mahanto; caram, caranto; khādam, khādanto.

Gacchantādīnam iti kimattham? Anto, danto, vanto, santo.

187. 108. Sesesu ntu 'va (385-8).

Gacchantādīnam ntasaddo ntuppaccayo 'va daṭṭhabbo sesesu vibhattippaccayesu.

Gacchato, mahato; gacchati, mahati, gacchatā, mahatā.

Sesesū ti kimattham? Gaccham, maham, caram, khādam.

188. 155. Brahm'-atta-sakha-rājādito am ānam (393).

Brahma atta sakha rāja icc' evamādito amivacanassa ānam hoti vā.

Brahmānam, brahman; attānam, attan; sakhānam, sakhan; rājānam, rājan.

Am iti kimattham? Rājā.

189. 113. Sy ā ca (390-1).

Brahma atta sakha rāja icc' evamādito sivacanassa ā ca hoti.

Brahmā, attā, sakhā, rājā, ātumā.

190. 114. Yonam āno (392).

Brahma atta sakha rāja icc' evamādito yonam ānoādeso hoti.

Brahmāno, attāno, sakhāno, rājāno, ātumāno.

191. 130. Sakhato²⁶ c' āyo no (394).

Tasmā sakhato ca yonam āyo noādesā honti.

Sakhāyo, sakhino.

Yonam iti kimattham? Sakhā.

192. 135. Smim e.

Tasmā sakhato smimivacanassa ekāro hoti.

Sakhe.

193. 122. Brahmato gassa ca (287).

Tasmā brahmato gassa ca ekāro hoti.

He brahme.

194. 131. Sakhantass i no-nā-nam-sesu (407).

Tassa sakhantassa ikāro hoti no nā nam sa icc' etesu.

Sakhino, sakhinā, sakhīnam, sakhissa.

Etesvī ti kimattham? Sakhārehi.

195. 134. Āro himhi vā (408).

Tassa sakhantassa āro hoti vā himhi vibhattimhi.

Sakhārehi, sakhehi.

196. 133. Su-nam-amso vā (409).

Tassa sakhantassa āro hoti vā su sam am icc' etesu.

Sakhāresu, sakhesu; sakhārānam, sakhīnam; sakhāram, sakham.

197. 125. Brahmato tu smim ni (405).

Tasmā brahmato smimvacanassa niādeso hoti.

Brahmani.

Caggahaṇena abrahmato pi smimvacanassa ni hoti. Kammani, cammani, muddhani.

198. 123. Uttam sa-nāsu (410).

Tassa brahma saddassa anto uttam āpajjate sa nā icc' etesu.

Brahmuno, brahmunā.

Sa-nāsū ti kimattham? Brahmā²⁷.

199. 158. Satthu-pitādīnam ā sismim silopo ca (411).

Satthu-pituādīnam anto āttam āpajjate sismim, silopo ca hoti.

Satthā, pitā, mātā, bhātā, kattā.

Sismim iti kimattham? Satthussa, pitussa, mātussa, bhātussa, kattussa.

200. 159. Aññesv ārattam (412).

Satthu-pituādīnam anto aññesu vacanesu ārattam āpajjate.

Satthāram, pitāram, mātāram, bhātāram, kattāram, satthārehi, pitarehi, mātarehi, bhātarehi, kattārehi.

Aññesvī ti kimattham? Satthā, pitā, mātā, bhātā, kattā²⁸.

201. 163. Vā namhi (416).

Satthu-pituādīnam anto ārattam āpajjate vā nammi vibhattimhi.

 Satthārānam, pitarānam, mātārānam, bhātārānam.

Vā ti kimattham? Satthānam, pitūnam, mātūnam, bhātūnam.

202. 164. Satthun attā ca (417).

Iti Param "uttam iti bhāvaniddeso katthaci abhāvam dasseti, brahmassa" ti pātho sīhatthapothhake dissati.

Iti param "ārattaggahanena katthaci aniyamam dasseti, satthussa, vitussa, mātussa, bhātussa" ti pātho sīhatthapothhake dissati.

Tassa satthusaddassa anto attam āpajjate vā namimhi vibhattimhi.

Satthānam, pitānam, mātānam, bhātānam, kattānam.

Vā ti kimattham? Satthārānam, pitarānam, mātārānam, bhātarānam, dhītarānam.

Caggahanam aññesam pi sangahanattham.

203. 162. U sasmim salopo ca (418).

Satthu pitu icc' evamādinam antassa uttam hoti vā sasmim salopo ca.

Satthu, satthussa, satthuno dīyate, pariggaho vā. Pitu, pitussa, pituno dīyate, pariggaho vā. Bhātu, bhātussa, bhātuno dīyate, pariggaho vā.

Caggahanam dutiyasampiṇḍanattham.

204. 167. Sakkamandhātādinañ ca (419).

Sakkamandhātu icc' evamādinam anto uttam āpajjate sasmim, salopo ca hoti.

Sakkamandhātu iva assa rājino vibhavo. Evam kattu, gantu, dātu icc' evamādī.

Pun' ārambhaggahanam kimattham? Niccadīpanattham. Sakkamandhātu.

Caggahanam dutiyasampiṇḍanattham.

205. 160. Tato yonam o tu (421).

Tato ārādesato sabbesam yonam okārādeso hoti.

Satthāro, pitaro, mātaro, bhātaro, kattāro, vattāro.

Tuggahanena aññasmā pi yonam okāro hoti. Caturo janā (Khu. i, 336), gāvo, ubho, purisā²⁹.

²⁹ Ubho purisā, nājjo (SI).

206. 165. Tato smim i (422).

Tato ārādesato smimvacanassa ikārādeso hoti.

Satthari, pitari, mātari, dhītari, bhātari, kattari, vattari.

Puna tatogahaṇena aññasmā pi smimvacanassa ikāro hoti. Bhuvi.

207. 161. Nā ā (423).

Tato ārādesato nāvacanassa āādeso hoti.

Satthārā, pītārā, mātārā, bhātārā, dhītārā, kattārā, vattārā.

208. 166. Āro rassam ikāre (424).

Ārādeso rassam āpajjate ikāre pare.

Satthari, pitari, mātari, dhītari, kattari, vattari.

209. 168. Pitādīnam asimhi (425).

Pitādīnam ārādeso rassam āpajjate asimhi vibhattimhi.

Pitārā, mātārā, bhātārā, dhītārā, pītaro, mātaro, bhātaro, dhītaro.

Asimhiggahaṇam tomhi pare ikārādesañāpanattham. Mātito (D. i, 106), pitito (D. i, 6), bhātito, duhitito.

210. 239. Tayā-tayīnam takāro tvattam vā (435).

Tayā tayi icc' etesam takāro tvattam āpajjate vā.

Tvayā, tayā; tvayi, tayi.

Etesam iti kimattham? Tuvam, tavam.

Iti nāma-kappe tatiyo kaṇḍo

CATUTTHA-KAṆḌA

211. 126. Attanto hismim anattam (439).

Tassa attano anto anattam āpajjate himhi vibhattimhi.

Attanehi, attanebhi.

Attanto ti kimattham? Rājehi, rājebhi.

Hismin iti kimattham? Attano³⁰.

Anattam iti bhāvaniddesena attasaddassa sakādeso³¹ hoti sabbāsu vibhattīsu. Sake sakā, sakam, sake.

212. 129. Tato smim ni (405).

Tato attato smimvacanassa ni hoti.

Attani.

213. 127. Sassa no (440).

Tato attato sassa vibhattissa no hoti.

Attano.

214. 128. Smā nā (441).

³⁰ Attanā (ST).

³¹ Sakādeso (K).

Tato attato smāvacanassa nā hoti.

Attanā.

Puna tatogahaṇena tassa attano takārass' eva rakāro hoti sabbesu vacanesu. Atrajo, cārajam.

215. 141. Jha-lato ca³² (442).

Jha la icc' etehi smāvacanassa nā hoti.

Agginā, daṇḍinā, bhikkhunā, sayambhunā.

Smā ti kimattham? Aggayo, munayo, isayo.

216. 180. Gha-pato smim yam vā (443).

Tasmā gha-pato smimvacanassa yam hoti vā.

Kaññāyam, kaññāya; rattiyam, rattiyā; itthiyam, itthiyā; yāguyam, yāguyā; vadhuyam, vadhuyā.

217. 199. Yonam ni napumsakehi (444).

Sabbesaṃ yonam ni hoti vā napumsakehi liṅgehi.

Atthīni, atthī; āyūni, āyū.

Napumsakehī ti kimattham? Itthiyo.

218. 196. Ato niccam (445).

Akārantehi napumsakaliṅgehi yonam ni hoti niccam.

Yāni, yāni; tāni, tāni; kāni, kāni; bhayāni, bhayāni; rūpāni, rūpāni.

³² Caggahanam kvaci nivattanattham (Rū), caggahanam tadanukaddhanattham (Nyā).

219. 195. Si 'm (446).

Akārantehi napuṃsakalingehi sivacanassa am hoti niccam.

Sabbam, yam, tam, kam, rūpam.

220. 74. Sesato lopam ga si pi (447).

Tato niddiṭṭhehi lingehi sesato ga si icc' ete lopam āpajjante.

Bhoti itthi, sā itthī. Bho daṇḍi, bho daṇḍī. Bho sattha, bho satthā. Bho rāja, bho rājā.

Sesato ti kimattham? Puriso gacchati.

Gasī ti kimattham? Itthiyā; satthussa.

221. 282. Sabbāsam āvuso-'pasagga-nipātādīhi ca (448).

Sabbāsam vibhattinam ekavacanabahuvacanānam paṭhamā-dutiyā-tatīyā-catutthī-pañcamī-chaṭṭhī-sattamīnam lopo hoti āvuso upasagga nipāta icc' evamādīhi ca.

Tvaṃ paṇ' āvuso (Vin. ii, 1); tumhe paṇ' āvuso (Vin. ii, 161); padaso dhammam vāceyya (Vin. ii, 25); vihāram sve upagaccheyya.

Pa, parā, ni, nī, u, du, sam, vi, ava, anu, pari, adhi, abhi, pati, su, ā, ati, api, apa, upa. Pahāro, parābhavo, nihāro, nīhāro, uhāro, duhāro, samhāro, vihāro, avahāro, anuhāro, parihāro, adhihāro, abhihāro, patihāro, suhāro, āhāro, athihāro, apihāro, apahāro, upahāro. Evaṃ vīsati upasaggehi ca.

Yathā, tathā, evaṃ, khalu, kho, tatra, atho, atha, hi, tu, ca, vā, vo, haṃ, ahaṃ, alaṃ, eva, ho, aho, he, ahe, re, are. Evamādīhi nipātehi ca yojetabbāni.

Caggahaṇam avadhāraṇattham.

222. 342. Pumaṣṣa lingādisu samāsesu (449).

Puma icc' etassa anto lopam āpajjate līṅgādīsu parapadesu³³ samāsesu.

Pullingam, pumbhāvo, puṅkokilo.

Pumasse ti kimattham? Itthilīṅgam, napuṃsakalīṅgam.

Līṅgādīsū ti kimattham? Pumittthī.

Samāsesu ti kimattham? Pumassa līṅgam.

223. 188. Am yam īto pasaṇṇato (450).

Amvacanassa yam hoti vā īto pasaṇṇato.

Itthiyam, itthim.

Pasaṇṇato ti kimattham? Daṇḍinam, bhoginam.

Am iti kimattham? Itthīhi.

224. 153. Nam jhato katarassā (451).

Tasmā jhato katarassā amvacanassa nam hoti.

Daṇḍinam, bhoginam.

Jhato ti kimattham? Vessabhum.

Katarassā ti kimattham? Kucchim.

225. 151. Yonam no (452).

Sabessam yonam jhato katarassā no hoti.

Daṇḍino bhogino; he daṇḍino, he bhogino.

Katarassā ti kimattham? Aggayo, munayo, isayo.

Jhato ti kimattham? Sayambhuno.

Yonan ti kimattham? Daṇḍinā, bhoginā.

226. 154. Smim ni (406).

Tasmā Jhato katarassā smimvacanassa niādeso hoti.

Daṇḍini, bhogini.

Katarassā ti kimattham? Byādhimhi.

227. 270. Kissa ka ve ca (456).

Kim icc' etassa ko ca hoti vapaccaye pare.

Kva gato 'si tvam Devānampiyatissa.

Caggahanena avapaccaye pare pi ko ca hoti. Ko tam ninditum arahati (Khu. i, 47):
katham bodhayitum³⁴ dhammam.

Ve ti kimattham? Kuto āgato 'si tvam.

228. 272. Ku him-hamsu ca (460).

Kim icc' etassa ku hoti him ham icc' etesu ca.

Kuham gacchasi, kuham gacchasi.

Caggahanena hiñcanam-dācanampaccayesu paresu aññatthāpi ku hoti. Kuhiñcanam,
kudācanam.

229. 226. Sesesu ca (457).

³⁴ Bodhesi tvam (SI)

Kim icc' etassa ko hoti sesesu vibhattipaccayesu paresu.

Ko pakāro, katham, kam pakāram, katham.

Caggahaṇam anukaddhanattham.

230. 262. Tra-to-thesu ca (460).

Kim icc' etassa ku hoti tra to tha icc' etesu ca.

Kutra, kuto, kuttha.

Caggahaṇam anukaddhanattham.

231. 263. Sabbass' etass' ākāro vā (461).

Sabbassa etasaddassa akāro hoti vā to tha icc' etesu.

Ato, attha; etto, ettha.

232. 267. Tre niccam (462).

Sabbassa etasaddassa akāro hoti niccam trapaccaye pare.

Atra.

233. 264. E to-thesu ca³⁵.

Sabbassa etasaddassa ekāro hoti vā to tha icc' etesu.

Etto, ato; ettha, attha.

234. 265. Imass' i tham-dāni-ha-to-dhesu ca (463).

Imasaddasa sabbass' eva ikāro hōti tham dāni ha tho dha icc' etesu.

Ittham, idāni, iha, ito, idha³⁶.

235. 281. A dhunāmhi ca (464).

Imasaddassa sabbass' eva akāro hoti dhunāmhi paccaye pare.

Adhunā.

Caggahanam avadhāranattham.

236. 280. Eta rahimhi (465).

Sabbass' eva imasaddassa etādeso hoti rahimhi paccaye pare.

Etarahi.

237. 176. Itthiyam ato āpaccayo (466).

Itthiyam vattamānāya akārato āpaccayo hoti.

Sabbā, yā, sā, kā, katarā.

238. 187. Nadādito vā I (467).

Nadādito vā anadādito vā itthiyam vattamānāya ipaccayo hoti.

Nadī, mahī, kumārī, taruṇī, sakhi, itthi³⁷.

239. 190. Nava-ṇika-ṇeyya-ṇa-ntūhi (468).

Nava ṇika ṇeyya ṇa ntu icc' etehi³⁸ itthiyam vattamānehi ipaccayo hoti.

³⁶ Ito param "imasaddaggahanam avadhāranattha" nū pāṇo sīhājapottthake diasati. Padarupasiddhikāyam pana "caggahanam sabbagga" ānukaddhanattha" nti vuttam.

³⁷ Ito param "itthi" u udāharanam katthaci diasati, tam na yuttam itthiyam "itthini" ti padassa' eva dīṭhanti.

Māṇavī, paṇḍavī, nāvikī, venateyyī, kunteyyī, gotamī, guṇavatī, sāmāvatī.

240. 193. Pati-bhikkhu-rājīkāraṇtehi inī (469-70).

Pati-bhikkhu-rājīkāraṇtehi itthiyam vattamānehi inīpaccayo hoti.

Gahapatānī, bhikkhunī, rājīnī, hatthinī, daṇḍinī, medhāvinī, tapassinī.

241. 191. Ntussa tam ikāre (471).

Sabbass' eva ntupaccayassa takāro³⁹ hoti vā ikāre pare.

Guṇavatī, guṇavantī; kulavatī, kulavantī; satimatī, satimantī; mahatī, mahantī; gottamatī, gottamantī.

242. 192. Bhavato bhoto (472).

Sabbass' eva bhavantasaddassa bhotādeso hoti ikāre itthigate⁴⁰ pare.

Bhoti ayye (Vin. ii, 280), bhoti kaññe, bhoti Kharādiye (Khu. v, 4).

243. 110. Bho ge tu (473-84).

Sabbass' eva bhavantasaddassa bhoādeso hoti ge pare.

Bho purisa, bho aggi, bho rāja, bho sattha, bho daṇḍi, bho sayambhu.

Ge ti kimattham? Bhavatā⁴¹, bhavam.

Tuggahaṇena aññasmim pi vacane sabbassa bhavantasaddassa bhonta bhante bhonto bhadde bhotā bhoto icc' ete ādesā honti.

³⁸ Navanikaneyyanantupaccayantehi (R0).

³⁹ To ādeso (K).

⁴⁰ Itthiyam kate (Sf).

⁴¹ Bhavato (Sf).

Bhonta, bhante, bhonto, bhadde, bhotā, bhoto.

244. 72. Akārapitādyantānam ā (475).

Akāro ca pitādinam anto ca āttam āpajjate ge pare.

Bho purisā, bho rājā, bho pitā, bho mātā, bho satthā.

245. 152. Jha-la-pā rassam (477).

Jha la pa icc' ete rassam āpajjante ge pare.

Bho daṇḍi, bho sayambhu, bhoti itthi, bhoti vadhu.

246. 73. Ākāro vā (476, 478-9).

Ākāro rassam āpajjate vā ge pare.

Bho rāja, bho rājā; bho atta, bho attā; bho sakha, bho sakhā; bho sattha, bho satthā.

Iti nāma-kappe catuttho kaṇḍo

PAÑCAMA-KAṆḌA

247. 261. Tvādayo vibhattisaññāyo (492).

To ādi yesam paccayānam, te honti tvādayo. Te paccayā tvādayo vibhattisaññā va datthabbā.

Sabbato, yato, tato, kuto, ato, ito, sabbadā, yadā, tadā, kadā, idha, idāni.

248. 260. Kvaci to pañcamyatthe (493).

Kvaci topaccayo hoti pañcamyatthe

Sabbato, yato, tato, kuto, ato, ito.

Kvacī ti kimattham? Sabbasmā, imasmā.

249. 266. Tra-tha sattamiyā sabbanāmehi (494).

Tra tha icc' ete paccayā honti sattamyatthe sabbanāmehi.

Sabbatra, sabbattha; yatra, yattha; tatra, tattha.

250. 268. Sabbato dhi (502).

Sabba icc' etasmā dhipaccayo hoti kvaci sattamyatthe.

Sabbadhi, sabbasmim.

251. 269. Kimsmā vo (499).

Kim icc' etasmā vapaccayo hoti sattamyatthe.

Kva gato 'si tvam devānam piyatissa.

252. 271. Him-ham-hiñcanam (500)⁴².

Kim icc' etasmā him ham hiñcanam icc' ete paccayā honti sattamyatthe.

Kuhim, kuham, kuhiñcanam.

253. 273. Tamhā ca (501).

Tamhā ca him ham icc' ete paccayā honti sattamyatthe.

Tahim, taham.

Caggahaṇam hiñcanaggahaṇani vattanattham.

254. 274. Imasmā ha-dhā ca (503).

Imasmā ha dha icc' ete paccayā honti sattamyatthe.

Iha, idha.

Caggahaṇam avadhāraṇattham.

255. 275. Yato him (504).

Tasmā yato himpaccayo hoti sattamyatthe.

Yahim.

256. 0. Kāle.

"Kāle" icc' etam adhikārattham veditabbam.

257. 276. Kim-sabb'-aññ'-eka-ya-kuhi dā-dācanam (503).

Kim sabba añña eka ya ku icc' etehi dā dācanam icc' ete paccayā honti kāle sattamyatthe.

Kadā, sabbadā, aññadā, ekadā, yadā, kudācanam.

258. 278. Tamhā dāni ca (506).

Ta icc' etasmā dāni dā icc' ete paccayā honti kāle sattamyatthe.

Tadāni, tadā.

Caggahaṇam anukaḍḍhanattham.

259. 279. Imasmā rahi-dhunā-dāni ca (507).

Imasmā rahi dhunā dāni icc' ete paccayā honti kāle sattamyatthe.

Etarahi, adhunā, idāni.

Caggahaṇam anukaḍḍhanattham.

260. 277. Sabbassa so dāmhi vā (508).

Sabba icc' etassa sakārādeso hoti vā dāmhi paccaye pare.

Sadā, sabbadā.

261. 369. Avaṇṇo ye lopaṇ ca (509).

Avaṇṇo ye paccaye pare lopam āpajjate.

Bāhussaccam (Khu. i, 4); paṇḍiccam (Abhi. iii, 128); vepullam (Abhi. iii, 128); ruñṇam; kosallam (Abhi. iii, 128); sāmañṇam (Khu. vi, 177); sohajjam.

262. 391. Vuḍḍhassa jo iy'-iṭṭhesu (513).

Sabbass' eva vuḍḍhasaddassa joādeso hoti iya iṭṭha icc' etesu paccayesu.

Jeyyo, jeṭṭho (D. ii, 13).

263. 392. Pasatthassa so ca (512).

Sabbass' eva pasatthasaddassa soādeso hoti, jādeso ca iya iṭṭha icc' etesu paccayesu.

Seyyo (A. i, 130), seṭṭho (D. ii, 13), jeyyo, jeṭṭho (D. ii, 13).

264. 393. Antikassa nedo (514).

Sabbassa antikasaddassa nedādeso hoti iya iṭṭha icc' etesu paccayesu.

Nediyo, nediṭṭho.

265. 394. Bālhassa sādho (515).

Sabbassa bālhasaddassa sādhdādeso hoti iya iṭṭha icc' etesu paccayesu.

Sādhiyo, sādhiṭṭho.

266. 395. Appassa kaṇ (516).

Sabbassa appasaddassa kaṇādeso hoti iya iṭṭha icc' etesu paccayesu.

Kaniyo, kaniṭṭho.

267. 396. Yuvānañ ca (517).

Sabbassa yuvasaddassa kaṇādeso hoti iya iṭṭha icc' etesu paccayesu.

Kaniyo, kaniṭṭho.

Caggahanam anukaddhanattham.

268. 397. Vantu-mantu vīnañ ca lopo (518).

Vantu mantu vī icc' etesam paccayānam lopo hoti iya iṭṭha icc' etesu paccayesu.

Guniyo, guṇiṭṭho, satiyo, satiṭṭho, medhiyo, medhiṭṭho.

269. 401. Yavatam ta-la-na-dakārānam byañjanāni ca-la-ñā-ja-kā-rattam (104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121-5).

Yakāravantānam ta-la-na-dakārānam byañjanāni ca-la-ñā-ja-kā-rattam āpajjante yathāsankhyam.

Bahussaccam (Khu. i, 4); paṇḍiccam (Abhi. iii, 128); vepullam (Abhi. iii, 128); ruññam (Khu. vi, 177); kosallam (Abhi. iii, 128); nepuññam (Abhi. iii, 128); sāmaññam (S. , 20); sohajjam.

Yavatam ti kimattham? Tiṇadalam.

Ta-la-ṇa-dakārānam iti kimattham? Ālasyam (Abhi. iii, 364); ārogyam (Khu. i, 395).

Byañjanānam iti kimattham? Maccunā.

Kāraggaṇam Kimattham? yakārassa makārādesañāpanattham. Opammam (M. ii, 42).

270. 120. Amha-tumha-ntu-rāja-brahm'-atta-sakha-satthu-pitādihi smā nāva (542).

Amha tumha ntu rāja brahma atta sakha satthu pitu icc' evamādihi smāvacanam nāva satṭhabbam.

Mayā, tayā, guṇavatā, raññā, brahmunā, attanā, sakhinā, satthārā, pitarā, mātārā, bhātārā, phītārā, kattārā, vattārā.

Etehi ti kimattham? Purisā.

Iti nāmakappe pañcamo kaṇḍo

Nāmakappo Niṭṭhito

3-KĀRAKA-KAPPA

CHATṬHA-KANḌA

271. 88, 308. Yasmād apeti bhayam ādatte vā tad apādānam (555, 557).

Yasmā vā apeti, yasmā vā bhayam jāyate, yasmā vā ādatte, tam kārakam apādānasaññam hoti.

Tam yathā? Gāmā apenti munayo; nagarā niggato rājā; corā bhayaṃ jāyate; ācariyupajjhāyehi sikkhaṃ gaṇhāti sisso.

Apādānam icc' anena kvattho? Apādāne pañcamī.

272. 309. Dhātu-nāmānam upasaggayogādisv api ca (558, 568).

Dhātu-nāmānam payoge ca upasaggayogādisv api ca tam kārakam apādānasaññaṃ hoti.

Dhātūnam payoge tāva jī icc' etassa dhātussa parāpubbassa payoge yo asaho, so apādānasaññaṃ hoti.

Tam yathā? Buddhasmā parājenti aññatitthiyā.

Bhū icc' etassa dhātussa papubbassa payoge yato acchinnappabhavo, so apādānasaññaṃ hoti.

Tam yathā? Himavatā pabhavanti pañca mahānadiyo (MA. iii, 26); Anavatattamhā pabhavanti mahāsarā; Aciravatiyā pabhavanti kunnadiyo.

Nāmappayoge pi tam kārakam apādānasaññaṃ hoti.

Tam yathā? Urasmā jāto putto; bhūmito niggato raso; ubhato sujāto putto mātito ca pitito ca (D. i, 106, 113).

Upasaggayoge¹ tam kārakam apādānasaññaṃ hoti.

Tam yathā? Apasālāya āyanti vāṇijā; ābrahmalokā saddo abbhuggacchati (Vin. i, 21); upari pabbatā² devo vassati; buddhasmā pati Sāriputto dhammadesanāya bhikkhū ālapati temāsam; ghatam assa telasmā pati dadāti; uppalam assa padumasmā pati dadāti; kanakam assa hiraññasmā pati dadāti.

Ādiggahaṇena kārakamajjhe pi pañcamīvibhatti hoti. Ito pakkhasmā vijjhati migam luddako, kosā³ vijjhati kuñjaram, māśasmā⁴ bhuñjati bhojanam.

¹ Upasaggayogādisv api ca (K).

² Pari pabbatā (K).

³ Ito kosā (SI).

⁴ Ito māśasmā (SI).

Apiggahaṇena nipātapayoge pi pañcamīvibhatti hoti dutiyā ca tatiyā ca. Rahitā mātujā uḍḍam katvā dānam⁵ deti, rahitā mātujam, rahitā mātujena vā. Rite saddhammā kuto sukham abhati, rite saddhammam, rite saddhammena vā. Te bhikkhū nānā kulā pabbajitā (Vin. i, 9). 'inā saddhammā natth' añño koci nātho loke vijjati, vinā saddhammam, vinā saddhammena vā; inā buddhasmā, vinā buddham, vinā buddhena vā.

Caggahaṇena aññatthā pi pañcamīvibhatti hoti. Yato 'ham bhagini ariyāya jātiyā jāto M. ii, 306). Yato sarāmi attānam (Khu. vi, 175); yato patto 'smi viññutam (Khu. vi, 175); yatv dhikaranam enam cakkhundriyam asānvutam viharantam abhijjhādomanassā pāpakā akusalā lhammā anvāsaveyyum (D. i, 66; S. ii, 384).

273. 310. Rakkhaṇatthānam icchitam (569).

Rakkhaṇatthānam dhātūnam payoge yaṁ icchitam, tam kārakam apādānasaññam hoti.

Kāke rakkhanti taṇḍulā, yavā paṭisedhenti gāvo.

274. 311. Yena vā 'dassanam (570).

Yena vā adassanam icchitam, tam kārakam apādānasaññam hoti.

Upajjhāyā antaradhāyati sisso, mātara ca pitarā ca antaradhāyati putto.

Vā ti kimattham? Sattamīvibhatyattham. Jetavane antaradhāyati Bhagavā.

275. 312. Dūr'-antik'-addhakālanimmāna-tvālopa-disāyoga-vibhatt'-ārappayoga-suddha-ppamocana-hetu-vivitta-ppamāṇa-pubbayoga-bandhana-guṇavacana-pañha-kathana-thokākattūsu ca (571).

Dūratthe, antikatthe, addhanimmāne, kālanimmāne, tvālope, disāyoge, vibhatte, ārappayoge, suddhe, pamocane, hetvatthe, vivittatthe, pamāṇe, pubbayoge, bandhanatthe, guṇavacane, pañhe, kathanā, thoke, akattari ca icc' etesv atthesu payogesū ca, tam kārakam apādānasaññam hoti.

Dūratthe tāva: Kīvadūro ito Naḷakāragāmo, dūrato v' āgama, ārakā te moghapurisā imasmā dhammavinayā. Dutiyā ca tatiyā ca, dūram gāmaṁ āgato, dūrena gāmena vā āgato. Ārakā imaṁ dhammavinayam, anena dhammavinayena vā icc' evamādi.

⁵ Bhāgam (Suttaniddesa).

Antikatthe: Antikam gāmā; āsannam gāmā; samīpam gāmā, samīpam saddhammā. Dutiyā ca tatiyā ca, antikam gāmaṃ, antikam gāmena vā. Āsannam gāmaṃ, āsannam gāmena vā. Samīpam gāmaṃ, samīpam gāmena vā. Samīpam saddhammaṃ, samīpam saddhammena vā icc' evamādi.

Addhanimmāne: Ito Mathurāya catūsu yojanesu Sāṅkassam nāma nagaram atthi, tattha bahū janā vasanti icc' evamādi.

Kālanimmāne: Ito bhikkhave ekanavutikappe Vipassī nāma Bhagavā loke udapādi (D. ii, 2); ito tiṇṇam māsānam accayena parinibhāyissati (D. ii, 89) icc' evamādi.

Tvālope kammādhikaraṇesu: Pāsādā saṅkameyya (S. i, 96), pāsādam abhiruhitvā vā. Pabbatā saṅkameyya, pabbatam abhiruhitvā vā. Hatthikkhandhā saṅkameyya (S. i, 96), hatthikkhandham abhiruhitvā vā. Āsanā vuṭṭhaheyya, āsane nisīditvā vā icc' evamādi.

Disāyoge: Avicito yāva upari bhavaggam antare bahū sattanikāyā vasanti; yato khemarato bhayam (Khu. v, 193); puratthimato, akkhiṇato, pacchimato, uttarato aggī pajjalanti; yato assosum bhagavantam; uddham pādatalā adho kesamatthakā (D. ii, 233) icc' evamādi.

Vibhatthe: Yato paṇītataro vā visiṭṭhataro vā natthi. Chaṭṭhī ca, channavutīnam pāsāṇḍanam dhammānam pavaram, yadidaṃ sugatavinayo icc' evamādi.

Ārappayoge: Gāmadhammā vasaladhammā asaddhammā ārati virati paṭivirati (Khu. viii, 42); paṇātipātā veramaṇī icc' evamādi.

Suddhe: Lobhaniyehi dhammehi suddho asaṃsaṭṭho (M. ii, 383); mārito ca pitito ca suddho asaṃsaṭṭho anupakuddho arahito (D. i, 106; M. ii, 377) icc' evamādi.

Pamocane: Parimutto dukkhasmā ti vadāmi (S. ii, 26); mutto 'smi Mārabandhanā; na te muccanti maccunā icc' evamādi.

Hetvatthe: Kasmā hetunā, kena hetunā, kissa hetunā (M. i, 1; D. ii, 58); kasmā nu tumham daharā na miyare (Khu. v, 214); kasmā idh' eva maraṇam bhavissati icc' evamādi.

Vivittatte: Vivitto pāpakā dhammā; vivicc' eva kāmehi, vivicca akusalehi dhammehi icc' evamādi.

Pamāṇe: Dīghaso navavidatthiyo sugatavidatthiyā pamāṇikā kāretabbā (Vin. ii, 225); majjhimassa purisassa aḍḍhatejasahatthā icc' evamādi.

Pubbayoge: Pubbe 'va sambodhā (M. i, 219; A. i, 261) icc' evamādi.

Bandhanatthe: Satasmā bandho naro. Tatiyā ca, satena bandho naro raññā iṇatthena icc' evamādi.

Guṇavacane: Puññāya sugatim yanti; cāgāya vipulam dhanam; paññāya vimuttimano; ariyāya janam rakkhati rājā icc' evamādi.

Pañhe tvālope kammādhikarānesu: Abhidhammā pucchanti, abhidhammam sutvā, abhidhamme thatvā vā. Vinayā pucchanti, vinayam sutvā, vinaye thatvā vā. Dutiyā ca tatiyā ca, abhidhammam, abhidhammena vā. Vinayam, vinayena vā. Evam suttā, geyyā, gāthāya, geyyākaraṇā, udānā, itivuttakā, jātakā, abbhutadhammā, vedallā (Khu. vii, 111; VinA. i, 22; A. i, 24) icc' evamādi.

Kathane tvālope kammādhikarānesu: Abhidhammā kathayanti, abhidhammam sutvā, abhidhamme thatvā. Vinayā kathayanti, vinayam sutvā, vinaye thatvā. Dutiyā ca tatiyā ca, abhidhammam, abhidhammena vā. Vinayam, vinayena vā. Evam suttā, geyyā, gāthāya, geyyākaraṇā, udānā, itivuttakā, jātakā, abbhutadhammā, vedallā (Khu. vii, 111; VinA. i, 22; A. i, 24) icc' evamādi.

Thoke: Thokā muccanti⁶; appamattakā muccanti⁷; kicchā muccanti⁸. Tatiyā ca, thokena, appamattakena, kicchena vā icc' evamādi.

Akattari ca: Kammasa katattā upacitattā ussannattā vipulattā cakkhuviññānam appannam hoti (Abh. i, 104) icc' evamādi.

Caggahaṇena sesesu pi ye mayā nopadiṭṭhā apādānapayogikā, te payogavicakkhaṇehi pathāyogam yojetabbā.

276. 302. Yassa dātukāmo rocate dhārayate vā tam sampadānam (553).

Yassa vā dātukāmo, yassa vā rocate, yassa vā dhārayate, tam kārakam sampadānasaññam hoti.

⁶ Muccati (ST).

⁷ Muccati (ST).

⁸ Muccati (ST).

Samaṇassa cīvaram dadāti; samaṇassa rocate saccam; Devadattassa suvaṇṇacchattam dhārayate Yaññadatto.

Sampadānam icc' anena kvattho? Sampadāne catutthī.

Vā ti vikappanattam. Dhātunāmānam payoge vā upasaggappayoge vā nipātappayoge vā sati anthavikappanattam vā ti padam payujjati.

277. 303. Silāgha-hanu-ṭhā-sapa-dhāra-piha-kudha-duh'-issosūya-rādh'-ikkha-paccāsunaanupatiginapubbakatt'-ārocanattha-tadattha-tumatthālamattha- maññānādar'-appānini, gatyatthakammani, āsīsattha-sammuti-bhiyya-sattamyatthesu ca (554).

Silāgha hanu ṭhā sapa dhāra piha kudha duha issa icc' etesam dhātūnam payoge, usūyatthānañ ca payoge, rādh'-ikkhappayoge, paccāsunaanupatiginānam, pubbakattari, ārocanatthe, tadatthe, tumatthe, alamatthe, maññatippayoge anādare appānini, gatyatthānam dhātūnam kammani, āsīsatthe ca sammuti bhiyya sattamyatthesu ca, tam kārakam sampadānasaññam hoti.

Silāghappayoge tāva: Buddhassa silāghate, dhammassa silāghate, saṃghassa silāghate; sakam upajjhāyassa silāghate; tava silāghate, mama silāghate icc' evamādi.

Hanuppayoge: Hanute tuyham eva, hanute mayham eva icc' evamādi

Ṭhāpayoge: Upatiṭṭheyya sakyaputtānam vaddhakī, bhikkhussa bhuñjantassa pāṇīyena vā vidhūpanena vā upatiṭṭheyya (Vin. ii, 345) bhikkhunī icc' evamādi.

Sapappayoge: Tuyham sapate, mayham sapate icc' evamādi.

Dhārappayoge: Suvannam te dhārayate icc' evamādi.

Pihappayoge: Buddhassa aññatitthiyā pihayanti; devā dassanakāmā te (Khu. vi, 186); yato icchāmi bhaddantassa; samiddhānam pihayanti daliddā icc' evamādi.

Kudha-duha-issa-usūyappayoge: Kodhayati Devadattassa; tassa kujjha Mahāvīra (Khu. v, 99) mā ratṭham vinassa idam (Khu. v, 99)⁹.

⁹ Nāyam pātho Sīhalaputtakessu dissati.

Duhayati disānam megho; titthiyā samañānam issayanti guṇagiddhena; titthiyā samañānam issayanti lābhagiddhena; dujjanā guṇavantānam usūyanti guṇagiddhena; kā usūyā vijānatam (Vin. iii, 55) icc' evamādi.

Rādha ikkha icc' etesaṃ dhātūnaṃ payoge yassa akathitassa pucchanam kammavikkhyāpanatthaṃ ca, tam kārakam sampadānasaññaṃ hoti, dutiyā ca.

Ārādho 'haṃ rañño, ārādho 'haṃ rājānam¹⁰; ky āhaṃ ayyānam aparajjhāmi (Vin. i, 248); ky āhaṃ ayye aparajjhāmi; cakkhum janassa dassanāya tam viya maññe; āyasmato Upālittherassa upasampadāpekkho Upatisso āyasmantaṃ vā icc' evamādi.

Paccāsuṇa-anupatigīṇānaṃ pubbakattari suṇotissa paccāyoge yassa¹¹ kammuno pubbassa yo kattā, so sampadānasaññaṃ hoti.

Tam yathā? Bhagavā bhikkhū etad avoca.

Bhikkhū ti akatthitakammam, etan ti kathitakammam. Yassa¹² kammuno pubbassa yo kattā, so 'Bhagavā' ti¹³ "yo karoti sa kattā" ti suttavacanena kattusaññaṃ. Evaṃ yassa¹⁴ kammuno pubbassa yo kattā, so sampadānasaññaṃ hoti.

Tam yathā? Te bhikkhū Bhagavato paccassosum (D. ii, 9; M. i, 1; A. i, 1); 'āsuṇanti buddhassa bhikkhū.

Giṇassa anu-patīyoge yassa¹⁵ kammuno pubbassa yo kattā, so sampadānasaññaṃ hoti.

Tam yathā? Bhikkhu janaṃ dhammaṃ sāveti; tassa bhikkhuno jano anugīṇāti, tassa bhikkhuno jano patigīṇāti.

Yo vadeti sa 'kattā' ti,
Vuttaṃ 'kamman ti vuccati.
Yo paṭiggāhako tassa,
'sampadānam' vijāniyā.

¹⁰ Ārādho me rañño, ārādho me rājānam (Sī).

¹¹ "Yassa" ti padam adhikanti maññe, anantaravākye tassambandhatasaddassa abhāvā, tadatthassa ca idha anicchitattā, padarūpasiddhiyam pi tam natthi.

¹² "Yassa" ti padam adhikanti maññe, anantaravākye tassambandhatasaddassa abhāvā, tadatthassa ca idha anicchitattā, padarūpasiddhiyam pi tam natthi.

¹³ Yassa, pa, kattāti so Bhagavā (K).

¹⁴ "Yassa" ti padam adhikanti maññe.

¹⁵ "Yassa" ti padam adhikanti maññe.

icc' evamādi.

Ārocanatthe: Ārocayāmi vo bhikhave (M. i, 339); āmantayāmi vo bhikkhave (D. ii, 128); paṭivedayāmi vo bhikkhave (M. i, 339); ārocayāmi te mahārāja (S. i, 101); āmantayāmi te mahārāja; paṭivedayāmi te mahārāja (S. i, 101) icc' evamādi.

Tadatthe: Ūnassa pāripūriyā tam cīvaram nikkhipitabbam (Vin. i, 304). Buddhassa atthāya, dhammassa atthāya, saṃghassa atthāya jīvitam pariccajāmi icc' evamādi.

Tumatthe: Lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam (D. ii, 179; 181; M. i, 117; A. i, 21) Buddhō loke uppajjati. Bhikkhūnam phāsuvihārāya vinayo paññatto (Vin. i, 24; v, 2) icc' evamādi.

Alamatthappayoge: Alam itī arahatī patikkhittesu. Alam me Buddhō (Vin. i, 32); alam me rājam (Khu. vi, 151); alam bhikkhu paṭissa; alam mallo mallassa; arahatī mallo mallassa. Patikkhitte: Alam te rūpam karaṇīyam; alam me hiraṇṇasuvannena icc' evamādi.

Maññatippayoge anādare appāṇini: Kaṭṭhassa tuvaṃ maññe; kaṭṭharassa¹⁶ tuvaṃ maññe.

Anādare ti kimattham? Suvannam viya tam maññe¹⁷.

Appāṇini ti kimattham? Gadrabham tuvaṃ maññe icc' evamādi.

Gatyatthakammani: Gāmassa pādena gato; nagarassa pādena gato; appo saggāya gacchati (Khu. i, 39), saggassa gamanena vā (Khu. i, 40); mūlāya paṭikasseyya saṃgho (Vin. iii, 442; iv, 114). Dutiyā ca, gāmam pādena gato, nagaram pādena gato, appo saggam gacchati, saggam gamanena vā. Mūlam paṭikasseyya saṃgho icc' evamādi.

Āsisatthe: Āyasmato dīghāyuko¹⁸ hotu; bhaddam bhavato hotu; kusalam bhavato hotu. Anāmayam bhavato hotu; sukham bhavato hotu; svāgatam bhavato hotu; attho bhavato hotu; hitam bhavato hotu icc' evamādi.

Sammutippayoge: Aññatra saṃghasaṃmutiyā bhikkhussa vippavattum na vattati; sādhu sammuti me tassa Bhagavato dassanāya icc' evamādi.

Bhiyyappayoge: Bhiyyoso mattāya¹⁹ icc' evamādi.

¹⁶ Kaṭṭharassa kaṭṭharassa (K)

¹⁷ Suvannam tam maññe (R0) Suvannam tam maññe (SI)

¹⁸ Dīghāyu (K)

Sattamyatthe: Tuyhañ c' assa āvikaromi; tassa me Sakko pātur ahosi icc' evamādi.

Atthaggaṇaṇena bahūsu akkharappayogesu dissati.

Tam yathā? Upamañ te karissāmi (D. ii, 259; M. i, 203), dhammañ vo desessāmi (M. iii, 86).

Sāratthe²⁰ ca: Desetu bhante Bhagavā dhammañ bhikkhūnañ (Vin. iii. 6, 7). Tassa phāsu viharāya hoti; etassa pahīneyya²¹; yathā no Bhagavā byākareyya, tathā pi tesam byākarissāma; kappati samaññañ āyogo; amhākañ maññañ attho (Vin. i, 220); kim attho me buddhena; seyyo me attho; bahūpakārā bhante mahāpajāpatigotamī Bhagavato (M. iii, 290); bahūpakārā bhikkhave mātāpitaro puttānañ (Khu. i, 269; A. i, 131) icc' evamādi.

Sesesu akkharappayogesu pi aññe pi payogā payogavicakkaṇehi yojetabbā.

Caggahaṇaṇaṇa vikappanattavāggahaṇaṇanukaddhaṇattam²². Ye keci saddā sampadānappayogikā mayā nopaditthā, tesam gahaṇattam idha vikappiyati vā saddo²³

Tam yathā? Bhikkhusaṃghassa pabhū ayañ Bhagavā; desassa pabhū ayañ rājā. Khettaṇṇa pabhū ayañ gahapati; araññaṇṇa pabhū ayañ luddako icc' evamādi. Kvaci dutiyā tatiyā pañcamī chaṭṭhī sattamyatthesu ca²⁴.

278. 320. Yo 'dhāro tam okāsañ (572-3).

Yo ādhāro, tam okāsasaññañ hoti. Sv ādhāro catubbidho: byāpiko, opasilesiko, vesayiko sāmīpiko c āti.

Tattha byāpiko tāva: Jalesu khīrañ titṭhati, tilesu telam, ucchūsu raso.

Opasilesiko: Pariyañke rājā seti, āsane upavitṭho saṃgho.

¹⁹ Bhiyyosomattāya. D. i, 205; DA. i, 321; D. ii, 9; S. i, 23; SA. i, 63; A. i, 122; Khu. i, 170-1; UdānaA. 329. Siyyosomattāya. Vin. iv, 346. Iha tu atisayatthe nipāto yevā yañ 'Bhiyyosomattāya' ti (Mog.-pañcika ii, 25). Sad. Sutta. 125-6; 175-piṭṭhesu pi passitabbam.

²⁰ Sādaratthe (SI). Sārattho nāma uttamattho, cintāpanattho vā (Nyā. Sad. 126-piṭṭhe).

²¹ Phāsuviharāya hotu (K).

²² Anekattatthā nipātānañ, caggahaṇassa ca nipātātū tapphalam assento casaddaggahaṇaṇa vikappanattavāggahaṇaṇanukaddhaṇattanti āha (Nyā). Kaccāyañ: pana 'sattamyatthesu cā' ti casaddaggahaṇaṇa vikappanattavāggahaṇaṇanukaddhaṇattam eva. Sad. sutta. 126-piṭṭhe.

²³ Iu vikappayati (SI).

²⁴ Dutiyā pañcamī chaṭṭhī sattamyatthesu (SI)

Vesayiko: Bhūmīsu manussā caranti; antalikkhe vāyū vāyanti; ākāse sakunā pakkhandanti²⁵.

Sāmīpiko: Vane hatthino caranti; gaṅgāyaṃ ghoso tiṭṭhati; vaje gāvo duhanti; Sāvattiyāṃ viharati Jetavane (A. i, 1; S. i, 1).

Okāsam icc' anena kvattho? Okāse sattamī.

279. 292. Yena vā kayirate taṃ karaṇaṃ (552).

Yena vā kayirate, yena vā passati, yena vā suṇāti, taṃ kāraṇaṃ karaṇasaññaṃ hoti.

Dattena vihiṃ lunāti; vāsiyā kaṭṭhaṃ tacchati; pharasunā rukkhaṃ chindati; kudālena pathaviṃ²⁶ khaṇati; satthena kammaṃ karoti. Cakkhunā rūpaṃ passati (D. ii, 269); sotena saddaṃ suṇāti (D. ii, 269).

Karaṇaṃ icc' anena kvattho? Karaṇe tatiyā.

280. 285. Yaṃ karoti taṃ kammaṃ (551).

Yaṃ vā karoti, yaṃ vā passati, yaṃ vā suṇāti, taṃ kāraṇaṃ kammasaññaṃ hoti.

Chattaṃ karoti; ratthaṃ karoti; rūpaṃ passati (D. ii, 269); saddaṃ suṇāti (D. ii, 269); kaṇṭakaṃ maddati; visaṃ gilati.

Kammaṃ icc' anena kvattho? Kammatthe dutiyā.

281. 294. Yo karoti sa kattā (548).

Yo karoti, so kattusaññaṃ hoti.

Ahiṇā daṭṭho naro; garuḷena hato nāgo. Buddhena jito Māro; Upaguttena Māro bandho²⁷.

Kattu icc' anena kvattho? Kattari ca.

²⁵ Pakkhandi (K)

²⁶ Avāṇaṃ (SI).

²⁷ Baddho (K)

282. 295. Yo kāreti sa hetu (550).

Yo kattāraṃ kāreti, so hetusañño hoti, kattā ca.

So puriso taṃ purisaṃ kammaṃ kāreti; so puriso tena purisena kammaṃ kāreti; so puriso tassa purisassa kammaṃ kāreti. Evaṃ hāreti, pāḷheti, pāceti, dhāreti.

Hetu icc' anena kvattho? Dhātūhi ṇe-ṇaya-ṇāpe-ṇāpayā kāritāni hetvatthe.

283. 316. Yassa vā pariggaho taṃ sāmī (575).

Yassa vā pariggaho, taṃ sāmisaññaṃ hoti.

Tassa bhikkhuno paṭivīso²⁸; bhikkhuno patto; tassa bhikkhuno cīvaram; attano mukham.

Sāmī icc' anena kvattho? Sāmisimā chaṭṭi.

284. 283. Liṅgatthe paṭhamā (577).

Liṅgathābhidhānamatte paṭhamāvibhatti hoti.

Puriso, purisā, eko, dve, ca, vā, he, ahe, re, are.

285. 70. Ālapane ca (578).

Ālapanatthādhike liṅgathābhidhānamatte ca paṭhamāvibhatti hoti.

Bho purisa, bhavanto purisā; bho rāja, bhavanto rājāno; he sakhe, he sakhino.

286. 291. Karaṇe tatiyā (591).

Karaṇakāraṇe tatiyāvibhatti hoti.

²⁸ Paṭivīso ca kottāso (Abhidhā. 485-ghāṭhā).

Agginā kuṭim jhāpeti; manasā ce paduṭṭhena (Khu. i, 13); manasā ce pasannena (Khu. i, 13); kāyena kammam karoti (M. ii, 77).

287. 296. Sahādiyoge ca (592).

Sahādiyogatthe²⁹ ca tatiyāvibhatti hoti.

Sahā 'pi Gaggena samgho uposatham kareyya (Vin. iii, 166), vinā pi gaggena (Vin. iii, 166), mahatā bhikkhusamghena saddhūm (Vin. iii, 45; D. i, 1; ii, 81); sahasena samam mitā (S. i, 18).

288. 293. Kattari ca (594).

Kattari ca tatiyāvibhatti hoti.

Raññā hato poso; yakkhena dinno varo; ahinā dattho naro.

289. 297. Hetvatthe ca (601).

Hetvatthe ca tatiyāvibhatti hoti.

Annena vasati; dhammena vasati; vijjāya vasati; sakkārena vasati.

290. 298. Sattamyatthe ca (602).

Sattamyatthe ca tatiyāvibhatti hoti.

Tena kālena (Khu. iii, 41), tena samayena (Vin. i, 1). (Yena kālena, yena samayena)³⁰ tena kho pana samayena (Vin. i, 7; iii, 1; D. ii, 76).

291. 299. Yen' āṅgavikāro (603).

Yena byādhimatā angena āṅgino vikāro lakkiyate, tattha tatiyāvibhatti hoti.

²⁹ Sahādinam yoge sati, tadatthe ca tatiyāvibhatti hoti, pe, ayam panettha padacchedo 'sahādiyoge atthe cā' u (Nya)

³⁰ () Sthalaputthake natthi

Akkhinā kāṇo; hatthena kuṇī; kāṇaṃ passati nettena; pādena khañjo; piṭṭhiyā khujjo.

292. 300. Visesane ca (604).

Visesanatthe ca tatiyāvibhatti hoti.

Gottena (Khu. iii, 25) Gotamo nātho; suvaṇṇena abhirūpo; tapasā uttamo.

293. 301. Sampadāne catutthī (605).

Sampadānakārake catutthīvibhatti hoti.

Buddhassa vā Dhammassa vā Saṃghassa vā dānaṃ deti; dātā hoti samanassa vā
brāhmaṇassa vā (A. i, 524).

294. 305. Namoyogādīsīv api ca (606).

Namoyogādīsīv api ca catutthīvibhatti hoti.

Namo te Buddhavīr' atthu (S. i, 48); sotthi pajānaṃ; namo karohi nāgassa (M. i, 196);
svāgataṃ te mahārāja (Khu. v, 329; vi, 156, 331).

295. 307. Apādāne pañcamī (607).

Apādānakārake pañcamīvibhatti hoti.

Pāpā cittaṃ nivāraye (Khu. i, 30); abbhā mutto va candimā (Khu. i, 39), bhayā muccati
so naro.

296. 314. Kāraṇatthe ca (608).

Kāraṇatthe ca pañcamīvibhatti hoti.

Ananubodhā appaṭivedhā catunnaṃ ariyasaccānaṃ yathābhūtaṃ adassanā (D. ii, 77).

297. 284. Kammatthe dutiyā (580).

Kammatthe dutiyāvibhatti hoti.

Gāvaṃ hanati; vīhaya lunāti; satthaṃ karoti; ghaṭaṃ karoti; rathaṃ karoti; dhammaṃ suṇāti (D. i, 93); buddhaṃ pūjeti; vācaṃ bhāsati (D. ii, 13); taṇḍulaṃ pacati; coraṃ ghāteṭi.

298. 287. Kāladdhānam accantasamyoge (581).

Kāladdhānam accantasamyoge dutiyāvibhatti hoti.

Māsaṃ maṇṣodanaṃ bhuñjati; saradaṃ ramaṇiyā nadī; māsaṃ sajjhāyati; yojanaṃ vanarāji; yojanaṃ dīgho pabbato; kosaṃ sajjhāyati.

Accantasamyoge ti kimatthaṃ? Samvacchare bhojanaṃ bhuñjati..

299. 288. Kammappavacanīyayutte (582-586).

Kammappavacanīyayutte dutiyāvibhatti hoti.

Taṃ kho pana bhavantaṃ gotamaṃ evaṃ kalyāṇo kittissaddo abbhuggato (Vin. i, 1; iii 45; D. i, 46, 83, 104; M. ii, 376); pabbajitaṃ anu pabbajimsu (D. ii, 25).

300. 286. Gati-buddhi-bhuja-paṭha-hara-kara-sayādīnaṃ kārite vā (587).

Gati-buddhi-bhuja-paṭha-hara-kara-sayādīnaṃ payoge kārite dutiyāvibhatti hoti vā.

Puriso purisaṃ (gāmaṃ) gāmayati, puriso purisena vā, puriso purisassa vā. Evaṃ bodhayati, bhojayati, pāṭhayati, hārayati, kārayati, sayāpayati. Evaṃ sabbattha kārite.

301. 315. Sāmisim chaṭṭhī (609).

Sāmisim chaṭṭhīvibhatti hoti.

Tassa bhikkhuno paṭiviso; tassa bhikkhuno patto; tassa bhikkhuno cīvaram; attano mukhaṃ.

302. 319. Okāse sattamī (630).

Okāsakārake sattamīvibhatti hoti.

Gambhīre odakantike (Khu. i, 9); pāpasmim ramati mano (Khu. i, 30); bhagavati ahmacariyam vussati kulaputto (M. i, 208; ii, 93).

303. 321. Sām'-issar'-ādhipati-dāyāda-sakkhī-patibhū-pasuta-kusalehi ca (631).

Sāmī issara adhipati dāyāda sakkhī patibhū pasuta kusala icc' etehi payoge atthīvibhatti hoti, sattamī ca.

Goṇānam sāmī, goṇesu sāmī; goṇānam issaro, goṇesu issaro; goṇānam adhipati, goṇesu adhipati. Goṇānam dāyādo, goṇesu dāyādo; goṇānam sakkhī, goṇesu sakkhī; goṇānam patibhū, goṇesu patibhū; goṇānam pasuto, goṇesu pasuto; goṇānam kusalo, goṇesu kusalo.

304. 322. Niddhāraṇe ca (632).

Niddhāraṇatthe ca chaṭṭhīvibhatti hoti, sattamī ca.

Kaṇhā gāvīnam sampannakhīratamā, kaṇhā gāvīsu sampannakhīratamā. Sāmā nārīnam dassanīyatamā, sāmā nārīsu dassanīyatamā. Manussānam khattiyo sūratamo, manussesu khattiyo sūratamo. Pathikānam dhāvanto sīghatamo, pathikesu dhāvanto sīghatamo.

305. 323. Anādare ca (633).

Anādare chaṭṭhīvibhatti hoti, sattamī ca.

Rudato dārakassa pabbajī, rudantasmiṃ dārake pabbajī.

306. 289. Kvaci dutiyā chaṭṭhīnam atthe (588).

Chaṭṭhīnam atthe kvaci dutiyāvibhatti hoti.

Api ssu maṃ Aggivessana tisso upamā paṭibhamsu (M. i, 307).

307. 290. Tatiyā-sattamīnañ ca (589).

Tatiyā-sattamīnañ atthe ca kvaci dutiyāvibhatti hoti.

Sace mañ samāno Gotamo ālapissati (S. i, 179); tvañ ca mañ n' abhibhāsasi (Khu. vi, 359). Evam tatiyatthe.

Pubbaṇhasamayam nivāsetvā (Vin. i, 7; iii, 48; D. ii, 75; M. i, 118); ekam samayam Bhagavā (D. i, 1). Evam sattamyatthe.

308. 317. Chaṭṭhī ca (634).

Tatiyā-sattamīnañ atthe ca kvaci chaṭṭhīvibhatti hoti.

Kato me kalyāṇo, katam me pāpañ. Evam tatiyatthe.

Kusalā naccagītassa sikkhitā cāturitthiyo (Khu. vi, 156, 158); kusalo tvañ rathassa angapaccangānañ (M. ii, 58). Evam sattamyatthe.

Kvacī ti kimattham? Yo vo Ānanda mayā dhammo ca vinayo ca desito paññato (D. ii, 126-7. Pitthesu passitabbam); Ānando atthesu vicakkhaṇo.

309. 318. Dutiyā-pañcamīnañ ca (640).

Dutiyā-pañcamīnañ ca atthe kvaci chaṭṭhīvibhatti hoti.

Tassa bhavanti vattāro (M. ii, 133-5); sahasā kammassa kattāro. Evam dutiyatthe.

Assavanatā dhammassa parihāyanti (Vin. iii, 6; D. ii, 32, 40; M. i, 224; ii, 292; S. i, 139); kinnu kho ahañ tassa sukhassa bhāyāmi (M. i, 313); sabbe tasanti daṇḍassa (Khu. i, 32); sabbe bhāyanti maccuno (Khu. i, 32); bhūto catunnam āsīvisānañ ghoravisānañ (S. ii, 381-2); bhāyāmi ghoravisassa nāgassa. Evam pañcamyatthe.

310. 324. Kamma-karaṇa-nimittatthesu sattamī (641).

Kamma-karaṇa-nimittatthesu sattamīvibhatti hoti.

Sundar' āvuso ime ājīvaka bhikkhūsu abhivādenti (Vin. i, 313). Evam kammatthe.

Haṭṭhesu piṇḍāya caranti (Vin. iii, 125); pāṭṭesu piṇḍāya caranti; paṭṭhesu gacchanti. Evam karaṇatthe.

Dīpi cammesu haññate (Khu. vi, 172); kuñjaro dantesu haññate (Khu. vi, 172). Evam nimittatthe.

311. 325. Sampadāne ca (642).

Sampadāne ca sattamīvibhatti hoti.

Samghe dinnam mahapphalam (Khu. ii, 49); samghe Gotami dehi (M. iii, 296); samghe te dinne ahañ c' eva pūjito bhavissāmi (M. iii, 296).

312. 326. Pañcamyatthe ca (643).

Pañcamyatthe ca sattamīvibhatti hoti.

Kadalīsu gaje rakkhanti.

313. 327. Kāla-bhāvesu ca (644).

Kāla-bhāvesu ca kattari payujjamāne sattamīvibhatti hoti.

Pubbaṇhasamaye gato, sāyanhasamaye³¹ āgato. Bhikkhūsu bhojīyamānesu gato, bhuttesu āgato. Gosu duyhamānesu gato, duddhāsu āgato.

314. 328. Upa-'dhyādhik'-issaravacane (645).

Upa adhi icc' etesam payoge adhika-issaravacane sattamīvibhatti hoti.

Upa khāriyam doṇo, upa nikkhe kahāpaṇam. Adhi Brahmadaṭṭe Pañcālā, adhi naccesu Gotamī, adhi devesu Buddhō.

³¹ Sāyanhasamaye (Rū. iii, 327; Sā. iii, 644); sāyanhasamaye (Mog. iii, 110)

315. 329. Maṇḍit'-ussukkesu tatiyā (646).

Maṇḍita ussukka icc' etesv atthesu tatiyāvibhatti hoti, sattamī ca.

Ñāṇena pasīdito, ñāṇasmim vā pasīdito, ñāṇena ussukko, ñāṇasmim vā ussukko
Tathāgato vā tathāgatagotto vā.

Iti nāma-kappe kāraka-kappo chaṭṭho kaṇḍo

Kāraka-kappo niṭṭhito.

4-SAMĀSA-KAPPA

SATTAMA-KANḌA

316. 331. Nāmānam samāso yuttattho (675).

Tesam nāmānam payujjamānapadatthānam yo yuttattho, so samāsasañño hoti.

Kathinadussam (Vin. iii, 352); āgantukabhattam (Vin. iii, 460); jīvitindriyam (Abhi. i, 20, 168); samanabrāhmaṇā (D. i, 6; M. i, 114-5); Sāriputtamoggallānā (Vin. iii, 50; M. ii, 119); brāhmaṇagahapatikā (A. i, 386; ii, 26).

Nāmānam iti kimattham? Devadatto pacati; Yaññadatto pacati.

Yuttattho ti kimattham? Bhaṭṭo rañño; putto Devadattassa.

Samāsa icc' anena kvattho? Kvaci samāsantagatānam akāranto.

317. 332. Tesam vibhattiyo lopā ca (676-7).

Tesam yuttatthānam samāsānam vibhattiyo lopā ca honti.

Kathinadussam (Vin. iii, 352); āgantukabhattam (Vin. iii, 460).

Caggahaṇam avadhāraṇattham, pabhankaro (Khu. i, 430); amantaddado (S. i, 29); Medhankaro (Khu. iv, 381); Dīpaṅkaro (Khu. iv, 323-381).

Luttāsu vibhattīsu assa sarantassa līṅgassa pakatirūpāni honti.

319. 330. Upasagga-nipātapubbako abyayībhāvo (696).

Upassagga-nipātapubbako samāso abyayībhāvasaṅgō hoti.

Nagarassa samīpe pavattati kathā iti upanagaram; darathānam abhāvo niddaratham; imakasānam² abhāvo nimmakasam; vuddhānam patipāti yathāvuddham (VinA. i, 10); ye ye vuddhā vā yathāvuddham (VinA. i, 10); jīvassa yattako paricchedo yāvajīvam (Vin. i, 27; iii, 163); cittam adhikicca pavattanti te dhammā ti adhicittam (Vin. iii, 278; A. i, 232); pabbatassa tiro tiropabbatam (D. i, 73; M. i, 41; A. i, 170); sotassa pati pavattati nāvā iti patisotam; upāsādassa anto antopāsadam.

Abyayībhāvam icc' anena kvattho? Amvibhattīnam akārantā abyayībhāvā.

320. 335. So napuṃsakalingo (698).

So abyayībhāvasamāso napumsakalingo va datthabbo.

Kumārīsu adhikicca pavattati kathā iti adhikumārī; vadhuyā samīpe pavattati kathā iti upavadhu; gaṅgāya samīpe pavattati kathā iti upagaṅgam; maṇikāya samīpe pavattati kathā iti upamanikam.

¹ Vibhatti, pa, gamānañ ca lopā honti (Sī. K.).

² Masakānam (K). "Makaso" ti pātho yeva bahūsu pāliatthakathāsu dissati. Damsamakasavātātapasarisapasaṃphassānam (D. iii, 107; Vin. ii, 171). Damsamakasavātātapasarisapasaṃphasseti (M. i, 120). Makasā ti sabbam akkhikā (MA. i, 360). Andhamakasā (Khu. i, 282). Makasā ti makasā yeva (SuttanipātaA. i, 30; Visuddhi. i, 30).

321. 349. Diguss' ekattam (699).

Digussa samāsassa ekattam hoti, napumsakalingattañ ca.

Tayo lokā tilokam, tayo dandā tidandam; tīni nayanāni tinayanam, tayo singā tisingam. Catasso disā catuddisam (D. i, 243); pañca indriyāni pañcindriyam (A. i, 468).

322. 359. Tathā dvande pāṇitūriyayoggasenanga-khuddajantuka- vividhviruddha-visabhāgatthādīnañ ca (700).

Tathā dvande samāse pāṇitūriyayoggasenanga-khuddajantuka- vividhviruddha-visabhāgattha icc' evamādinam ekattam hoti, napumsakalingattañ ca.

Tam yathā? Cakkhu ca sotañ ca cakkhusotam (Khu. i, 211); mukhañ ca nāsikā ca mukhanāsikam; chavi ca mamsañ ca lohitañ ca chavinamsalohitam. Evam pānyaṅgatthe.

Sankho ca panavo ca sankhapanavam (D. i, 75); gītañ ca vāditañ ca gītavāditam (D. i, 5); daddari ca dindimo ca daddaridindam³. Evam tūriyaṅgatthe.

Phālo ca pācanañ ca phālapācanam (S. i, 175; Khu. i, 291; SuttanipataA. 132)⁴; yugañ ca nangalañ ca yuganangalam (S. i, 175; Khu. i, 291; SuttanipataA. 132)⁵. Evam yoggaṅgatthe.

Asi ca cammañ ca asicammam (M. i, 121; A. ii, 82); dhanu ca kalāpo ca dhanukalāpam (M. i, 121; A. ii, 82); hatthi ca asso ca hatthiassam; ratho ca pattiko ca rathapattikam. Evam senaṅgatthe.

Damsā ca makasā ca damsamakasam (M. i, 12); kuntho ca kipilliko ca kunthakipillikam (Vin. iii, 134); kīto ca sarīsapo ca kītasarīsapam. Evam khuddajantukatthe.

Ahi ca nakulo ca ahinakulam (DhA. i, 32); biḷāro ca mūsiko ca biḷāramūsikam; kāko ca ulūko ca kākolūkam (DhA. i, 32). Evam vividhviruddhatthe.

Sīlañ ca paññānañ ca sīlapaññānam (A. ii, 26); samatho ca vipassanā ca samathavipassanam (AbhA. i, 240); vijjā ca caranañ ca vijjācaranam (A. ii, 2). Evam visabhāgatthe.

Ādiggahanam kimattham? Dāsī ca dāso ca dāsīdāsam (D. i, 5; M. ii, 366; Khu. vii, 37); itthi ca pumā ca itthipumam; patto ca cīvarañ ca pattacīvaram (Vin. i, 11; iii, 130); chattañ ca

³ Daddaridindimam (add.). Daddaridindimam (SI)

⁴ Phālapājanam (K.)

⁵ Phālapājanam (K.)

pāhanā ca chattupāhanam (Vin. ii, 451; DhA. i, 241); tikañ ca catukkañ ca tikacatukkam; veno a rathakāro ca venarathakāram; sākuṇiko ca māgaviko ca sākuṇikamāgavikam; dīgho ca rajjhimo ca dīghamajjhimam icc' evamādi.

323. 360. Vibhāsā rukkhā-tiṇa-pasu-dhana-dhañña-janapadādīnañ ca (701).

Rūkkha tiṇa pasu dhana dhañña janapada icc' evamādīnam vibhāsā ekattam hoti, apumsakalingattañ ca dvande samāse.

Assattho ca kapītanō⁶ ca assatthakapītanam, assatthakapītanā vā. Usīrañ ca bīraṇaṇ ca usīrabīraṇam, usīrabīraṇā vā. Ajo ca eḷako ca ajeḷakam, ajeḷakā (D. i, 5; M. i, 217; A. i, 351) vā. Hiraññañ ca suvaṇṇaṇ ca hiraññasuvaṇṇam (D. i, 108; M. ii, 258), hiraññasuvaṇṇā vā. Sāli ca yavo ca sāliyavam, sāliyavā vā. Kāsī ca Kosalā ca Kāsikosalam, Kāsikosalā va.

Ādiggahaṇam kimattham? Sāvajjañ ca anavajjañ ca sāvajjānavajjam (A. i, 126), sāvajjānavajjā vā. Hīnañ ca paṇītañ ca hīnapaṇītam (A. i, 126), hīnapaṇītā vā. Kaṇho ca sukko ca kaṇhasukkam (A. i, 553), kaṇhasukkā vā.

324. 339. Dvipade tulyādhikaraṇe kammadhārayo (702).

Dve padāni tulyādhikaraṇāni yadā samasyante, tadā so samāso kammadhārayasañño hoti.

Mahanto ca so puriso cā ti mahāpuriso (A. i, 346; Khu. i, 64); kaṇho ca so sappo cā ti kaṇhasappo (Vin. i, 24); nīlañ ca tam uppalañ cā ti nīluppalam; lohitañ ca tam candanañ cā ti lohitaṇḍanam; brāhmaṇī ca sā dārikā cā ti brāhmaṇadārikā; khattiyā ca sā kaññā cā ti khattiyakaññā (M. i, 122; A. i, 526).

Kammadhāraya icc' anena kvaltho? Kammadhārayasaññe ca.

325. 348. Saṅkhyāpubbo digu (703).

Saṅkhyāpubbo kammadhārayasamāso digusañño hoti.

⁶ Gaddabhaṇḍo kapītanō (Abhidhāna. 562-Gāthā), kapī calane, tano, dīgho ligamassa Kandarīlo, pilakkho pi (Dhāna-Tī. 375). Kapitthana (St. Moga. iii, 19). Kapitthanāti pilakkhā (JA. ii, 403) nigrodhā ca kapitthanā (Khu. v, 90; vi, 353, 354, 361). "Kapittho" ti pāho pi pāvacaṇe atthi, tathā pi so idha nādhippeto. Ambā kapitthā panasā (Khu. vi, 339), ambā jambū kapitthā ca (Khu. vi, 343). Kapiṭṭho ca kapitthoṭha (Abhidhāna. 551-Gāthā).

Tīṇi malāni timalaṃ; tīṇi phalāni tiphalaṃ; tayo lokā tilokaṃ; tayo daṇḍā tidaṇḍaṃ; catasso disā catuddisaṃ (D. i, 234); pañca indriyāni pañcindriyaṃ (A. i, 468); satta Godāvariyaṃ sattagodāvaram.

Digu icc' anena kvattho? Diguss' ekattaṃ.

326. 341. Ubhe tappurisa (707).

Ubhe digukammadhārayasamāsā tappurisasāññaṃ hoti.

Na brāhmaṇo abrahmaṇo (D. iii, 67); na vasalo avasalo; na bhikkhu abhikkhu (Vin. ii, 412); na pañcavassaṃ apañcavassaṃ; na pañcapūli apañcapūli; na sattagodāvaram asattagodāvaram; na dasagavaṃ adasagavaṃ; na pañcagavaṃ apañcagavaṃ.

Tappurisa icc' anena kvattho? Attam n' assa tappurise.

327. 351. Amādayo parapadebhi (704).

Tā amādayo nāmehi parapadebhi yadā samasyante, tadā so samāso tappurisasāññaṃ hoti.

Bhūmim gato bhūmigato (M. ii, 258; S. i, 102); sabbarattim sobhaṇo sabbarattisobhaṇo; apāyaṃ gato apāyagato; issarena kataṃ issarakataṃ; sallena viddho sallaviddho (M. ii, 92; Khu. vii, 4); kathinassa dussaṃ kathinadussaṃ (Vin. iii, 352); āgantukassa bhattaṃ āgantukabhattaṃ (Vin. iii, 406); methunā apeto methunāpeto; corā bhayaṃ corabhayaṃ; raññaṃ putto rājaputto (D. i, 49; Khu. iii, 205); Dhaññānaṃ rāsi dhaññarāsi; rūpe saññaṃ rūpasaññaṃ (A. iii, 211); saṃsāre dukkhaṃ saṃsāradukkhaṃ.

328. 352. Aññapadatthesu bahubbhi (708).

Aññesaṃ padānaṃ atthesu dve nāmāni bahūni nāmāni yadā samasyante, tadā so samāso bahubbhihisaññaṃ hoti.

Āgatā samaṇā imaṃ saṃghārāmaṃ so 'yaṃ āgatasamaṇo, saṃghārāmo. Jitāni indriyāni anena samaṇena so 'yaṃ jitindriyo (VimānaA. 262), samaṇo. Dinno sunkho yassa raññaṃ so 'yaṃ dinnasunkho, rājā. Niggatā janā asmā gāmaṃ so 'yaṃ niggatajano, gāmo. Chinno hattho yassa purisassa so 'yaṃ chinnahattho, puriso. Sampannāni sassāni yasmim janapade so 'yaṃ sampannasasso, janapado.

Nigrodhassa parimaṇḍalo nigrodhaparimaṇḍalo, nigrodhaparimaṇḍalo iva parimaṇḍalo
yo rājakumāro so 'yam nigrodhaparimaṇḍalo. Atha vā nigrodhaparimaṇḍalo iva parimaṇḍalo
yassa rājakumārassa so 'yam nigrodhaparimaṇḍalo (D. ii, 15; DA. ii, 40; D. iii, 118),
rājakumāro.

Cakkhuno bhūto cakkhubhūto, cakkhubhūto iva bhūto yo Bhagavā so 'yam cakkhubhūto
(M. i, 157; MA. i, 380), Bhagavā.

Suvaṇṇassa vaṇṇo suvaṇṇavaṇṇo, suvaṇṇavaṇṇo viya vaṇṇo yassa Bhagavato so 'yam
suvaṇṇavaṇṇo (D. ii, 15; DA. ii, 38; JA. i, 79), Bhagavā.

Brahmuno saro brahmassarō, brahmassarō viya saro yassa Bhagavato so 'yam
brahmassarō (D. ii, 16; DA. ii, 42), Bhagavā.

Sayam patita paṇṇa puppha phala vāyu toy' āhārā⁷ paṇṇaṇ ca pupphaṇ ca phalaṇ ca
paṇṇapupphaphalāni, sayam eva patitāni sayampatitāni, sayampatitāni ca tāni
paṇṇapupphaphalāni ceti sayampatitapaṇṇapupphaphalāni, vāyu ca toyaṇ ca vāyutoyāni,
sayampatitapaṇṇapupphaphalāni ca vāyutoyāni ca, sayampatitapaṇṇapupphaphalavāyutoyāni,
sayampatitapaṇṇapupphaphalavāyutoyāni āhārā yesam te
sayampatitapaṇṇapupphaphalavāyutoyāhārā, isayo. Yam ettha vattabbam, tam heṭṭhā vuttam
eva. Ayam pana dvandakammadhārayagabbho tulyādhikaraṇabahubbhi.

Atha vā: Sayampatitapaṇṇapupphaphalavāyutoyehi āhārā yesam te
sayampatitapaṇṇapupphaphalavāyutoyāhārā. Ayam pana bhinnādhikaraṇabahubbhi.

Nānā duma patita puppha vāsita sānū ti nānā pakārā dumā nānādumā, nānādumehi
patitāni nānādumapatitāni, nānādumapatitāni ca tāni pupphāni ceti nānādumapatitapupphāni,
nānādumapatitapupphehi vāsita nānādumapatitapupphavāsita, nānādumapatitapupphavāsita
sānūyassa pabbatarājassa so 'yam nānādumapatitapupphavāsitasānu, pabbatarājā. Ayam pana
kammadhārayatappurisagabbo tulyādhikaraṇabahubbhi.

Atha vā: Vāsita sānū vāsitasānu, sāpekkhatte sati pi gamakattā⁸ samāso.
Nānādumapatitapupphehi vāsitasānū yassa pabbatarājassa so 'yam
nānādumapatitapupphavāsitasānu, pabbatarājā. Ayam pana bhinnādhikaraṇabahubbhi.

Byālabambudharabinducumbitakūlo ti ambum dhāretī ti ambudharo, ko so?
Pajjunno. Vividhā ālambo byālambo, byālambo ca so ambudharo cā ti byālabambudharo,

⁷ Sīhalakaccāyanapothakesu 'sayampatitapaṇṇapupphaphalavāyutoyāhārā' ti payogato paṭihāya kevalam samāsapadāni yeva dissanti, na
paṇṇaṇcātyādini nibbacaṇāni

⁸ Gammakattā (K).

byālabambudharassa bindū byālabambudharabindū, byālabambudharabindūhi cumbito byālabambudharabinducumbito, byālabambudharabinducumbito kūto yassa pabbatarājassa so 'yam byālabambudharabinducumbikakūto. Ayam pana kammadhārayatappurisagabbho tulyādhikarābahubbhi.

Atha vā: Cumbito kūto cumbitakūto, sāpekkhatte sati pi gamakattā samāso. Byālabambudharabindūhi cumbitakūto yassa pabbatarājassa so 'yam byālabambudharabinducumbitakūto. Ayam pana bhinnādhikarābahubbhi.

Amita bala parakkama juti ti na mitā amitā, balañ ca parakkamo ca juti ca balaparakkamajutiyo, amitā balaparakkamajutiyo yassa so 'yam amitabalaparakkamajuti, ayam pana kammadhārayadvandagabbho tulyādhikarābahubbhi.

Piñ' orsakkh' amsa bāhū ti uro ca akkhañ ca amso ca bāhu ca urakkhamsabāhavo, piñā urakkhamsabāhavo yassa bhagavato so 'yam piñorakkhamsabāhu. Ayam pana dvandagabbho tulyādhikarābahubbhi.

Piṇa ganda vadana than' ūru jaghanā ti gando ca vadanañ ca thano ca ūru ca jaghanañ ca gaṇḍavadanathanūrujaghanā, piṇā gaṇḍavadanathanūrujaghanā yassā sā 'yam piṇagaṇḍavadanathanūrujaghanā. Ayam pi dvandagabbho tulyādhikarābahubbhi.

Pavara sur' āsura garuḍa manuja bhujaga gandhabba makuṭa kūta cumbita sela saṃghaṭṭita carāṇo ti surā ca asurā ca garuḍa ca manujā ca bhujagā ca gandhabbā ca surāsura garuḍamanujabhujagagandhabbā, pavarā ca te surāsura garuḍamanujabhujagagandhabbā ceti pavarasurāsura garuḍamanujabhujagagandhabbā, pavarasurāsura garuḍamanujabhujagagandhabbānam makuṭāni pavarasurāsura garuḍamanujabhujagagandhabbamakuṭāni, pavarasurāsura garuḍamanujabhujagagandhabbamakuṭānam kūṭāni pavarasurāsura garuḍamanujabhujagagandhabbamakutakūṭāni, pavarasurāsura garuḍamanujabhujagagandhabbamakutakūṭesu cumbitā pavarasurāsura garuḍamanujabhujagagandhabbamakutakūṭacumbitā, pavarasurāsura garuḍamanujabhujagagandhabbamakutakūṭacumbitā ca te selā cā ti pavarasurāsura garuḍamanujabhujagagandhabbamakutakūṭakūṭacumbitaseḷā, pavarasurāsura garuḍamanujabhujagandhabbamakūṭacumbitasehi saṃghaṭṭitā pavarasurāsura garuḍamanujabhujagagandhabbamakutakūṭacumbitaselasamghaṭṭitā, pavarasurāsura garuḍamanujabhujagagandhabbamakutakūṭacumbitaselasamghaṭṭitā carāṇā yassa tathāgataṣṣa so 'yam pavarasurāsura garuḍamanujabhujagagandhabbamakutakūṭacumbitaselasamghaṭṭitacarāṇo, tathāgato. Ayam pana dvandakammadhārayatappurisagabbho tulyādhikarābahubbhi.

Atha vā: Saṃghaṭṭitā caranā saṃghaṭṭitacarāṇā, sāpekkhatte sati pi gamakattā samāso. Pavarasurāsuraḡarudamanujabhujagagandhabbamakuṭakūṭacumbitaselehi saṃghaṭṭitacarāṇā yassa tathāgatassa so 'yaṃ pavarasurāsuraḡarudamanujabhujagagandhabbamakuṭakūṭacumbitaselasamghaṭṭitacarāṇo. Ayaṃ pana bhinnādhikaraṇabahubbīhi.

Catuddiso ti catasso disā yassa so 'yaṃ catuddiso (A. ii, 119; Khu. i, 286), Bhagavā.

Pañcakkhū ti pañca cakkhūni yassa tathāgatassa so 'yaṃ pañcacakkhu, Tathāgato.

Dasabalo ti dasa balāni yassa so 'yaṃ dasabalo (Khu. iii, 373), Bhagavā.

Anantañāṇo ti n' assa anto anantaṃ, anantaṃ ñāṇaṃ yassa tathāgatassa so 'yaṃ anantañāṇo (Khi. iii, 373), Tathāgato.

Amita ghaṇa sarīro ti na mitaṃ amitaṃ, ghaṇaṃ eva sarīraṃ ghaṇasarīraṃ, amitaṃ ghaṇasarīraṃ yassa tathāgatassa so 'yaṃ amitaḡhaṇasarīro, Tathāgato.

Amita bala parakkama patto ti na mitā amitā, balaṃ ca parakkamo ca balaparakkamā, amitā eva balaparakkamā amitabalaparakkamā, amitabalaparakkamā pattā yena so 'yaṃ amitabalaparakkamapatto, Bhagavā. Ayaṃ pana kammadhārayadvandagabbho tulyādhikaraṇabahubbīhi.

Matta bhamara gaṇa cumbita vikasita puppha valli nāgarukkh' opasobhita kandaro ti mattā eva bhamarā mattabhamarā, mattabhamarāṇaṃ gaṇā mattabhamaragaṇā, mattabhamaragaṇehi cumbitāni mattabhamaragaṇacumbitāni, vikasitāni eva pupphāni vikasitapupphāni, mattabhamaragaṇacumbitāni vikasitapupphāni yesaṃ te ti mattabhamaragaṇacumbitavikasitapupphā, valli ca nāgarukkho ca valli- nāgarukkhā, mattabhamaragaṇacumbitavikasitapupphā ca te vallināgarukkhā c' eti mattabhamaragaṇacumbitavikasitapupphavallināgarukkhā, mattabhamaragaṇacumbitavikasitapupphavallināgarukkhehi upasobhitāni mattabhamaragaṇacumbitavikasitapupphavallināgarukkhopasobhitāni, mattabhamaragaṇacumbitavikasitapupphavallināgarukkhopasobhitāni kandaṇāni yassa pabbatarājassa so 'yaṃ mattabhamaragaṇacumbitavikasitapupphavallināgarukkhopasobhitakandaro, pabbatarājā. Ayaṃ pana dvandakammadhārayatappurisagabbho tulyādhikaraṇabahubbīhi.

Atha vā: Upasobhitāni kandaṇāni upasobhitakandaṇāni, sāpekkhatte sati pi gamakattā samāso. Mattabhamaragaṇacumbitavikasitapupphavallināgarukkhehi upasobhitakandaṇāni yassa pabbatarājassa so 'yaṃ

mattabhamaragaṇacumbitavikasitapupphavallināgarukkhopasobhitakandaro, pabbatarājā. Ayaṃ pana bhinnādhikaraṇabahubbhīhi.

Nānā rukkhā tiṇa patita pupph' opasobhita kandaro ti rukkho ca tiṇaṃ ca rukkhataṇi, nānā pakārāni eva rukkhataṇi nānārukkhataṇi, nānārukkhataṇehi patitāni nānārukkhataṇapatitāni, nānārukkhataṇapatitāni ca tāni pupphāni ceti nānārukkhataṇapatitapupphāni, nānārukkhataṇapatitapupphahi upasobhitāni nānārukkhataṇapatitapupphopasobhitāni, nānārukkhataṇapatitapupphopasobhitāni kandarāni yassa pabbatarājassa so 'yaṃ nānārukkhataṇapatitapupphopasobhitakandaro, pabbatarājā. Ayaṃ pana dvandakammadhārayatappurisagabbho tulyādhikaraṇabahubbhīhi.

Atha vā: Upasobhitāni eva kandarāni upasobhitakandarāni (Sāpekkhatte sati pi gamakattā samāso). Nānārukkhataṇapatitapupphahi upasobhitakandarāni yassa pabbatarājassa 'yaṃ nānārukkhataṇapatitapupphopasobhitakandaro, pabbatarājā. Ayaṃ pana bhinnādhikaraṇabahubbhīhi.

Nānā musala phāla pabbata taru kalingara sara dhanu gad' āsi tomara hatthā ti musalo ca phālo ca pabbato ca taru ca kalingaro ca saro ca dhanu ca gadā ca asi ca tomara ca musalaphālapabbatatarukalingarasaradhanugadāsitarā, nānā pakārā eva musalaphālapabbatatarukalingarasaradhanugadāsitarā nānāmusalaphālapabbatatarukalingarasaradhanugadāsitarā, nānāmusalaphālapabbatatarukalingarasaradhanugadāsitarā hatthesu yesaṃ te nānāmusalaphālapabbatatarukalingarasaradhanugadāsitarahatthā. Ayaṃ pana dvandakammadhārayagabbho bhinnādhikaraṇabahubbhīhi.

Bahubbhīhi icc' anena kvattho? Bahubbhīmhi ca.

329. 357. Nāmānaṃ samuccayo dvando (709).

Nāmānaṃ ekavibhattikānaṃ yo samuccayo, so dvandasāñño hoti.

Candimā ca sūriyo ca candimasūriyā (D. i, 226; ii, 255; iii, 71; M. i, 404; A. i, 306), samano ca brāhmano ca samanabrāhmanā (A. i, 363; DA. i, 95), Sāriputto ca Moggallāno ca Sāriputtamoggallānā (Vin. iii, 50; M. ii, 119), brāhmano ca gahapatiko ca brāhmaṇagahapatikā (D. i, 104; M. i, 354), yamo ca varuno ca yamavarunā, kuvero ca vāsavo ca kuveravāsavā.

Dvanda icc' anena kvattho? Dvandaṭṭhā vā.

330. 340. Mahatānaṃ mahā tulyādhikaraṇe pade (710).

Tesam mahantasaddānam mahāādeso hoti tulyādhikarane pade.

Mahanto ca so puriso cā ti mahāpuriso (D. iii, 118; A. i, 346; A. ii, 349; Khu. i, 64), mahantī ca sā devī cā ti mahādevī (JA. i, 483), mahantañ ca tam balañ cā ti mahābalañ (Khu. ii, 55), mahanto ca so nāgo cā ti mahānāgo (D. ii, 207), mahanto ca so yaso cā ti mahāyaso, mahantañ ca tam padumavanañ cā ti mahāpadumavanañ, mahantī ca sā nadī cā ti mahānadī (A. ii, 474; S. iii, 44), mahanto ca so maṇi cā ti mahāmaṇi, mahanto ca so gahapatiko cā ti mahāgahapatiko, mahantañ ca tam dhanañ cā ti mahādhanam (DhA. i, 151), mahanto ca so puñño cā ti mahāpuñño (Vin. i, 55)⁹.

Bahuvacanaggahaṇena kvaci mahantasaddassa mahādeso hoti. Mahantañ ca tam phalañ cā ti mahapphalañ (A. i, 161), mahabbalañ (Khu. iii, 55). Evañ mahaddhanam (Khu. iii, 49), mahabbhayam (Khu. i, 395).

331. 353. Itthiyam bhāsitapum'-itthī pumā 'va ce (714-5).

Itthiyam tulyādhikarane pade ce bhāsitapumitthī pumā va datṭhabbā.

Dīghā jaṅghā yassa so 'yam dīghajaṅgho, kalyāṇabhariyo, pahūtapañño.

Bhāsitapum' eti kimattham? Brahmanabandhu ca sā bhariyā cā ti brāhmanabandhubharyā¹⁰.

332. 343. Kammadhārayasaññe ca (716).

Kammadhārayasaññe ca samāse itthiyam tulyādhikarane pade pubbe bhāsitapumitthī ce, pumā va datṭhabbā.

Brāhmanadārikā, khattiyakaññā (M. i, 122; A. i, 526), khattiyakumārikā (JA. i, 489).

Bhāsitapum' eti kimattham? Khattiyabandhudārikā, brāhmanabandhudārikā.

333. 344. Attam nassa tappurise (717).

⁹ "Mahantañ ca tam puññañ cā ti mahāpuññañ" ti payogo va sundaro.

¹⁰ Udāharanam idam vicāretabbam. Brahmanabandhu ca sā bhariyā cā ti brahmanabandhubharyā, saddhādhanam, paññāratam (ST).

Nassa padassa tappurise uttarapade attam hoti.

Na brāhmaṇo abrahmaṇo (D. iii, 67), avasalo, abhikkhu (Vin. ii, 412), apañcavassam, apañcagavam.

334. 345. Sare an (718).

Nassa padassa tappurise anādeso hoti sare pare.

Na asso anasso, anissaro (VinA. i, 339), anariyo (Vin. iii, 14).

335. 346. Kad kussa (719).

Ku icc' etassa kad hoti sare pare.

Kucchitam annam kadannam, kucchitam asanam kadasanam.

Sare ti kimattham? Kucchitā dārā yesam (apuññakārānam) te hontī ti kudārā, kujanā. Evam kuputtā, kugehā, kuvattā, kudāsā.

336. 347. Kā 'ppatthesu ca (720).

Ku icc' etassa kā hoti appatthesu ca.

Kālavanam, kāpuppham.

Bahuvacanaggahanam kimattham? Ku icc' etassa anappakatthesu pi kvaci kā hoti. Kāpurisā (Khu. ii, 157; PctavatthuA. 117).

337. 350. Kvaci samāsantagatānam akāranto (722).

Samāsantagatānam nāmānam anto saro kvaci akāro hoti.

Devānam rājā devarājo, devarājā (S. i, 236-7), devānam sakhā devasakho, devasakhā, pañca ahāni pañcāham (Vin. iv, 112), sattāham (M. ii, 242; Khu. i, 87), pañcagavam, chattupāhanam (Vin. ii, 451), upasaradam, visālakkho (Khu. vi, 241), vimukho.

Kāraggaṇaṇaṃ kīmatthaṃ? Ākāraṇṭa-ikāraṇṭā¹¹ ca honti. Paccakkhā dhammā yassa so 'an ti paccakkhadhammā, surabhino gandho surabhigandhi, sundaro gandho sugandhi, pūtino gandho pūtigandhi, kucchito gandho kugandhi, duṭṭhu gandho yassa so 'yan ti duggandhi, pūti va gandho pūtigandhi.

Nadīantā ca kattuantā ca kapaccayo hoti samāsante.

Bahū nadiyo yasmim so 'yaṃ bahunadiko, janapado. Bahavo kattāro yassa so 'yaṃ bahukattuko, puriso.

338. 356. Nadimhā ca (725).

Nadimhā ca kapaccayo hoti samāsante.

Bahū nadiyo yasmim so 'yan ti bahunadiko. Bahū kantiyo yassa so 'yan ti bahukantiko. Bahunāriko.

339. 358. Jāyāya tudam-jāni¹² patimhi (731).

Jāyā icc' etāya tudam jāni icc' ete ādesā honti patimhi pare.

Tudampatī¹³, jānipatī.

340. 355. Dhanumh' ā ca (732).

Dhanumhā ca āpaccayo hoti samāsante.

Gāṇḍīvo dhanu yassa so 'yaṃ gāṇḍīvadhanvā.

341. 336. Am vibhattīnam akāraṇṭā abyayībhāvā (733).

Tasmā akāraṇṭā abyayībhāvasamāsā parāsam vibhattīnam kvaci am hoti.

¹¹ Ākārikārā (Si).

¹² Damjāni (K).

¹³ Dampatī (Si/k).

Adhicittam (Vin. iii, 278; A. i, 232, 238), yathāvuddham (JA. i, 234; VinA. i, 10), upakumbham, yāvajīvam (Vin. i, 27; iii, 63, 133), tiropabbatam (D. i, 73; M. i, 41; A. i, 170), tiropākāram (Vin. ii, 348), tirokuṭṭam (D. i, 74; A. i, 170), antopāsadam.

Kvacī ti kimattham? Adhicittassa bhikkhuno.

342. 337. Saro rasso napumsake (734).

Napumsake vattamānassa abyayībhāvasamāsassa lingassa saro rasso hoti.

Kumārīsu adhikicca pavattati kathā iti adhikumāri. Upavadhu, upagaṅgam, upamanikam.

343. 338. Aññasmā lopo ca (735).

Aññasmā abyayībhāvasamāsā anakārantā parāsam vibhattinam lopo ca hoti.

Adhitthi (Vism. i, 344), adhikumāri, upavadhu.

Iti nāma-kappe samāsa-kappo sattamo kando.

Samāsa-kappo nitthito.

5-TADDHITA-KAPPA

ATTHAMA-KANḌA

344. 361. Vā na 'pacce (752).

Napaccayo hoti vā "tass' āpaccam" icc' etasmim atthe.

Vasiṭṭhassa apaccam Vasiṭṭho (Vin. ii, 11; D. i, 225; iii, 66), Vasiṭṭhassa apaccam vā, Vasiṭṭhassa apaccam Vasiṭṭhī, Vasiṭṭhassa apaccam Vasiṭṭham. Evam Bhāradvājo (D. i, 225; M. i, 47; A. ii, 197), Bhāradvājī, Bhāradvājam. Gotamo (Vin. i, 1), Gotamī (M. iii, 296; a. iii, 101),

lotamam (D. i, 236). Vāsudevo (JA. iv, 81), Vāsudevī, Vāsudevam. Bāladevo (JA. iv, 81), Bāladevī, Bāladevam. Vesāmitto (D. i, 97; A. ii, 197), Vesamittū, Vesāmittam.

345. 366. Nāyana nāna Vacchādito (754).

Tasmā Vacchādito gottagaṇato nāyana-nānapaccayā honti vā "tass' āpaccam" icc' etasmim atthe.

Vacchassa apaccam Vacchāyano (M. i, 232), Vacchāno, Vacchassa apaccam vā, Vacchassa apaccam Vacchāyanī, Vacchānī, Vacchassa apaccam Vacchāyanam, Vacchānam. Sakatassa apaccam Sakaṭāyano, Sakaṭāno, Sakatassa apaccam vā, Sakaṭāyanī, Sakaṭānī, Sakaṭāyanam, Sakaṭānam. Evam Kaṇhāyano (D. i, 87, 89), Kaṇhāno, Kaṇhassa apaccam vā, Kaṇhāyanī, Kaṇhānī, Kaṇhāyanam, Kaṇhānam. Aggivessāyano (M. i, 301, 302), Aggivessāno (M. i, 301, 302), Aggivessāyanī, Aggivessānī, Aggivessāyanam, Aggivessānam. Gacchāyano, Gacchāno, Gacchāyanī, Gacchānī, Gacchāyanam, Gacchānam. Kappāyano, Kappāno, Kappāyanī, Kappānī, Kappāyanam, Kappānam. Moggallāyano (V. ii, 11; M. i, 279, 318), Moggallāno (V. ii, 11; M. i, 279, 318), Moggallāyanī, Moggallānī, Moggallāyanam, Moggallānam. Muñcāyano, Muñcāno, Muñcāyanī, Muñcānī, Muñcāyanam, Muñcānam. Saṃghāyano, Saṃghāno, Saṃghāyanī, Saṃghānī, Saṃghāyanam, Saṃghānam. Lomāyano, Lomāno, Lomāyanī, Lomānī, Lomāyanam, Lomānam. Sākamāyano, Sākamāno, Sākamāyanī, Sākamānī, Sākamāyanam, Sākamānam. Nārāyano, Nārāno, Nārāyanī, Nārānī, Nārāyanam, Nārānam. Corāyano, Corāno, Corāyanī, Corānī, Corāyanam, Corānam. Āvasālāyano, Āvasālāno, Āvasālāyanī, Āvasālānī, Āvasālāyanam, Āvasālānam. Dvepāyano, Dvepāno, Dvepāyanī, Dvepānī, Dvepāyanam, Dvepānam. Kuñcāyano, Kuñcāno, Kuñcāyanī, Kuñcānī, Kuñcāyanam, Kuñcānam. Kaccāyano (D. i, 52; M. i, 157; S. i, 68), Kaccāno (D. i, 52; M. i, 157; S. i, 68), Kaccāyanī (JA. iii, 404), Kaccānī (JA. iii, 404), Kaccāyanam, Kaccānam.

346. 367. Neyyo Kattikādīhi (755).

Tehi gottagaṇehi Kattikādīhi neyyapaccayo hoti vā "tass' āpaccam" icc' etasmim atthe.

Kattikāya apaccam Kattikeyyo, Kattikāya apaccam vā. Evam Venateyyo (Khu. v, 204), Rohiṇeyyo (JA. iv, 84), Gaṇgeyyo (Khu. v, 54), Kaddameyyo, Nādeyyo, Āleyyo, Āheyyo, Kāmeyyo. Suciya apaccam Soceyyo, Sāleyyo, Bāleyyo, Māleyyo, Kāleyyo.

347. 368. Ato ñi vā (756).

Tasmā akārato ñipaccayo hoti vā "tass' āpaccam" icc' etasmim atthe.

Dakkhassa apaccam Dakkhi, Dakkhassa apaccam vā. Duṇassa apaccam Doṇi (JA. iii, 270), Duṇassa apaccam vā. Evam Vāsavi, Sakyaputti, Nāṭaputti (D. i, 45), Dāsaputti, Dāsavi, Vārūni, Gandi, Bāladevi, Pāvaki, Jenadatti (VinA. i, 171), Buddhi, Dhammi, Saṃghi, Kappi, Anuruddhi.

Vā ti vikappanatthena nīkapaccayo hoti "tass' āpaccam" icc' etasmim atthe. Sakyaputtassa apaccam sakyaputtiko. Evam nāṭaputtiko, jenadattiko.

348. 371. Navo 'pakvādīhi (757).

Upaku icc' evamādīhi navapaccayo hoti vā "tass' āpaccam" icc' etasmim atthe.

Upakussa apaccam Opakavo, Upakussa apaccam vā. Manuno apaccam Mānavo (D. i, 82), Manuno apaccam vā. Bhaggussa apaccam Bhaggavo (M. ii, 242; M. iii, 281), Bhaggussa apaccam vā. Paṇḍussa apaccam Paṇḍavo (JA. ii, 89), Paṇḍussa apaccam vā. Bahussa apaccam Bāhavo, Bahussa apaccam vā.

349. 372. Nera vidhavādito (758-9).

Tasmā vidhavādito nērapaccayo hoti vā "tass' āpaccam" icc' etasmim atthe.

Vidhavāya apaccam vedhaverō (Khu. vi, 327), vidhavāya apaccam vā. Bandhukiyā apaccam bandhukero, bandhukiyā apaccam vā. Saṃanassa apaccam sāmaṇero (Vin. ii, 160; iii, 116), saṃanassa apaccam vā. Evam sāmaṇerī (Vin. ii, 160, 458), sāmaṇeraṃ, nāḷikero, nāḷikerī, nāḷikeram.

350. 373. Yena vā saṃsaṭṭham tarati carati vahati niko (764).

Yena vā saṃsaṭṭham, yena vā tarati, yena vā carati, yena vā vahati icc' etesv atthesu nīkapaccayo hoti vā.

Tilena saṃsaṭṭham bhojanam telikam, tilena saṃsaṭṭham vā. Evam goḷikam, ghātikam.

Nāvāya taratī ti nāviko (Khu. vi, 79), nāvāya tarati vā. Evam olumpiko.

Sakatena caratī ti sākaṭiko (S. i, 56), sakatena carati vā. Evam pattiko (D. i, 47), dandiko, dhammiko (D. i, 80; M. ii, 262; Khu. ii, 273), pādiko.

Sīsena vahatī ti sīsiko, sīsena vahati vā. Amsena vahatī ti amsiko, amsena vahati vā. Evaṃ chandhiko, aṅguliko.

Vā ti vikappanatthena aññesu pi ñikapaccayo hoti. Rājagahe vasatī ti rājagahiko, rājagahe vasati vā. Rājagahe jāto rājagahiko, rājagahe jāto vā. Evaṃ māgadhiko (M. i, 287), sāvatthiko, capilavatthiko, pāṭaliputtiko, vesāliko (Vin. i, 27; A. iii, 47).

351. 374. Tam adhīte tena-katādi sannidhāna-niyoga-sippa-bhaṇḍa-jīvikatthesu ca (764).

Tam adhīte, tena katādiatthe, tamhi sannidhānā, tattha niyutto, tam assa sippaṃ, tam assa bhaṇḍaṃ, tam assa jīvikaṃ icc' etesv atthesu ca ñikapaccayo hoti vā.

Vinayam adhīte venayiko (Vin. i, 3), vinayam adhīte vā. Evaṃ suttantiko (Vin. i, 244), abhidhammiko (AbhA. i, 12), veyyākaraṇiko.

Kāyena kataṃ kammaṃ kāyikaṃ (Abh. ii, 255), kāyena kataṃ kammaṃ vā. Evaṃ vācasikaṃ (Abh. ii, 255), mānasikaṃ.

Sarīre sannidhānā vedanā sārīrikā (M. i, 13, 300), sarīre sannidhānā vā. Evaṃ mānasikā. Dvāre niyutto dovāriko (Khu. iii, 351), dvāre niyutto vā. Evaṃ bhaṇḍāgāriko (VinA. i, 310), nāgariko, nāvakammiko.

Vīṇā assa sippaṃ veṇiko, vīṇā assa sippaṃ vā. Evaṃ pāṇaviko, modīṅgiko, vaṃsiko.

Gandho assa bhaṇḍaṃ gandhiko (Khu. iii, 421), gandho assa bhaṇḍaṃ vā. Evaṃ teliko (Khu. iii, 421), goḷiko.

Urabbhaṃ hantvā jīvati ti orabbhiko (M. ii, 6; A. i, 528; ii, 267), urabbhaṃ hantvā jīvati vā. Magaṃ hantvā jīvati ti māgaviko (M. ii, 6; A. i, 528; ii, 267), magaṃ hantvā jīvati vā. Evaṃ sokariko (M. ii, 6; A. i, 528; ii, 267), sākuṇiko (M. ii, 6; A. i, 528; ii, 267).

Ādiggahaṇena aññatthā pi ñikapaccayo yojetabbo. Jālena hatto jāliko, jālena hatto vā.

Suttana bandho suttiko, suttana bandho vā.

Cāpo assa āvudho cāpiko, cāpo assa āvudho vā. Evaṃ tomariko, muggariko, mosaliko.

Vāto assa ābādho vātiko, vāto assa ābādho vā. Evaṃ semhiko, pittiko.

Buddhe pasanno buddhiko, buddhe pasanno vā. Evam dhammiko (Khu. i, 25), saṃghiko.

Buddhassa santakam buddhikam, buddhassa santakam vā. Evam dhammikam, saṃghikam (Vin. ii, 58, 202).

Vatthena kītam bhaṇḍam vatthikam, vatthena kītam bhaṇḍam vā. Evam kumbhikam, phālikam, kimkaṇikam, sovaṇṇikam.

Kumbho assa parimānam kumbhikam, kumbho assa parimānam vā.

Kumbhassa rāsi kumbhikam, kumbhassa rāsi vā.

Kumbham arahatī ti kumbhiko, kumbham arahatī vā.

Akkhena dibbatī ti akkhiko, akkhena dibbatī vā. Evam sālākiko, tīndukiko ambaphaliko, kapiṭṭhaphaliko, nāḷikeriko icc' evamādi.

352. 376. Na rāgā tass' edam aññatthesu ca (765).

Napaccayo hoti vā rāgamhā "tena rattam" icc' etasmim atthe, "tass' edam" aññatthesu ca.

Kasāvena rattam vattham kāsāvam (Khu. i, 14), kasāvena rattam vattham vā. Evam kosumbham, hāliddam (Khu. v, 106), pāṭaṅgam¹, rattangam, mañjiṭṭham (M. i, 179), kunkumam (DAA. ii, 190).

Sūkarassa idam mamsam sokaram, sūkarassa idam mamsam vā. Evam māhimsam (Mhvs. 25-6)

Udumbarassa avidūre pavattam vimānam odumbaram, udumbarassa avidūre pavattam vimānam vā.

Vidisāya avidūre nivāso vediso (Khu. i, 432), vidisāya avidūre nivāso vā.

Mathurāya jāto māthuro (M. ii, 270), mathurāya jāto vā.

Mathurāya āgato māthuro, mathurāya āgato vā.

¹ Pallangam (ST).

Kattikāya niyutto māso kattiko (VinA. ii, 298, 308), kattikāya niyutto māso vā. Evam māgasiro (VinA. i, 163), phusso (VinA. i, 163), māgho, phagguno, citto, vesākho, jetttho (VinA. i, 53), āsalho, sāvaṇo, bhaddo, assayujo (Sārattha-Tīkā i, 182).

Na vuddhi nīlapītādo, paccaye saṇakārake.

Phakāro phussasaddassa, "siro" ti sirasaṃ vade.

Sikkhānaṃ samūho sikkho, bhikkhānaṃ samūyo bhikkho. Evam kāpoto, māyūro, kokilo.

Buddho assa devatā buddho. Evam bhaddo, māro, māhindo, vessavaṇo, yāmo, somo, mārāyaṇo

Samvaccharam adhīte samvaccharo. Evam mohutto, nemitto, aṅgavijjo, veyyākaraṇo (D. i, 32), chando², bhāso³, cando.

Vasādānaṃ visayo deso vāsādo⁴. Evam kumbho⁵, sākunto, ātisāro.

Udumbarā asmiṃ padese santī ti odumbaro. Sāgarehi nibbatto sāgaro. Sāgalam assa nivāso sāgalo⁶. Mathurā assa nivāso mātthuro. Mathurāya issaro mātthuro. Icc' evamādayo yojetabbā.

353. 378. Jātādīnaṃ im'-iyā ca (767).

Jāta icc' evamādīnaṃ atthe ima-iyapaccayā honti.

Pacchā jāto pacchimo (D. i, 225). Evam antimo (Khu. iv, 4), majjhimo (D. i, 225), purimo (D. i, 225), uparimo (Khu. iv, 4), hetthimo (Khu. ix, 120), gopphimo⁷ (VinA. ii, 202), bodhisattajātiyā jāto bodhisattajātiyo.

Evam assajātiyo, hatthijātiyo, manussajātiyo.

Ādiggahaṇena niyuttatthādito pi tadassatthādito pi ima iya ika icc' ete paccayā honti⁸. Ante niyutto antimo. Evam antiyo, antiko.

² Chandaso (S).

³ Bhāso (K).

⁴ Vāsāto (K).

⁵ Kunto (S).

⁶ Sākalo (K).

⁷ Goppimo (S).

⁸ Ādiggahaṇena tattha niyutto, tad assa atthi, tattha bhavoti ādīva api ima-iyapaccayā honti. Casaddena ikappaccayo ca (R0).

Putto assa atthi, tasmim vā vijjatī ti puttimo. Evaṃ puttiyo, puttiko; kappimo, kappiyo (Khu. vii, 261), kappiko.

Caggahaṇena kiyapaccayo hoti niyuttatthe. Jātiyaṃ niyutto jātikiyo, andhe niyutto andhakiyo, jātiyā andho jaccandho (D. ii, 262), jaccandhe niyutto jaccandhakiyo.

354. 379. Samūhatthe kaṇ-ṇā (770)⁹.

Samūhatthe kaṇ-ṇa icc' ete paccayā honti.

Rājaputtānaṃ samūho rājaputtako. Evaṃ rājaputto, mānussako, mānusso, māyūṛako, māyūro, māhim sako, māhimso¹⁰.

355. 380. Gāma-jana-bandhu-sahāyādīhi tā (771).

Gāma jana bandhu sahāya icc' evamādīhi tāpaccayo hoti samūhatthe.

Gāmānaṃ samūho gāmatā. Evaṃ janatā (Khu. ii, 174; BuA. 228), bandhutā, sahāyatā, nagaratā¹¹.

356. 381. Tad assa ṭhānam iyo¹² ca (773)¹³.

"Tad assa ṭhānam" icc' etasmim atthe iyapaccayo hoti.

Madanassa ṭhānaṃ madaniyaṃ (A. ii, 60), bandhanassa ṭhānaṃ bandhaniyaṃ (A. ii, 60), mucchanassa ṭhānaṃ mucchaniyaṃ (A. ii, 60). Evaṃ rajaniyaṃ, kamaniyaṃ (A. ii, 60), gamaniyaṃ, dussaniyaṃ (Khu. iii, 74), dassaniyaṃ (D. i, 44).

357. 382. Upamatth' āyitattam (777).

Upamatthe āyitattapaccayo hoti.

⁹ Kaṇ oḷ ca (St)

¹⁰ Māhisako, māhiso (St).

¹¹ Nāgaratā (St).

¹² Miyo (St)

¹³ Madanīyanti karane 'dhikarane vā anīyena siddham (Mog. iv, 69). Madanīyāḍippasiddhiyā Kaccāyanena "tad assa ṭhānamīyo cā" ti vuttam, tam iha karane 'dhikarape vā anīyena siddhanti iha madanīyanticcādi (Mog. pañcika iv, 69).

Dhūmo viya dissati adum vanam¹⁴ tad idam dhūmāyitattam (S. i, 222-3), timiram viya
ssati adum vanam tad idam timirāyitattam (S. i, 222-3).

358. 383. Tannissitatthe lo (778).

"Tannissitatthe, tad assa thānam" icc' etasmim atthe ca lapaccayo hoti.

Duṭṭhu nissitam duṭṭhullam (Vin. i, 24), vedam nissitam vedallam (A. i, 417), duṭṭhu
ānam duṭṭhullam (Vin. i, 24), vedassa thānam vedallam (A. i, 417).

359. 384. Ālu tabbahule (779).

Ālupaccayo hoti tabbahulatthe.

Abhiijhā assa pakati abhiijhālu (M. i, 21; Khu. i, 256), abhiijhā assa bahulā vā abhiijhālu
(M. i, 21; Khu. i, 256). Evam sītālu, dhajālu (JA. ii, 302), dayālu (DA. i, 178).

360. 387. Nya-tta-tā bhāve tu (780).

Nya-tta-tā icc' ete paccayā honti bhāvatthe.

Alasassa bhāvo ālasyam (A. iii, 364), arogassa bhāvo ārogyam (D. i, 69). Pamsukūlikassa
bhāvo pamsukūlikattam (A. i, 40), anodarikassa bhāvo anodarikattam (A. ii, 105).
saṅgaṇikārāmassa bhāvo saṅgaṇikārāmatā (A. ii, 102, 273), niddārāmassa bhāvo niddārāmatā
(A. ii, 102, 273).

Tuggahaṇena ttanapaccaya hoti. Puthujjanattanam, vedanattanam.

361. 388. Na visamādihi (781).

Napaccayo hoti visamādihi "tassa bhāvo" icc' etasmim atthe.

Visamassa bhāvo vesamam, sucissa bhāvo socam.

¹⁴ Thānam (SI).

362. 389. Ramanīyādito kaṇ (782).

Ramanīya icc' evamādito kaṇpaccayo hoti "tassa bhāvo" icc' etasmim atthe.

Ramanīyassa bhāvo rāmanīyakam (Khu. i, 27; Khu. vii, 97), manuññassa bhāvo mānuññakam.

363. 390. Visese tara-tam'-isik'-iy'-iṭṭhā (786).

Visesatthe tara tama isika iya iṭṭha icc' ete paccayā honti.

Sabbe ime pāpā, ayam imesam visesena pāpo ti pāpataro (JA. i, 174). Evam pāpatamo, pāpisiko¹⁵, pāpiyo (Khu. i, 24; JA. i, 174), pāpiṭṭho.

364. 398. Tad ass' atthi ti vī ca (787).

"Tad ass' atthi" icc' etasmim atthe vipaccayo hoti.

Medhā yassa atthi, tasmim vā vijjatī ti medhāvī (Vin. ii, 17; iii, 10). Evam māyāvī (M. i, 143).

Caggahanena sopaccayo hoti. Sumedhā yassa atthi, tasmim vā vijjatī ti sumedhaso (A. i, 381).

365. 399. Tapādito sī (789).

Tapādito sīpaccayo hoti "tad ass' atthi" icc' etasmim atthe.

Tapo yassa atthi, tasmim vā vijjatī ti tapassī (Vin. i, 3). Evam yasassī (D. i, 45), tejassī (Khu. v, 73).

366. 400. Daṇḍādito ika-I (790).

Daṇḍādito ika I icc' ete paccayā honti "tad ass' atthi" icc' etasmim atthe.

¹⁵ Pāpisiko (SN)

Daṇḍo yassa atthi, tasmim̐ vā vijjatī ti daṇḍiko, daṇḍī. Evaṃ māliko, māli.

367. 401. Madhvādito ro (791).

Madhu icc' evamādito rapaccayo hoti "tad ass' atthi" icc' etasmim̐ atthe.

Madhu yassa atthi, tasmim̐ vā vijjatī ti madhuro (Vin.A. ii, 10). Evaṃ kuñjaro (Khu. ii, 5), muggaro (PvA. 4), mukharo (M. i, 38), susiro (MA. ii, 200), (sīsaro, sukaro, suṅkaro)¹⁶, ubharo (Vin.A. i, 186), suciro, ruciro (Khu. ii, 5).

368. 402. Guṇādito vantu (792).

Guṇa icc' evamādito vantupaccayo honti "tad ass' atthi" icc' etasmim̐ atthe.

Guṇo yassa atthi, tasmim̐ vā vijjatī ti guṇavā. Evaṃ yasavā, dhanavā, paññavā (M. ii, 19), alavā (D. ii, 203), bhagavā (Vin. i, 1).

369. 403. Satyādīhi mantu (793).

Sati icc' evamādīhi mantupaccayo hoti "tad ass' atthi" icc' etasmim̐ atthe.

Sati yassa atthi, tasmim̐ vā vijjatī ti satimā (M. i, 70). Evaṃ jutimā (Khu. i, 355), rucimā, mutimā, dhitimā (S. i, 170), matimā (SnA. i, 102), bhāṇumā (S. i, 197).

370. 405. Saddhādito ṇa (795).

Saddhā icc' evamādito ṇapaccayo hoti "tad ass' atthi" icc' etasmim̐ atthe.

Saddhā yassa atthi, tasmim̐ vā vijjatī ti saddho (A. i, 148). Evaṃ pañño (Khu. i, 64), maccharo.

371. 404. Āyuss' ukār' āsa mantumhi (797).

¹⁶ Ime payogā sñhalapothakesu natthi.

Āyussa anto ukāro asādeso hoti mantumhi paccaye pare.

Āyu assa atthi, tasmim vā vijjatī ti āyasmā (A. i, 361).

372. 385. Tappakativacane mayo (798).

Tappakativacanatthe mayapaccayo hoti.

Suvannena pakatam kammam sovaṇṇamayam (D. ii, 148). Evam rūpiyamamayam (D. ii, 148), jatumamayam, rajatamayam (Khu. iii, 2), iṭṭhakamayam, ayomamayam (Khu. i, 383), mattikāmayam (Vin. i, 52), dārumamayam (DhA. i, 124), gomamayam (D. iii, 33).

373. 406. Saṅkyāpūraṇe mo (802).

Saṅkyāpūraṇatthe mapaccayo hoti.

Pañcannam pūraṇo pañcamo (A. i, 9). Evam sattamo (A. i, 12), atthamo (A. i, 14), navamo (A. i, 16), dasamo (A. i, 19).

374. 408. Sa chassa vā (804).

Chassa sakārādeso hoti vā saṅkyāpūraṇatthe.

Channam pūraṇo saṅgho, chaṅgho (A. i, 10) vā.

375. 412. Ekādito dasass' i (805).

Ekādito dasassa ante ipaccayo hoti vā saṅkyāpūraṇatthe.

Eko ca dasa ca ekādasa, ekādasannam pūraṇī ekādasī. Pañca ca dasa pañcadasa, pañcadasannam pūraṇī pañcadasī (A. i, 142-3). Cattāro ca dasa ca catuddasa, catuddasannam pūraṇī cātuddasī (A. i, 142-3).

Pūraṇeti kimattham? Ekādasa (Abh. ii, 76), pañcadasa.

376. 257. Dase so niccañ ca (806).

Dasasadde pare niccam chassa so hoti.

Soḷasa (Khu. ix, 381).

377. 0. Ante niggahitañ ca (807).

Tāsam saṅkyānam ante niggahitāgamo hoti.

Pañcadasim (A. i, 142), cātuddasim (A. i, 142).

378. 414. Ti ca (808).

Tāsam saṅkyānam ante tikārāgamo hoti.

Vīsati (M. ii, 257), tiṃsati.

379. 258. La da-rānam (809).

Dakāra-rakārānam saṅkhyānam lakārādeso hoti.

Soḷasa (Khu. ix, 381), cattālīsam (A. iii, 22).

380. 255. Vīsati-dasesu bā dvissa tu (810).

Vīsati dasa icc' etesu dvissa bā hoti.

Bāvīsatiṅdriyāni (Abh. ii, 128), bārasa manussā.

Tuggahaṇena dvissa du-di-doādesā ca honti. Durattam, dirattam (Vin. ii, 28), diguṇam in. iii, 402), dohaḷinī (Khu. vi, 279).

381. 254. Ekādito dassa¹⁷ ra saṅkyāne (812).

Ekādito dasassa dakārassa rakāro hoti vā saṅkyāne.

Ekārassa, ekādassa; bārassa, dvādassa.

Saṅkyāne ti kimattham? Dvādasāyatanāni.

382. 259. Aṭṭhādito ca (813).

Aṭṭha icc' evamādito ca dasasaddassa dakārassa rakārādeso hoti vā saṅkyāne.

Aṭṭhārassa (Abh. ii, 92), aṭṭhadassa.

Aṭṭhādito ti kimattam? Pañcadassa, soḷassa (Abh. ii, 93)¹⁸.

Saṅkyāne ti kimattham? Aṭṭhadassiko.

383. 253. Dv'-ek'-aṭṭhānam ākāro vā (815).

Dvi eka aṭṭha icc' etesam anto ākāro hoti vā saṅkyāne.

Dvādassa (Abh. ii, 74), ekādassa (Abh. ii, 76), aṭṭhārassa (Abh. ii, 92).

Saṅkyāne ti kimattham? Dvidanto, ekadanto¹⁹, ekacchanno, aṭṭhatthambho.

384. 407. Catu-cchehi tha ṭhā (816).

Catu cha icc' etehi tha ṭha icc' ete paccayā honti saṅkyāpūraṇatthe.

Catuttho (Khu. ix, 51), chaṭṭho (Khu. ix, 55).

385. 409. Dvi-tīhi tiyo (817).

Dvi ti icc' etehi tiyapaccayo hoti saṅkhyāpūraṇatthe.

Dutiyo (Khu. ix, 49), tatiyo (Khu. ix, 48).

¹⁸ Aṭṭhādito ti kimattham? Catuddassa (R0).

¹⁹ Dvidanto, ekadanto (K)

386. 410. Tiye du-tāpi ca (818).

Dvi ti icc' etesaṃ du ta icc' ete ādesā honti tiyapaccaye pare.

Dutiyo (Khu. ix, 49), tatiyo (Khu. ix, 48).

Apiggahaṇena aññesu pi dvi icc' etassa duādeso hoti. Durattam²⁰

Caggahaṇena dvi icc' etassa dikāro hoti. Dirattam (Vin. ii, 28); diguṇam saṅghāṭim rupetvā (Vin. iii, 402).

387. 411. Tesam aḍḍhūpapadena aḍḍhuddha-divaḍḍha-diyaddh'-aḍḍhatiyā (819).

Tesam catuttha-dutiya-tatiyānam aḍḍhūpapadānam aḍḍhuddha-divaḍḍha- diyaddha-
aḍḍhatiyāādesā honti, aḍḍhūpapadena saha nippajjante.

Aḍḍhena catuttho aḍḍhuddho (AbhA. i, 336), aḍḍhena dutiyo divaḍḍho, aḍḍhena dutiyo
yaddho (A. i, 231), aḍḍhena tatiyo aḍḍhatiyō (Vin. ii, 156; VvA. 59).

388. 68. Sarūpānam ekasesv asakim(820-3).

Sarūpānam padabyañjanānam ekaseso hoti asakim.

Puriso ca puriso ca purisā.

Sarūpānam iti kimattham? Hatthi ca asso ca rattho ca pattiko ca hatthiassarathapattikā²¹
(Khu. iii, 24).

Asakin ti kimattham? Puriso.

389. 413. Gaṇane dasassa dvi-ti-catu-pañca-cha-satta-aṭṭha-navakānam vī-ti- cattāra-
aññā-cha-sattāsa-navā yosu, yonañ c' isam āsam ṭhi ri t' it' uti (824).

¹ Dudiādesā honti. Durattam, dirattam (K). Dudiādesā honti. durattam, tirattam (SI, K). Apiggahaṇena aññatthā pi dvisaddassa duādeso hoti, saddena di ca. Dve rattiyo durattam, duvidham, duvaṅgam, dirattam, diguṇam, digu (Rū). Tesu padarūpasiddhipāṭho va sundaro. Tena msanditvā ayam pi Kaccāyanavuttipāṭho visodhito.

Hatthiassarathapattikam (K)

Gaṇane dasassa dvika-tika-catukka-pañcaka-chakka-sattaka-atthaka-navakānam sarūpānam katekasesānam yathāsankhyaṃ vī ti cattāra paññā cha satta asa nava icc' ādesā honti asakim yosu, yonañ ca īsam āsam thi ri ti iti uti icc' ādesā honti, pacchā puna nippajjante.

Vīsam (D. i, 12; M. i, 101), timsam (D. i, 12; M. ii, 301), cattālīsam (D. i, 12; Khu. i, 190), paññāsam (Khu. i, 190), saṭṭhi (D. i, 50), sattari, sattati (Khu. i, 190), asīti (Khu. i, 190), navuti (Khu. i, 190).

Asakin ti kimattham? Dasa.

Gaṇane ti kimattham? Dasadasakā purisā.

390. 256. Catūpapadassa lopo t' uttarapadādicassa cu co pi navā (826).

Catūpapadassa gaṇane pariyāpannassa tukārassa lopo hoti, uttarapadādicakārassa cu co pi ādesā honti nava.

Cuddasa (D. i, 50; M. ii, 187), coddasa, catuddasa.

Apiggahaṇena anupapadassā pi padādicakārassa²² lopo hoti navā, cassa cu co pi honti. Tālīsam, cattālīsam (D. i, 12), cuttālīsam, cottālīsam.

391. 423. Yad anupapannā nipātanā sijjhanti (830).

Ye saddā aniddiṭṭhalakkhaṇā²³ akkharapadabyañjanato, itthipumanapumsakalingato, nāmupasaggaṇipātato, abyayībhāvasamāsataddhitākhyātato²⁴, gaṇanasankhyākālakārapayogasaññāto, sandhipakativuddhilopāgamavikāraviparitato, vibhattivibhajanato ca, te nipātanā sijjhanti.

392. 418. Dvādito ko 'nekatthe ca (831).

Dvi icc' evamādito kapaccayo hoti anekatthe ca, nipātanā²⁵ sijjhanti.

²² Uttarapadādicakārassa (K). Padādicakārassa (R0).

²³ Anilpāṇḍitā (K).

²⁴ Samāsataddhitāditto (R0). Abyayībhāvasamāsataddhitato (Sad.).

²⁵ Te nipātanā (Sf).

Satassa dvikam dvisatam, satassa tikam tisatam, satassa catukkam catusatam, satassa pañcakam pañcasatam, satassa chakkam chasatam, satassa sattakam sattasatam, satassa atthakam atthasatam, satassa navakam navasatam, satassa dasakam dasasatam, sahassam (JA. i, 138) hoti.

393. 415. Dasadasakam satam dasakānam satam sahassā ca yomhi (832).

Gaṇane pariyāpannassa dasadasakassa satam hoti, satadasakassa sahassam hoti yomhi pare.

Satam (D. i, 12-3), sahassam (JA. i, 138).

Dvikādinam taduttarapadānañ ca nippajjante yathāsaṅkyaṃ. Satassa dvikam (tad idam hoti) dvisatam. Evam tisatam, catusatam, pañcasatam, chasatam, sattasatam, atthasatam, navasatam, dasasatam, sahassam hoti.

394. 416. Yāva taduttari²⁶ dasaṇṇitaṃ ca (833).

Yāva tāsam saṅkhyānam uttari²⁷ dasaṇṇitaṃ ca kātabbam.

Tam yathā? Dasassa gaṇanassa dasaṇṇitam katvā satam (D. i, 12-3) hoti, satassa dasaṇṇitam katvā sahassam (JA. i, 138) hoti, sahassassa dasaṇṇitam katvā dasasahassam hoti, dasasahassassa dasaṇṇitam katvā sataśahassam (D. i, 12-3) hoti, sataśahassassa dasaṇṇitam katvā dasasatasahassam hoti, dasasatasahassassa dasaṇṇitam katvā koṭi (Khu. iv, 305) hoti, koṭisatasahassassa dasaṇṇitam katvā pakoti (AA. iii, 329) hoti. Evam sesā pi yojetabbā.

Caggahaṇam visesanattham.

395. 417. Sakaṇāmehi (833).

Yāsam pana saṅkhyānam aniddiṭṭhanāṃ adheyyānam²⁸ sakehi sakehi nāmehi nippajjante.

Sataśahassānam satam koṭi (Khu. iv, 305), koṭisatasahassānam satam pakoti, pakotisatasahassānam satam koṭipakoti (AA. iii, 329), koṭipakotisatasahassānam satam nahutam (AA. iii, 329), nahutasatasahassānam satam ninnahutam (AA. iii, 329),

²⁶ Uttarim (ST).

²⁷ Uttarim (ST).

²⁸ Aniddiṭṭhanāṃ adheyyānam rūpāni (ST).

ninnahutasatasahassānam satam akkhobhinī (Khu. vi, 77), tathā bindhu, abbudam (S. i, 153; A. iii, 396; AA. iii, 329), nirabbudam (S. i, 153; A. iii, 396; AA. iii, 329), ahaham (S. i, 154; A. i, 396; Khu. i, 381-piṭṭhesu pi passitabbam), ababam (S. i, 153; A. iii, 396; AA. iii, 329), atatam (S. i, 154; A. iii, 396; Khu. i, 381-piṭṭhesu pi passitabbam), sogandhikam (S. i, 154; A. iii, 396; Khu. i, 381-piṭṭhesu pi passitabbam), uppalam (S. i, 154; A. iii, 396; Khu. i, 381-piṭṭhesu pi passitabbam), kumudam (S. i, 154; A. iii, 396; Khu. i, 381-piṭṭhesu pi passitabbam), padumam (S. i, 154; A. iii, 396; Khu. i, 381-piṭṭhesu pi passitabbam), puṇḍarikam (S. i, 154; A. iii, 396; Khu. i, 381-piṭṭhesu pi passitabbam), kathānam, mahākathānam, asaṅkhyeyyam (JA. i, 36).

396. 363. Tesam no lopam (834).

Tesam paccayānam no lopam apajjate.

Gotamassa apaccam Gotamo (Vin. i, 1). Evam Vāsiṭṭho (D. i, 225), Venateyyo (Khu. v, 204), ālasyam (A. iii, 364), ārogyam (D. i, 69).

397. 420. Vibhāge dhā ca (836).

Vibhāgatthe ca dhāpaccayo hoti.

Ekena vibhāgena ekadhā. Evam dvidhā (Khu. vii, 179), tīdhā (DhA. i, 171), catudhā (D. iii, 153), pañcadhā (AbhA. i, 385), chadhā.

C' eti kimattham? Sopaccayo hoti. Suttaso (A. ii, 207), byañjanaso (A. i, 479), padaso (Vin. ii, 25).

398. 421. Sabbanāmehi pakāravacane tu thā (844).

Sabbanāmehi pakāravacanatthe thapaccayo hoti.

So pakāro tathā, tam pakāram tathā, tena pakārena tathā, tassa pakārassa tathā, tasmā pakārā tathā, tassa pakārassa tathā, tasmim pakāre tathā (M. i, 157; ii, 23). Evam yathā (M. i, 157; ii, 23), sabbathā (M. ii, 27), aññathā (Vin. i, 116), itarathā (VinA. i, 230).

Tuggahanam kimattham? Thatthā²⁹ paccayo hoti. So pakāro tathatthā³⁰. Evam yathatthā, sabbathatthā, aññathatthā, itarathatthā.

²⁹ Tathā (Sad)

³⁰ So viya pakāro tathatthā (St)

399. 422. Kim-imchi tham (845).

Kim ima icc' etehi tham paccayo hoti pakāravacanatthe.

Ko pakāro katham (Khu. vi, 149), kam pakāram katham, kena pakārena katham, kassa pakārassa katham, kasmā pakārā katham, kassa pakārassa katham, kasmim pakāre katham (Khu. vi, 149); ayam pakāro ittham (D. i, 31), imam pakāram ittham, iminā pakārena ittham, imassa pakārassa ittham, imasmā pakārā ittham, imassa pakārassa ittham, imasmim pakāre ittham (D. i, 31).

400. 364. Vuddh' ādisarassa vā 'saṃyogantassa saṇe ca (847).

Ādisarassa vā asaṃyogantassa ādibyañjanassa vā sarassa vuddhi hoti saṇakārake pacccaye saṇe.

Ābhidhammiko (AbhA. i, 12; JA. i, 234), venateyyo (Khu. v, 204), vāsiṭṭho (Vin ii, 11), ālasyam (A. iii, 364), ārogyam (D. i, 69).

Asaṃyogantasse ti kimattham? Bhaggavo (M. ii, 242; iii, 281; JA. ii, 73), manteyyo, kunteyyo.

401. 375. Mā y-ūnam āgamo thāne (848).

I u icc' etesam ādibhūtānam mā vuddhi hoti, tesu ca e-ovuddhāgamo hoti thāne.

Byākaraṇam adhīte veyyākaraṇiko (D. i, 82; DA. i, 220-Sad. sutta 850), nyāyam adhīte neyyāyiko, Byāvacchassa apaccam Beyyāvaccho³¹, dvāre niyutto dovāriko (A. ii, 481-Sad. sutta 854).

402. 377. Āttañ ca (857).

I u icc' etesam āttañ ca hoti, rikārāgamo ca thāne.

³¹ Byāvacchassa apaccam veyyāvaccho (Sad. sutta 853). Byāvaccassa apaccam veyyāvacco (SI).

Isissa bhāvo ārisyam³², inassa bhāvo ānyam, usabhassa bhāvo āsabham (S. i, 265), ujuno bhāvo ajjavam³³ (A. i, 93), icc' evamādi yojetabbā.

Yūnam iti kimattham? Apāyesu jāto āpāyiko (Khu. i, 203).

Thāne ti kimattham? Vematiko (Vin. iv, 142), opanayiko³⁴, opamāyiko, opāyiko (Vin. iii, 57).

403. 354. Kvac' ādi-majjh'-uttarānam dīgha-rassā paccayesu ca (858).

Kvacī ādi-majjha-uttara icc' etesam dīgha-rassā honti paccayesu ca apaccayesu ca.

Ādidīgho tāva: Pākāro, nīvāro, pāsādo, pākaṭo, pātimokkho, pāṭikaṅkho icc' evamādi.

Majjhedīgho tāva: Āṅgamāgadhiko, orabbhamāgaviko icc' evamādi.

Uttaradīgho tāva: Khantī paramam tapo titikkhā (Khu. i, 41), Añjanāgiri (JA. vii, 162), Koṭṭarāvanam, angulī icc' evamādi.

Ādirasso tāva: Pageva (M. i, 188) icc' evamādi.

Majjherasso tāva: Sumedhaso (Khu. i, 17) suvaṇṇadharāhi³⁵ icc' evamādi.

Uttararasso tāva: Bhovādi nāma so hoti (Khu. i, 70), yathābhāvi guṇena so icc' evamādi. Aññe pi yathājinavacanānuparodhena yojetabbā.

Caggahaṇena apaccayesu cā ti attham samucceti.

404. 370. Tesu vuddhi-lopāgama-vikāra-viparītādesā ca (859).

Tesu ādi-majjh'-uttaresu yathājinavacanānuparodhena³⁶ kvaci vuddhi hoti, kvaci lopo hoti, kvaci āgamo hoti, kvaci vikāro hoti, kvaci viparīto hoti, kvaci ādeso hoti.

³² Ārisam (ST)

³³ Ājjavam (K) Ujuno bhāvo ajjavam, pa. samyoge ādirassattan ca (Rū 380) Sugatamatavasena pana "ujuno bhāvo ajjavo" ti Ekāro rassam āpajjati, so ca saddapullīṅgallam yebhuyyena (Sad 857)

³⁴ Opanayiko va opaneyyiko (Sad 237-piṭṭhe)

³⁵ Suvaṇṇadharāhi (K)

³⁶ Jinavacanānuparodhena (ST)

Ādivuddhi tāva: Ābhidhammiko, Venateyyo icc' evamādi.

Majjhevuddhi tāva: Sukhaseyyam, sukhakāri dānam, sukhakāri sīlam icc' evamādi.

Uttaravuddhi tāva: Kālingo (JA. iv, 233), māgadhiko (M. i, 287), paccakkhadhammā icc' evamādi.

Ādilopo tāva: Tālīsam icc' evamādi.

Majjhelopo tāva: Kattukāmo (Vin. ii, 82), kumbhakāraputto (Vin. i, 50), vedallam icc' evamādi.

Uttaralopo tāva: Bhikkhu, bhikkhunī icc' evamādi.

Ādiāgamo tāva: Vutto bhagavatā (Khu. i, 195) icc' evamādi.

Majjheāgamo tāva: Sa sīlavā, sa paññavā icc' evamādi.

Uttaraāgamo tāva: Vedallam (Vin. i, 50) icc' evamādi.

Ādivikāro tāva: Ārisyam, ānyam, āsabham, ajjavam icc' evamādi.

Majjhevikāro tāva: Varārisyam, parārisyam³⁷ icc' evamādi.

Uttaravikāro tāva: Yāni, tāni, sukhāni icc' evamādi.

Ādiviparīto tāva: Uggate sūriye uggacchati icc' evamādi.

Majjheviparīto tāva: Samuggacchati, samuggate sūriye icc' evamādi.

Uttaraviparīto tāva: Digu, diguṇam³⁸ (Vin. iii, 402) icc' evamādi.

Ādiādeso tāva: Yūnam icc' evamādi.

Majjheādeso tāva: Nyāyogā icc' evamādi.

Uttaraādeso tāva: sabbaseyyo, sabbaseṭṭho, cittam icc' evamādi. Evam yathājinavacanānuparodhena sabbattha yojetabbā.

³⁷ Varārisam, parārisam (ST).

³⁸ Digu digunam (ST).

405. 365. A-y-uvaṇṇānañ c' ā-y-o vuddhī (860).

A iti akāro, i ī iti ivaṇṇo, u ū iti uvaṇṇo, tesam akāra-ivaṇṇ'-uvaṇṇānam ā-c- ovuddhiyo honti yathāsankhyaṃ, ā-ī-ūvuddhi ca³⁹.

Ābhidhammiko, Venateyyo, oḷumpiko.

Pana vuddhiggahanam kimattham? Uttarapadavuddhibhāvattham, Angamagadhehi āgatā ti Angamāgadhikā (Vin. iii, 37). Nigamajanapadesu jātā ti negamajānapadā. Purimajanapadesu jātā ti porimajānapadā⁴⁰, sattāhe niyutto ti sattāhikā⁴¹, catuvijje niyutto ti cātuvijjikā⁴² icc' evamādī yojetabbā.

Vuddhi icc' anena kvattho? Vuddhādisarassa vā 'samyogantassa saṇe ca.

Iti nāma-kappe taddhita-kappo aṭṭhamo kaṇḍo.

Taddhita-kappo niṭṭhito.

6-ĀKHYĀTA-KAPPA

PATHAMA-KANḌA

(K) Ākyātasāgaram ath' ajjatanītarāṅgaṃ,
Dhātujjalam vikaraṇ'-āgama-kālamīnam.
Lopānubandhariyam atthavibhāgatīram⁴³,
Dhīrā taranti kavino puthubuddhinīvā.

(Kh) Vicittasāṅkhārāparikkhitam imam,
Ākhyātasaddam vipulam asesato.

³⁹ -Ā-ī-ūvuddhi ca' ti pāṭho sīhasapothake naṭṭhi, tatthi pi tattha "oḷumpiko" ti padassa peccā 'a i u iti avuddhi. Ābhidhammiko, venateyyo oḷumpiko' ti pāṭho aṭṭhi. Padarūpasiddhiyam pi 'c' adda-ggahanam avuddhi sampindanaṭṭham, evadhāraṇattham vā' ti vuttam

⁴⁰ Purimajanapadesu jātā porimajānapadā (SI)

⁴¹ Sattāhiko (K)

⁴² Cātuvijjiko (K)

⁴³ Lopānubandharayam atthavibhāgatīram (SI, K)

Paṇamya sambuddham anantagocaram,
Sugocaram yaṃ vadato suṇātha me.

(G) Adhikāre maṅgale c' eva, nipphanne c' āvadhāraṇe.
Anantare c' apādāṇe, aṭṭhasaddo pavattati.

406. 429. Atha pubbāni vibhattīnaṃ cha parassapadāni (865).

Atha sabbāsaṃ vibhattīnaṃ yāni yāni pubbakāni cha padāni, tāni tāni parassapadasaṇṇāni honti.

Taṃ yathā? Ti anti, si tha, mi ma.

Parassapadam icc' anena kvattho? Kattari parassapadam.

407. 439. parāṇy attanopadāni (866).

Sabbāsaṃ vibhattīnaṃ yāni yāni parāni cha padāni, tāni tāni attanopadasaṇṇāni honti.

Taṃ yathā? Te ante, se vhe, e mhe.

Attanopadam icc' anena kvattho? Attanopadāni bhāve ca kammani.

408. 431. Dve dve paṭhama-majjhim'-uttamapurisā (867).

Tāsaṃ sabbāsaṃ vibhattīnaṃ parassapadānaṃ, attanopadānaṃ ca dve dve padāni paṭhama-majjhim'-uttamapurisasaṇṇāni honti.

Taṃ yathā? Ti anti iti paṭhamapurisā, si tha iti majjhimapurisā, mi mā iti uttamapurisā.
Attanopadānaṃ pi te ante iti paṭhamapurisā, se vhe iti majjhimapurisā, e mhe iti uttamapurisā.
Evaṃ sabbattha.

Paṭhama-majjhim'-uttamapurisaṃ icc' anena kvattho? Nāmaṃhi payujjamaṇe pi
vulyādhikaraṇe paṭhamo, tumhe majjhimmo, amhe uttamo.

409. 441. Sabbesaṃ ekābhiddhāṇe paro puriso (868).

Sabbesaṃ tiṇṇaṃ paṭhama-majjhima-uttamapurisaṇaṃ ekābhiddhāne paro puriso gaṇetabbo.

So ca paṭhati, tvaṇ ca paṭhasi, tumhe paṭhatha. So ca pacati, tvaṇ ca pacasi, tumhe pacatha.
evaṃ sesāsu vibhattūsu paro puriso yojetabbo.

410. 432 Nāmaṃhi payujjamaṇe pi tulyādhikaraṇe paṭhamo (869).

Nāmaṃhi payujjamaṇe pi appayujjamaṇe pi tulyādhikaraṇe paṭhamapuriso hoti.

So gacchati, te gacchanti.

Appayujjamaṇe pi: Gacchati, gacchanti.

Tulyādhikaraṇe ti kimatthaṃ? Tena haññase tvaṃ Devadattena.

411. 436. Tumhe majjhimo (870).

Tumhe payujjamaṇe pi appayujjamaṇe pi tulyādhikaraṇe majjhimapuriso hoti.

Tvaṃ yāsi, tumhe yātha.

Appayujjamaṇe pi: Yāsi, yātha.

Tulyādhikaraṇe ti kimatthaṃ? Tayā paccate odano.

412. 437. Amhe uttamo (871).

Amhe payujjamaṇe pi appayujjamaṇe pi tulyādhikaraṇe uttamapuriso hoti.

Ahaṃ yajāmi, mayaṃ yajāma.

Appayujjamaṇe pi: Yajāmi, yajāma.

Tulyādhikaraṇe ti kimatthaṃ? Mayā ijjate Buddhho.

413. 427. Kāle.

"Kāle" icc' etaṃ adhikāratthaṃ veditabbam.

414. 428. Vattamānā paccuppanne (872).

Paccuppanne kāle vattamānāvibhatti hoti.

Pāṭalilputtaṃ gacchati, Sāvatthim¹ pavisati.

415. 451. Āṇaty-āsiṭṭhe 'nuttakāle pañcamī (880).

Āṇatyatthe ca āsīsatthe ca anuttakāle pañcamīvibhatti hoti.

Karotu kusalam, sukham te hotu.

416. 454. Anumati-parikappatthesu sattamī (881, 883-4).

Anumatyatthe ca parikappatthe ca anuttakāle sattamīvibhatti hoti.

Tvaṃ gaccheyyāsi. Kim ahaṃ kareyyāmi?

417. 460. Apaccakkhe parokkhātīte (885).

Apaccakkhe atīte kāle parokkhāvibhatti hoti.

Supine kila-m-āha. Evaṃ kila porāṇ' āhu.

418. 456. Hiyyopabhuti² paccakkhe hiyyattani (886).

Hiyyopabhuti³ atīte kāle paccakkhe vā apaccakkhe vā hiyyattani⁴vibhatti hoti.

¹ Sāvatthiyam (K).

² Hiyyopabhuti (ST).

³ Hiyyopabhuti (ST).

⁴ Hiyyattani (ST).

So agamā maggam, te agamū maggam.

419. 469. Samīpe 'jjatanī (887).

Ajjappabhuti atīte kāle paccakkhe vā apaccakkhe vā samīpe ajjatanīvibhatti hoti.

So maggam agamī, te maggam agamum.

420. 471. Māyoge sabbakāle ca (888).

Hiyyattanī-ajjatanī icc' etā vibhattiyo yadā māyogā⁵, tadā sabbakāle ca honti.

Mā gamā, mā vacā, mā gamī, mā vacī.

Caggahanena pañcamīvibhatti pi hoti. Mā gacchāhi.

421. 473. Anāgate bhavissantī (892).

Anāgate kāle bhavissantīvibhatti hoti.

So gacchissati, karissati. Te gacchissantī, karissantī.

422. 475. Kriyātipanne 'tīte kālātipatti (895).

Kriyātipannamatte atīte kāle kālātipattivibhatti hoti.

So ce tam yānam alabhissā, agacchissā. Te ce tam yānam alabhissamsu, agacchissamsu.

423. 426. Vattamānā ti anti, si tha, mi ma; te ante, se vhe, e mhe (896).

Vattamānā icc' esā saññā hoti ti anti, si tha, mi ma, te ante, se vhe, e mhe icc' etesaṃ dvādasannaṃ padānaṃ.

Vattamānā icc' anena kvattho? Vattamānā paccuppanne.

⁵ Yoge (K).

424. 450. Pañcamī tu antu, hi tha, mi ma; taṃ antaṃ, ssu vho, e āmase (897).

Pañcamī icc' esā saññā hoti tu antu, hi tha, mi ma, taṃ antaṃ, ssu vho, e āmase icc' etesaṃ dvādasannaṃ padānaṃ.

Pañcamī icc' anena kvattho? Āṇatyāsiṭṭhe 'nuttakāle pañcamī.

425. 453. Sattamī eyya eyyuṃ, eyyāsi eyyātha, eyyāmi eyyāma; etha eraṃ, etho eyyāvho, eyyaṃ eyyāmhe (898).

Sattamī icc' esā saññā hoti eyya eyyuṃ, eyyāsi eyyātha, eyyāmi eyyāma, etha eraṃ, etho eyyāvho, eyyaṃ eyyāmhe icc' etesaṃ dvādasannaṃ padānaṃ.

Sattamī icc' anena kvattho? Anumatiparikappatthesu sattamī.

426. 459. Parokkhā a u, e ttha, aṃ mha⁶; ttha re, ttho vho, iṃ mhe⁷ (899).

Parokkhā icc' esā saññā hoti a u, e ttha, aṃ mha⁸, ttha re, ttho vho, iṃ mhe⁹ icc' etesaṃ dvādasannaṃ padānaṃ.

Parokkhā icc' anena kvattho? Apaccakkhe parokkhāṭite.

427. 455. Hiyyattanī ā ū, o ttha, aṃ mhā¹⁰; ttha tthum, se vhaṃ, iṃ mhase (900).

Hiyyattanī icc' esā saññā hoti ā ū, o ttha, aṃ mhā¹¹, ttha tthum, se vhaṃ, iṃ mhase icc' etesaṃ dvādasannaṃ padānaṃ.

Hiyyattanī icc' anena kvattho? Hiyyopabhuti paccakkhe hiyyattanī.

⁶ Amha (ST).

⁷ Imhe (ST).

⁸ Amha (ST).

⁹ Imhe (ST).

¹⁰ Amhā (ST).

¹¹ Amhā (ST).

428. 468. Ajjatanī ī um, o ttha, im mhā; ā ū, se vham, am mhe (901).

Ajjatanī icc' esā saññā hoti ī um, o ttha, im mhā, ā ū, se vham, am mhe icc' etesaṃ dvādasannaṃ padānaṃ.

Ajjatanī icc' anena kvattho? Samīpe 'jjatani.

429. 472. Bhavissantī ssati ssanti, ssasi ssatha, ssāmi ssāma; ssate ssante, ssase ssavhe, ssam ssāmhe (902).

Bhavissantī icc' esā saññā hoti ssati ssanti, ssasa ssatha, ssāmi ssāma, ssate ssante, ssase ssavhe, ssam ssāmhe icc' etesaṃ dvādasannaṃ padānaṃ.

Bhavissantī icc' anena kvattho? Anāgate bhavissantī.

430. 474. Kālātipatti ssā ssamsu, sse ssatha, ssam ssāmhā;¹² ssatha ssisu,¹³ ssase ssavhe ssim¹⁴ ssāmhase (903).

Kālātipatti icc' esā saññā hoti ssā ssamsu, sse ssatha, ssam ssāmhā¹⁵, ssatha ssisu¹⁶, ssase ssavhe, ssim¹⁷ ssāmhase icc' etesaṃ dvādasannaṃ padānaṃ.

Kālātipatti icc' anena kvattho? Kriyātipanne 'tite kālātipatti.

431. 458. Hiyyattani-sattamī-pañcamī-vattamānā sabbadhātukaṃ (904).

Hiyyattanādayo catasso vibhattiyo sabbadhātukasaññā honti.

Agamā, gaccheyya, gacchatu, gacchati (M. i, 326).

Sabbadhātuka icc' anena kvattho? Ikārāgamo asabbadhātumhi.

¹² Ssamhā (SI).

¹³ Ssamhu (SI).

¹⁴ Ssam (SI).

¹⁵ Ssamhā (SI).

¹⁶ Ssamhu (SI).

¹⁷ Ssam (SI).

Iti ākhyāta-kappe paṭhamo kaṇḍo.

DUTIYA-KAṆḌA

432. 462. Dhātu-liṅgehi parā paccayā (905).

Dhātu-liṅga icc' etehi parā paccayā honti.

Karoti, gacchati. Yo koci karoti, tam añño "karohi karohi" icc' evaṃ bravīti, atha vā karontam payojayati¹⁸ = kāreti. Saṃgho pabbatam iva attānam ācarati¹⁹ = pabbatāyati. Taḷākam samuddam iva attānam ācarati²⁰ = samuddāyati, saddo ciccitam iva attānam ācarati²¹ = ciccitāyati (Vin. iii, 320), vasiṭṭhassa apaccam vāsiṭṭho (Vin. ii, 11). Evam aññe pi yojetabbā.

433. 528. Tija-gupa-kita-mānehi kha-cha-sā vā (906-9).

Tija gupa kita māna icc' etehi dhātūhi kha cha sa icc' ete paccayā honti vā.

Titikkhati (A. ii, 468; Khu. i, 59), jigucchati (Khu. i, 320; M. ii, 87), tikicchati (Khu. vi, 183), vīmaṃsati (A. ii, 304; Khu. ii, 318).

Vā ti kimattham? Tejati, gopati²², māneti.

434. 534. Bhuja-ghasa-hara-su-pādihi tumicchathesu²³ (910).

Bhuja ghasa hara su pā icc' evamādihi dhātūhi tumicchathesu kha cha sa icc' ete paccayā honti vā.

¹⁸ Payojayati ti (S).

¹⁹ Attānam ācarati ti (S).

²⁰ Attānam ācarati ti (S).

²¹ Attānam ācarati ti (S).

²² Gopayati (S).

²³ Tumicchathesu ca (S).

Bhottum icchati = bubbhukkhatī, ghasitum icchati = jighacchati (Khu. i, 43), haritum icchati = jigīsati (Khu. v, 359), sotum icchati = sussusati (D. i, 220; A. i, 73), pātum icchati = pivāsati.

Vā ti kimattham? Bhottum icchati.

Tumicchatthesū ti kimattham? Bhuñjati (Vin. ii, 97).

435. 536. Āya nāmato kattūpamānā-d-ācāre (911).

Nāmato kattūpamānā ācārathe āyapaccayo hoti.

Samgho pabbatam iva attānam ācarati = pabbatāyati, taḷākam samuddam iva attānam ācarati = samuddāyati, saddo ciccitam iva attānam ācarati = ciccitāyati (Vin. iū, 320; S. i, 171). Evam aññe pi yojetabbā.

436. 537. Īy' ūpamānā ca (912).

Nāmato upamānā ācārathe ca īyapaccayo hoti.

Achattam chattam iva ācarati²⁴ = chattīyati, aputtam puttam iva ācarati²⁵ = puttīyati.

Upamānā ti kimattham? Dhammam ācarati²⁶.

Ācāre ti kimattham? Achattam chattam iva rakkhati. Evam aññe pi yojetabbā.

437. 538. Nāmamhā 'tticchatthe (913).

Nāmamhā attano icchatthe īyapaccayo hoti.

Attano pattam icchati = pattīyati. Evam vatthīyati, parikkhōriyati, cīvariyaṭi, dhanīyati, ghaṭīyati (DhA. i, 30).

Atticchatthe ti kimattham? Aññassa pattam icchati. Evam aññe pi yojetabbā.

²⁴ Ācarati ti (Sī)

²⁵ Ācarati ti (Sī)

²⁶ Dhammam ācarati (Rū. Sād) Dhammam ācarati ti dhammacāri (K).

438. 540. Dhātūhi ñe-ñaya-ñāpe-ñāpayā kārītāni hetvatthe (914).

Sabbehi dhātūhi ñe ñaya ñāpe ñāpayā icc' ete paccayā honti kārītasāññā ca hetvatthe.

Yo koci karoti, tam añño "karohi karohi" icc' evaṃ bravīti²⁷, atha vā karontam payojayati = kāreti (M. ii, 332), kārayati, kārāpeti (Vin. i, 240), kārāpayati. Ye keci karonti, te aññe "karotha karotha" icc' evaṃ bruvanti²⁸ = kārenti (M. i, 121), kārayanti, kārāpentī (Vin. i, 121), kārāpayanti. Yo koci pacati, tam añño "pacāhi pacāhi" icc' evaṃ bruvīti²⁹, atha vā pacantam payojayati = pāceti, pācayati, pācāpeti, pācāpayati. Ye keci pacanti, te aññe "pacatha pacatha" icc' evaṃ bruvanti³⁰ = pācenti, pācayanti, pācāpentī, pācāpayanti. Evaṃ bhaṇeti, bhaṇayati, bhaṇāpeti, bhaṇāpayati. Bhaṇenti, bhaṇayanti, bhaṇāpentī, bhaṇāpayanti. Tatha-r-iva aññe pi yojetabbā.

Hetvatthe ti kimattham? Karoti (M. i, 10), pacati.

Atthaggahaṇena alapaccayo hoti. Jotalati.

439. 539. Dhāturūpe nāmasmā ñayo ca (919).

Tasmā nāmasmā ñayapaccayo hoti kārītasāñño ca dhāturūpe sati.

Haṭṭhinā atikkamati maggaṃ³¹ = atihatthayati, vīṇāya upagāyati gītaṃ³² = upavīṇayati, daḥam karoti vīriyaṃ³³ = daḥayati, visuddhā hoti ratti³⁴ = visuddhayati.

Caggahaṇena āra āla icc' ete paccayā honti. Santaṃ³⁵ karoti = santāraṭi³⁶, upakkamaṃ karoti = upakkamālati.

²⁷ "Abravi, abravun" ti atitakālikapadāni katthaci dissanti, tam na yuttam. tam samvannetabbabhūtinam "kāreti, kārenti" tyādinam padānam vuttamānakālikattā. Bruvanti (Rū. 502-sutte), brunti (Sād. Dhātumāla 145-piṭṭhe).

²⁸ Purimapiṭṭhe passitabbam.

²⁹ Purimapiṭṭhe passitabbam.

³⁰ Purimapiṭṭhe passitabbam.

³¹ Maggaṃ (ST).

³² Gītaṃ (ST).

³³ Vīriyanti (ST).

³⁴ Rattihi (ST).

³⁵ Santaṃ (ST).

³⁶ Santarāraṭi (ST).

440. 445. Bhāva-kammesu yo (920).

Sabbehi dhātūhi bhāva-kammesu yapaccayo hoti.

Thīyate, bujjhate, paccate, labbhate, kariyate, yujjate³⁷, uccate.

Bhāva-kammesu ti kimattham? Karoti, pacati, paṭhati.

441. 447. Tassa cavagga-yakāra-vakārattam sadhātavantassa (921).

Tassa yapaccayassa cavagga-yakāra-vakārattam hoti dhātūnam antena³⁸ saha yathāsambhavam.

Vuccate, vuccante, uccate, uccante, paccate, paccante. Majjate, majjante, yujjate, yujjante. Bujjhate, bujjhante, kujjhate, kujjhante, ujjhate, ujjhante. Haññate, haññante. Kayyate, kayyante. Dibbate, dibbante.

442. 448. Ivaṇṇāgamo vā (922).

Sabbehi dhātūhi yamhi paccaye³⁹ pare ivaṇṇāgamo hoti vā.

Kariyate, kariyati (M. ii, 101), gacchīyate, gacchīyati.

Vā ti kimattham? Kayyate.

443. 449. Pubbarūpaṇ ca (923).

Sabbehi dhātūhi yapaccayo pubbarūpam āpajjate vā.

Vuḍḍhate, phallate, dammate, sakkate, labbhate, dissate⁴⁰

444. 511. Tathā⁴¹ kattari ca (924).

³⁷ Ijjate (SI)

³⁸ Dhātavantena (SI)

³⁹ Tasmim yapaccaye (SI).

⁴⁰ Sthalapothake ito param "vā ti kimattham? Damiyate" ti pāho dissati, tathā Saddanitisuttamāliyam api.

⁴¹ Yathā (SI, K).

Yathā heṭṭhā bhāva-kammesu yapaccayassa ādeso hoti tathā kattari pi ⁴² yapaccayassa ādeso kātabbo.

Bujjhati (JA. i, 403), vijjhati, maññati (Khu. i, 22), sibbati (Vin. ii, 86).

445. 433. Bhūvādito a (925).

Bhū icc' evamādito dhātugaṇato apaccayo hoti kattari.

Bhavati (Khu. i, 67), paṭhati, pacati, jayati.

446. 509. Rudhādito niggahitapubbañ ca (926).

Rudha icc' evamādito dhātugaṇato apaccayo hoti kattari, pubbe niggahitāgamo hoti.

Rundhati (SnA. i, 161), chindati, bhindati.

Caggahanena i ī e o icc' ete paccayā honti niggahitapubbañ ca.

Rundhiti, rundhīti, rundheti, rundhoti, sumbhoti, parisumbhoti.

447. 510. Divādito yo (928).

Divu icc' evamādito dhātugaṇato yapaccayo hoti kattari.

Dibbati (VinA. i, 6), sibbati (Vin. ii, 86), yujjhati, vijjhati, bujjhati (Khu. i, 33).

448. 512. Svādito ṇu-ṇā-uṇā ca (929).

Su icc' evamādito dhātugaṇato ṇu ṇā uṇā icc' ete paccayā honti kattari.

Abhisuṇoti, abhisuṇāti; samvuṇoti, samvuṇāti; āvuṇoti, āvuṇāti; pāpuṇoti⁴³, pāpuṇāti (M. ii, 99).

449. 513. Kiyādito nā (930).

Kī icc' evamādito dhātugaṇato nāpaccayo hoti kattari.

Kiṇati, jināti (Khu. i, 64), dhunāti, munāti, lunāti, punāti⁴⁴.

450. 517. Gahādito ppa-ṇhā (931).

Gaha icc' evamādito dhātugaṇato ppa ṇhā icc' ete paccayā honti kattari.

Gheppati, gaṇhāti (VinA. i, 20).

451. 520. Tanādito o-yirā (932).

Tanu icc' evamādito dhātugaṇato o yira icc' ete paccayā honti kattari.

Tanoti, tanohi; karoti (M. i, 10), karohi (Khu. ii, 172); kayirati, kayirāhi.

452. 525. Curādito ṇe-ṇaya (933).

Cura icc' evamādito dhātugaṇato ṇe ṇaya icc' ete paccayā honti kattari, kāritasafīṇā ca.

Coreti, corayati; cinteti (JA. i, 227), cintayati; manteti, mantayati.

453. 444. Attanopadāni bhāve ca kammani (934).

Bhāve ca kammani ca attanopadāni honti.

Uccate, uccante; majjate, majjante; yujjate, yujjante; kujjhate, kujjhante; labbhate, labhante; kayyate, kayyante.

⁴³ "Pāpupoti" ti udāharanam na yuttantu ācariyā vadantu. Nyāsaruttaniddesa-Padarūpasiddhi- Saddantīgānthesu pi natthi Papubba-apa-
dhātutobhī pu paccayena vā nā-paccayena vā uṇā-paccayena vā "pāpupoti" ti rūpaṃ na sijjhati.

⁴⁴ Munāti, lunāti, punāti (SI)

454. 440. Kattari ca (935).

Kattari ca attanopadāni honti.

Maññate, rocate, socate, bujjhate, jāyate (Khu. i, 45).

455. 530. Dhātuppaccayehi vibhattiyo (936).

Dhātuniddiṭṭhehi paccayehi khādikāritantehi vibhattiyo honti.

Titikkhati (Khu. i, 59), jigucchati (M. ii, 87), vīmaṁsati (A. ii, 304), samuddāyati, puttīyati, kāreti (M. ii, 332), pāceti.

456. 430. Kattari parassapadam (937).

Kattari parassapadam hoti.

Karoti (Khu. vii, 83), pacati, paṭhati, gacchati (M. i, 326).

457. 424. Bhūvādayo dhātavo (938).

Bhū icc' evamādayo ye saddagaṇā, te dhātusaññā honti.

Bhavati (M. ii, 338), bhavanti (M. ii, 335), carati, caranti (M. i, 129), pacati, pacanti, cintayati, cintayanti, hoti (M. i, 10), honti (M. i, 10), gacchati (M. iii, 338), gacchanti (A. ii, 5).

Iti ākhyāta-kappe dutiyo kaṇḍo

TATTYA-KAṆḌA

458. 461. Kvac' ādivaṇṇānam ekassarānam dvebhāvo (939).

Ādibhūtaṇaṃ vaṇṇāṇaṃ ekassarāṇaṃ kvaci dvebhāvo hoti.

Titikkhati, jigucchati, tikicchati, vīmaṇsati, bubhukkhati, pivāsati, daddallati, dadāti (Khu. i, 49), jahāti (Khu. vii, 96), caṅkamati (A. ii, 212).

Kvacī ti kimatthaṃ? Kampati, calati.

459. 462. Pubbo 'bbhāso (940).

Dvebhūtaṇaṃ dhātu ssa yo pubbo, so abbhāsasañño hoti.

Dadhāti, dadāti, babhūva.

460. 506. Rasso (941).

Abbhāse vattamāṇassa sarassa rasso hoti.

Dadhāti, jahāti (Khu. vii, 96).

461. 464. Dutiya-catutthāṇaṃ paṭhama-tatīyā (942).

Abbhāsagatāṇaṃ dutiya-catutthāṇaṃ paṭhama-tatīyā honti.

Ciccheda, bubhukkhati, babhūva, dadhāti.

462. 467. Kavaggassa cavaggo (943).

Abbhāse vattamāṇassa kavaggassa cavaggo hoti.

Cikicchati, jigucchati, jighacchati (Khu. i, 43), jigīsati⁴⁵ (Khu. v, 359), jaṅgamati, caṅkamati (A. ii, 212).

463. 532. Māna-kitāṇaṃ va-tattaṃ vā (944).

⁴⁵ Jigīsati (SI).

Māna kita icc' etesaṃ dhātūnaṃ abbhāsagatānaṃ vakāra-takārattaṃ hoti vā athāsankhyaṃ.

Vīmaṃsati, tikicchati (Khu. vi, 183).

Vā ti kimatthaṃ? Cikkicchati.

464. 504. Hassa jo (945).

Abbhāse vattamānassa hakārassa jo hoti.

Jahāti (Khu. i, 183), juhvati, juhhoti, jahāra.

465. 463. Antass' ivaṇṇ' ākāro vā (946).

Abbhāsassa antassa ivaṇṇo hoti, akāro vā.

Jigucchati (M. ii, 87), pivāsati, vīmaṃsati, jighacchati (Khu. i, 43), babhūva, dadhāti.

Vā ti kimatthaṃ? Bubhukkhati.

466. 489. Niggahitaṇ ca (947).

Abbhāsassa ante niggahitāgamo hoti vā.

Caṅkamati (M. iii, 154), cañcalati, jaṅgamati.

Vā ti kimatthaṃ? Pivāsati, daddallati.

467. 533. Tato pā-mānānaṃ vā-maṃ sesu (948).

Tato abbhāsato pā māna icc' etesaṃ dhātūnaṃ vā maṃ icc' ete ādesā honti athāsankhyaṃ sapaccaye pare.

Pivāsati, vīmaṃsati.

468. 492. Thā tiṭṭho (949).

Thā icc' etassa dhātussa tiṭṭhādeso hoti vā.

Tiṭṭhati (M. i, 155), tiṭṭhatu (M. i, 196); tiṭṭheyya (M. i, 190), tiṭṭheyyum.

Vā ti kimattham? Thāti.

469. 494. Pā pivo⁴⁶ (949).

Pā icc' etassa dhātussa pivādeso hoti vā.

Pivati (M. ii, 5), pivatu (Khu. i, 175); piveyya, piveyyum.

Vā ti kimattham? Pāti.

470. 514. Nāssa jā-jam-nā (950).

Nā icc' etassa dhātussa jā-jam-nāādesā honti vā⁴⁷.

Jānāti (M. i, 141, 143); jāneyya, jāniyā, jāññā (Khu. i, 37); nāyati.

471. 483. Disassa passa-dissa-dakkhā vā (951).

Disa icc' etassa dhātussa passa dissa dakkha icc' ete ādesā honti vā.

Passati (Khu. i, 53), dissati (Khu. i, 176), dakkhati (Khu. i, 410), adakkha.

Vā ti kimattham? Addasa (M. i, 196).

472. 531. Byañjanantassa co chapaccayesu ca (952).

Byañjanantassa dhātussa co hoti chapaccayesu paresu⁴⁸.

⁴⁶ Pā pibo (R0, S1)

⁴⁷ Vāggahanamihānuvattate (Syā), vā ti kimattham? Viññāyati (S1, Sad) jādese nāmhi jam nāmhi, nābhāvo timhi evidha.

⁴⁸ Chappaccaye pare (S1, R0)

Jigucchati, tikicchati, jighacchati.

473. 529. Ko khe ca (953).

Byañjanantassa dhātussa ko hoti khapaccaye pare.

Titikkhati (Khu. i, 59), bubhukkhati.

474. 535. Harassa gī se⁴⁹ (954).

Hara icc' etassa dhātussa sabbass' eva gīadeso hoti sapaccaye pare.

Jigīsati⁵⁰ (Khu. v, 359).

475. 465. Brū-bhūnam āha-bhūvā parokkhāyam (956).

Brū bhū icc' etesam dhātūnam āha bhūva icc' ete ādesā honti yathāsankhyam parokkhāyam vibhattiyam.

Āha (M. i, 196), āhu (Khu. i, 260); babhūva, babhūvu.

Parokkhāyam iti kimattham? Abravum (JA. v, 17).

476. 442. Gamiss' anto ccho vā sabbāsu (957).

Gamu icc' etassa dhātussa anto makāro ccho hoti vā sabbāsu paccayavibhattisu.

Gacchamāno (JA. i, 226), gacchanto (M. ii, 302). Gacchati (M. ii, 338), gameti. Gacchatu, gametu. Gaccheyya (VinA. i, 104), gameyya. Agacchā, agamā. Agacchī, agamī. Gacchissati, gamissati (VinA. i, 68). Agacchissā, agamissā.

Gamisse ti kimattham? Icchati (Khu. i, 55).

⁴⁹ Gīm se (SI).

⁵⁰ Jigīmsati (SI).

477. 479. Vacass' ajjatanimhi-m-akāro o (958).

Vaca icc' etassa dhātussa akāro ottam āpajjate ajjatanimhi vibhattimhi.

Avoca (M. i, 17), avocum (M. i, 118).

Ajjatanimhī ti kimattham? Avaca (M. i, 183), avacū.

478. 438. Akāro dīgham hi-mi-mesu (959).

Akāro dīgham āpajjate hi mi ma icc' etesu vibhattisu.

Gacchāhi (VinA. i, 68), gacchāmi (Khu. v, 324), gacchāma (Khu. iii, 28), gacchāmhe.

Mikāraggahanena hivibhattimhi akāro kvaci na dīgham āpajjate. Gacchahi.

479. 452. Hi lopam vā (960).

Hivibhatti lopam āpajjate vā.

Gaccha, gacchāhi; gama, gamāhi; gamaya, gamayāhi.

Hī ti kimattham? Gacchati, gamayati.

480. 490. Hotissar' eh'-oh'-e bhavissantimhi ssassa ca (961).

Hū icc' etassa dhātussa saro eha-oha-ettam āpajjate bhavissantimhi, ssassa ca lopo hot vā.

Hehiti, hehinti; hohiti, hohinti; heti, henti; hehissati, hehissanti; hohissati, hohissanti; hessati (Khu. iii, 25), hessanti.

Hū ti kimattham? Bhavissati (VinA. i, 5), bhavissanti (M. i, 52).

Bhavissantimhi ti kimattham? Hoti.

481. 524. Karassa sapaccayassa kāho (962).

Kara icc' etassa dhātussa sapaccayassa kāhādeso hoti vā bhavissantimhi vibhattimhi, ssassa ca niccam lopo hoti.

Kāhati (JA. ii, 401), kāhiti (Khu. i, 64); kāhasi (Khu. i, 36), kāhisi; kāhāmi (DhA. i, 288), kāhāma.

Vā ti kimattham? Karissati (VinA. i, 75), karissanti (DhA. i, 153).

Sapaccayaggahaṇena aññehi pi bhavissantiyā vibhattiyā khāmi khāma chāmi chāma icc' ādayo ādesā honti. Vakkhāmi (JA. i, 366), vakkhāma (JA. i, 170); vacchāmi (Vin. iii, 76), vacchāma.

Iti ākhyāta-kappe tatiyo kaṇḍo.

CATUTTHA-KAṆḌA

482. 508. Dā-d-antass' am mi-mesu (972).

Dā icc'etassa dhātussa antassa am hoti mi ma icc' etesu.

Dammi (Khu. v, 325), damma.

483. 527. Asamyogantassa vuddhi kārite (973).

Asamyogantassa dhātussa kāriye vuddhi hoti.

Kāreti (M. ii, 332), kārenti (M.i, 121); kārayati, kārayanti; kārāpeti (Vin. i, 240), kārāpenti (Vin. i, 218); kārāpayati, kārāpayanti.

Asamyogantasse ti kimattham? Cintayati, mantayati.

484. 542. Ghaṭṭādīnam vā (974).

Ghaṭṭādīnam dhātūnam asamyogantānam vuddhi hoti vā kārite.

Ghāṭeti (Vin. ii, 295), ghaṭeti (Vin. ii, 295); ghāṭayati, ghaṭayati; ghāṭāpeti, ghaṭāpeti; ghāṭāpayati, ghaṭāpayati; gāmeti, gameti; gāmayati, gamayati; gāṃāpeti, gāṃāpeti; gāṃāpayati, gamāpayati.

Ghaṭādīnam iti kimattham? Kāreti.

485. 434. Aññesu ca (975).

Aññesu ca paccayesu sabbesaṃ dhātūnaṃ asañiyogantānaṃ vuddhi hoti.

Jayati, hoti, bhavati.

Caggahanena ṇupaccayassā pi vuddhi hoti. Abhisuṇoti.

486. 543. Guha-dusānaṃ dīghaṃ (977).

Guha dusa icc'etesāṃ dhātūnaṃ saro dīghaṃ āpajjate kārite.

Gūhayati, dūsayati.

487. 478. Vaca-vasa-vahādīnam ukāro vassa ye (978-9).

Vaca vasa vaha icc' evamādīnaṃ dhātūnaṃ vakārassa ukāro hoti yapaccaye pare.

Uccate, vuccati (VinA. i, 17); vussati (M. i, 201); vuyhati (Khu. vii, 3).

488. 481. Havipariyayo lo vā (980).

Hakārassa vipariyayo hoti yapaccaye pare, yapaccayassa ca lo hoti vā.

Vulhati, vuyhati (Khu. vii, 3).

489. 519. Gahassa ghe ppe (981).

Gaha icc' etassa dhātussa sabbassa ghekāro hoti ppapaccaye pare.

Gheppati.

490. 518. halopo ṇhāmhi (982).

Gaha icc' etassa dhātussa hakārassa lopo hoti ṇhāmhi paccaye pare.

Gaṇhāti (VinA. i, 20).

491. 523. Karassa kāsattam ajjatanimhi (983).

Kara icc' etassa dhātussa sabbassa kāsattam hoti vā ajjatanimhi vibhattimhi.

Akāsi (M. ii, 194), akāsum. Akari, akarum (D. ii, 204).

Kāsattamitibhāvaniddesena aññatthā pi sāgamo hoti. Ahosi (VinA. i, 10), adāsi (VinA. i, 9).

492. 499. Asasmā mi-mānam mhi-mhā 'ntalopo ca (987).

Asa icc' etāya dhātuyā mi ma icc' etesam vibhattīnam mhi-mhādesā honti vā, dhātvantassa
xo ca.

Amhi (M. ii, 302), amha. Asmi (M. i, 49), asma.

493. 498. Thassa tthattam (988).

Asa icc' etāya dhātuyā thassa vibhattissa tthattam hoti, dhātvantassa lopo ca.

Attha (JA. i, 222).

494. 495. Tissa tihittam (989).

Asa icc' etāya dhātuyā tissa vibhattissa tihittam hoti, dhātvantassa lopo ca.

Atthi (Vin. i, 153).

495. 500. Tussa tthuttam (991).

Asa icc' etāya dhātuyā tussa vibhattissa tthuttam hoti, dhātvantassa lopo ca.

Atthu (D. iii, 159).

496. 497. Simhi ca (992).

Asass' eva dhātussa simhi vibhattimhi antassa lopo ca hoti.

Ko nu tvam asi (S. i, 104) mārīsa?

497. 477. Labhasmā i-innam ttha-ttham (1003).

Labha icc' etāya dhātuyā i-innam vibhattinam ttha-tthamādesā honti, dhātvantassa lopo ca.

Alattha (M. ii, 239), alattham (M. ii, 188).

498. 480. Kusasmā-d-i cchi (1004).

Kusa icc' etāya dhātuyā ivibhattissa cchi hoti, dhātvantassa lopo ca.

Akkocchi (Khu. i, 13).

499. 507. Dādhātussa dajjam (1005).

Dā icc' etassa dhātussa sabbassa dajjādeso hoti vā.

Dajjāmi, dajjeyya; dadāmi (Khu. v, 229), dadeyya (Vin.A. i, 38).

500. 486. Vadassa vajjam (1006).

Vada icc' etassa dhātussa sabbassa vajjādeso hoti vā.

Vajjāmi, vajjeyya; vadāmi (M. i, 11), vadeyya (M. i, 105).

501. 443. Gamissa ghammaṃ (1013).

Gamu icc' etassa dhātussa sabbassa ghammādeso hoti vā.

Ghammatu, ghammāhi, ghammāmi.

Vā ti kimattham? Gacchatu, gacchāhi (JA. iv, 149), gacchāmi (Vin. iii, 12).

502. 493. Yamhi dā-dhā-mā-ṭhā-hā-pā-maha-mathādīnam ī (1014).

Yamhi paccaye pare dā dhā mā ṭhā hā pā maha matha icc' evamādīnam dhātūnam anto
īkāram āpajjate.

Dīyati (JA. iv, 147), dhīyati, mīyati (A. i, 356), ṭhīyati, hīyati, pīyati, mahīyati, mathīyati.

503. 485. Yajass' ādiss' i (1015).

Yaja icc' etassa dhātussa ādissa ikārādeso hoti yapaccaye pare.

Ijjate mayā buddho.

504. 470. Sabbato um īmsu (1016).

Sabbehi dhātūhi umvibhattissa īmsuādeso hoti.

Upasaṅkamimsu (M. i, 118), nisīdimsu (M. i, 118).

505. 482. Jara-marānam jīra-jīyya-miyyā⁵¹ vā (1018).

Jara mara icc' etesaṃ dhātūnaṃ jīra-jīyya-miyyādesā honti vā.

Jīrati (A. ii, 48), jīranti (Khu. i, 36); jīyyati (Khu. v, 397), jīyyanti; miyyati (Khu. i, 405),
miyyanti (Khu. vi, 157); marati (Khu. vii, 92), maranti (DhA. i, 147).

⁵¹ Jīra jīya miya (K) Jīra jīyya miyyā (SI)

506. 496. Sabbatth' āsass' ādilopo ca (1019).

Sabbattha vibhattipaccayesu asa icc' etassa dhātusssa ādissa lopo hoti vā.

Siyā (M. i, 62), santi (Khu. i, 54), sante (Khu. ii, 216), samāno (Khu. vi, 234).

Vā ti kimattham? Asi (Khu. vi, 157).

507. 501. Asabbadhātuke bhū (1020).

Asass' eva dhātussa bhū hoti vā asabbadhātuke.

Bhavissati (M. i, 10), bhavissanti (M. i, 52).

Vā ti kimattham? Āsum.

508. 515. Eyyassa nāto iyā-nā (1021).

Eyyassa vibhattissa nā icc' etāya dhātuyā parassa iyā-nāādesā honti vā.

Jāniyā, jāññā (Khu. i, 37).

Vā ti kimattham? Jāneyya (Khu. i, 401).

509. 516. Nāssa lopo yakāratam (1022).

Nā icc' etāya dhātuyā parassa nāpaccayassa lopo hoti vā, yakāratam ca.

Jāññā (Khu. i, 37), nāyati.

Vā ti kimattham? Jānāti (M. i, 143).

510. 487. Lopañ c' ettam akāro (1023).

Akārapaccayo lopam āpajjate, ettañ ca hoti vā.

Vajjemi (VinA. i, 336), vademi; vajjāmi, vadāmi (Khu. i, 115).

511. 521. Uttam okāro (1024).

Okārapaccayo uttam āpajjate vā.

Kurute (Khu. i, 241), karoti (M. i, 10).

Okāro ti kimattham? Hoti.

512. 522. Karass' ākāro ca (1025).

Kara icc' etassa dhātussa akāro⁵² uttam āpajjate vā.

Kurute (Khu. i, 241), karoti (M. i, 10), kubbanti (Khu. v, 398), kayirati.

Karasse ti kimattham? Sarati (Khu. i, 8), marati (Khu. vii, 92).

513. 435. O ava sare (1027).

Okārassa dhātvantassa sare pare avādeso hoti.

Cavati (Khu. vii, 92), bhavati (Khu. i, 67).

O ti kimattham? Jayati⁵³ (Khu. v, 354).

514. 491. E aya (1028).

Ekārassa dhātvantassa sare pare ayādeso hoti.

Nayati, jayati⁵⁴ (Khu. v, 354).

⁵² Akāro ca (SI).

⁵³ Sareti kimattham? Hoti. O ti kimattham? Jayati (Sad , SI).

⁵⁴ Jayati, sareti kimattham? Neti (SI).

515. 541. Te āv'-āyā kārīte (1029).

Te o e icc' ete āva-āyādeso pāpuṇanti kārīte.

Lāveti, nāyeti.

Yogavibhāgena aññasmim pi ekārassa āyādeso hoti. Gāyati (JA. i, 418), gāyanti (Vin. ii, 351).

516. 466. Ikārāgamo asabbadhātukamhi (1030).

Sabbasmim asabbadhātukamhi ikārāgamo hoti.

Gamissati (VinA. iii, 281), karissati (M. i, 31), labhissati, pacissati.

Asabbadhātukamhī ti kimattham? Gacchati, karoti, labhati (Khu. i, 67), pacati (JA. ii, 238)

517. 488. Kvacī dhātu-vibhatti-paccayānam dīgha-viparīt'-ādesa-lop'-āgamā ca (1105).

Idha ākhyāte aniddiṭṭhesu⁵⁵ sādhanesu kvacī dhātu-vibhatti-paccayānam dīgha viparīt' ādesa lop' āgama icc' etāni kārīyāni jīnavacanānurūpāni kātābbāni.

Jāyati (Khu. i, 23), kareyya (Khu. vii, 334), jāniyā, siyā (M. i, 62), kare (Khu. vii, 109), gacche (Khu. vii, 391), jaññā (Khu. v, 78), vakkhetha, dakkhetha, dicchati, agacchi, agacchum, ahosi (VinA. i, 6), ahesum (VinA. i, 7) icc' evamādinī aññāni pi sādhanāni yojetābbāni.

518. 446. Attanopadāni parassapadattam (1031).

Attanopadāni kvacī parassapadattam āpajjante..

Vuccati (Khu. i, 22), labbhati (Khu. v, 97), paccati (Khu. i, 23).

Kvacī ti kimattham? Kariyate, labbhate, paccate.

⁵⁵ Anipphannesu (ST).

519. 457. Akārāgamo hiyyattanī-ajjatanī-kālātipattīsu (1032).

Kvacī ākārāgamo hoti hiyyattanī-ajjatanī-kālātipatti icc' etāsu vibhattīsu.

Agamā, agamī, agamissā.

Kvacī ti kimattham? Gamā, gamī, gamissā.

520. 502. Brūto ī timhi (1033).

Brū icc' etāya dhātuyā ikārāgamo hoti timhi vibhattimhi.

Bravīti.

521. 425. Dhātuss' anto lopo 'nekasarassa (1034).

Dhātussa anto kvaci lopo hoti anekasarassa.

Gacchati, sarati, marati.

Anekasarasse ti kimattham? Pāti, yāti (Khu. v, 113), vāti (Khu. v, 126).

Kvacī ti kimattham? Mahīyati, mathīyati.

522. 476. Isu-yamūnam anto ccho vā (1035).

Isu yamu icc' etesam dhātūnam anto ccho hoti vā.

Icchati (Khu. i, 55), niyacchati.

Vā ti kimattham? Esati (DAA. iii, 190), niyamati.

523. 526. Kāritānam ṇo lopam.

Kārita icc' etesam paccayānam ṇo lopam āpajjate.

Kāreti (M. ii, 332), kārayati, kārāpeti (Vin. i, 240), kārāpayati.

Sāsanattham samuddiṭṭham, may' ākhyātam samāsato.
Sakam buddhivisesena, cintayantu vicakkhanā.

Iti ākhyāta-kappe catuttho kaṇḍo.

Ākhyāta-kappo nitthito.

7-KIBBIDHĀNA-KAPPA

PAṬHAMA-KAṆḬA

- (K) Buddham ñānasamuddam,
 Sabbaññum lokahetukhīṇamatim⁵⁶.
 Vanditvā pubbam ahaṇi,
 Vakkhāmi sasāadhanam hi kitakappam.
- (Kh) Sāadhanamūlam hi payogaṃ,
 Āhu payogaṃūlam atthañ ca.
 Atthesu⁵⁷ visāradamatayo,
 Sāsanassudharā jinassa matā.
- (G) Andho desakavikalo,
 Ghatamadhutelāni bhājanena⁵⁸ vinā.
 Naṭṭho naṭṭhāni yathā,
 Payogavikalo tathā attho.
- (Gh) Tasinā samrakḥhanattham⁵⁹,
 Munivacanatthassa dullabhass' aham.
 Vakkhāmi sissakahitam,
 Kitakappam sādhanena yutam.

⁵⁶ Khinnamatim (SI).

⁵⁷ Atthe (K) Attha (SI, K)

⁵⁸ Bhajanehi (K)

⁵⁹ Samrakḥhanattham (K)

524. 561. Dhātuyā kammādimhi no (1106).

Dhātuyā kammādimhi paccayo hoti.

Kammaṃ karotī ti kammakāro (Vin. ii, 102). Evaṃ kumbhakāro (M. ii, 237), mālākāro (KhuA. 109), kaṭṭhakāro, rathakāro (Khu. v, 246), rajatakāro, suvaṇṇakāro, pattaḡgāho, antavāyo (Vin. i, 371), dhañṇamāyo, dhammakāmo (Khu. i, 295), dhammacāro.

525. 565. Sañṇāyam a nu (1107).

Sañṇāyam abhidheyyāyaṃ dhātuyā kammādimhi akārapaccayo hoti, nāmaṃhi ca anukārāgamo hoti.

Ariṃ dametī ti Arindamo (Khu. vi, 54), rājā. Vessaṃ taratī ti Vessantaro (Khu. iv, 392), rājā. Taṇhaṃ karotī ti Taṇhaṅkaro (ApA. i, 54), Bhagavā. Medhaṃ karotī ti Medhaṅkaro (Khu. iv, 381), Bhagavā. Saraṇaṃ karotī ti Saraṇaṅkaro (ApA. i, 54), Bhagavā. Dīpaṃ karotī ti Dīpaṅkaro (Khu. iv, 323), Bhagavā.

526. 567. Pure dadā ca im (1108).

Purasadde ādimhi dada icc' etāya dhātuyā akārapaccayo hoti, purasaddassa akārassa ca im hoti.

Pure dānaṃ adāsī ti Purindado (S. i, 230), devarājā.

527. 568. Sabbato ṇvu-tv-āvī vā (1109).

Sabbato dhātuto kammādimhi vā akammādimhi vā akāra ṇvu tu āvī icc' ete paccayā honti.

Taṃ karotī ti takkaro, hitaṃ karotī ti hitakaro, vineti ettha, etenā ti vā vinayo (Vin. iii, 4), nissāya naṃ vasatī ti nissayo (A. ii, 238).

Ṇvumhi: Rathaṃ karotī ti rathakārako (Khu. v, 246), annaṃ dadātī ti annadāyako, vineti satte ti vināyako (Vin. iii, 32), karotī ti kārako (Khu. v, 143), dadātī ti dāyako (A. ii, 33), netī ti nāyako (Vin. iii, 32).

Tumhi: Tam karotī ti takkattā, tassa kattā ti vā takkattā. Bhojanam dadātī ti bhojanadātā, bhojanassa dātā ti vā bhojanadātā. Karotī ti kattā (Khu. v, 115). Saratī ti saritā (AbhA. i, 396).

Āvīmhi: Bhayam passatī ti bhayadassāvī (Khu. vii, 31) icc' evamādi.

528. 577. Visa-ruja-padādito pa (1110).

Visa ruja pada icc' evamādīhi dhātūhi ṇapaccayo hoti.

Pavisatī ti paveso, rujatī ti rogo (Khu. vii, 10), upppajjatī ti uppādo, phusatī ti phasso (Abhi. i, 17), ucatī ti oko (SA. ii, 239), bhavatī ti bhāvo, ayatī ti āyo, sammā bujjhatī ti sambodho (Vin. iii, 14), viharatī ti vihāro (Vin. ii, 68).

529. 580. Bhāve ca (1111).

Bhāvatthābhidheyye¹ sabbadhātūhi ṇapaccayo hoti.

Paccate, pacanam vā pāko, cajate, cajanam vā cāgo (A. i, 90). Evam yāgo (A. i, 90), yogo (A. i, 405), bhāgo, paridāho.

530. 584. Kvi ca (1112).

Sabbadhātūhi kvipaccayo hoti.

Sambhavatī ti sambhū, visesena bhavatī ti vibhū, bhujena gacchatī ti bhujago (Khu. vii, 6), sam attānam khanati, sam suṭṭhu khanatī ti vā sankho.

531. 589. Dharādīhi rammo (1113).

Dhara icc' evamādīhi dhātūhi rammapaccayo hoti.

Dharati tenā ti dhammo, kariyate tan ti kammam (Vin. ii, 8).

¹ Bhāvatthe abhidheyye (K)

532. 590. Tassīlādīsu nī-tv-āvī ca (1114).

Sabbehi dhātūhi tassīlādīsv atthesu nī tu āvī icc' ete paccayā honti.

Piyam pasamsitum sīlam yassa rañño, so hoti rājā piyapasamsī, brahman caritum sīlam yassa puggalassa, so hoti puggalo brahmacārī (AA. ii, 197), pasayha pavattitum sīlam yassa rañño, so hoti rājā pasayhapavattā, bhayan passitum sīlam yassa samaṇassa, so hoti samaṇo bhayadassāvī (MA. i, 160) icc' evamādi.

533. 591. Sadda-kudha-cala-maṇḍattha-rucādīhi yu (1117).

Sadda-kudha-cala-maṇḍatthehi ca rucādīhi ca dhātūhi yupaccayo hoti tassīlādīsv atthesu.

Ghosanasīlo ghosano, bhāsanāsīlo bhāsano. Evam viggaho kātabbo. Kodhano (Khu. i, 298), losano, calano, kampano, phandano, maṇḍano, vibhūsano, rocano, jotano, vadḍhano.

534. 592. Pārādigamimhā rū (1118).

Gamu icc' etamhā dhātumhā pārasaddādimhā rūpaccayo hoti tassīlādīsv atthesu.

Bhavassa pāram bhavapāram, bhavapāram gantum sīlam yassa purisassa, so hoti puriso bhavapāragū.

Tassīlādīsvī ti kimattham? Pāraṅgato (Khu. vii, 16).

Pārādigamimhā ti kimattham? Anugāmī.

535. 593. Bhikkhādito ca (1119).

Bhikkha icc' evamādīhi dhātūhi rūpaccayo hoti tassīlādīsv atthesu.

Bhikkhanasīlo yācanasīlo bhikkhu (Vin. i, 28), vijānanasīlo viññū (Khu. i, 22).

536. 594. Hanatyādīnam nuko (1120).

Hanatyādīnam dhātūnam ante nukapaccayo hoti tassīlādīsv atthesu.

Āhananasīlo āghātuko, karaṇasīlo kāruko (Sārattha-Ṭīkā ii, 329).

537. 566. Nu niggahitaṃ padante (1122).

Padante nukārāgamo niggahitaṃ āpajjate.

Arim dameti ti Arindamo (Khu. vi, 54), rājā. Vessaṃ tarati ti Vessantaro (Khu. iv, 39), rājā. Pabhaṃ karoti ti Pabhankaro (Khu. i, 430), Bhagavā.

538. 595. Samhaṇ' aññāya vā ro gho (1123).

Saṃpubbāya hana icc' etāya dhātuyā, aññāya vā dhātuyā rapaccayo, hanassa ca gho hoti.

Samaggaṃ kammaṃ samupagacchatī ti saṃgho (Vin. iii, 80), samantato nagarassa bāhire khaññati ti parikkhā², antaṃ karoti ti antako (Khu. i, 20).

Sam itī kimatthaṃ Upahananaṃ upaghāto.

539. 558. Ramhi-r-anto rādi no (1124).

Ramhi paccaye pare sabbo dhātunto rakārādī lopo hoti.

Antako, pārago (Khu. i, 82), satthā (M. i, 266), diṭṭho (Khu. i, 36) icc' evamādi.

540. 545. Bhāva-kammesu tabbā-nīyā (1125).

Bhāva kamma icc' etesv atthesu tabba anīya icc' ete paccayā honti sabbadhātūhi:

Bhavitabbam, bhavanīyam³, āsitabbam, āsanīyam⁴, pajjitabbam, pajjanīyam, kattabbam, karaṇīyam (Vin. i, 243), gantabbam, gamanīyam (NdA. 214).

541. 552. Nyo ca (1126).

² Parikkhā (K).

³ Abhaviṭṭha bhūyate bhavissate bhavitabbam bhavanīyam (ST).

⁴ Asitabbam, asanīyam (ST).

Bhāva-kammesu sabbadhātūhi nyapaccayo hoti.

Kattabbam kāriyam, jetabbam jeyyam, netabbam neyyam (Khu. vii, 159) icc' evamādi.

Caggahanena teyyapaccayo hoti. Nātabbam nāteyyam, datttheyyam⁵ (A. i, 357; M. iii, 171; S. i, 61; S. ii, 316), patteyyam (A. i, 357; M. iii, 171; S. i, 61; S. ii, 316) icc' evamādi.

542. 557. Karamhā ricca (1127).

Kara icc' etamhā dhātumhā riccapaccayo hoti bhāva-kammesu.

Kattabbam kiccam (Khu. v, 110).

543. 555. Bhūto 'bba (1128).

Bhū icc' etāya dhātuyā nyapaccayassa ūkārena saha abbādeso hoti bhāva-kammesu.

Bhavitabbō bhabbo (A. ii, 8), bhavitabbam bhabbam.

544. 556. Vada-mada-gamu-yuja-garah'-ākārādīhi jja-mma-gga-yh'-eyyā gāro vā (1129).

Vada-mada-gamu-yuja-garah'-ākāranta icc' evamādihi dhātūhi nyapaccayassa yathāsaṅkhyam jja-mma-gga-yha-eyyādesā honti vā dhātvantena saha, garassa⁶ ca gāro hoti bhāvakammesu.

Vattabbam vajjam (DA. iii, 22), madanīyam majjam (KhuA. 17), gamanīyam gammam (Khu. v, 361), yojanīyam yoggam, garahitabbam gārayham (Vin. ii, 228), dātabbam deyyam, pātabbam peyyam, hātabbam heyyam, mātabbam meyyam, nātabbam neyyam icc' evamādi.

545. 548. Te kiccā (1131).

Ye paccayā tabbādayo riccantā, te kiccasaññā ti veditabbā.

Kiccasaññāya kim payojanam? Bhāva-kammesu kicca-kta-khatthā.

⁵ Ditttheyyam (Sī, K).

⁶ Garahassa (Sī, Sad.)

546. 562. Aññe kit (1132).

Aññe paccayā kit eva saññā honti.

Kitsaññāya kim payojanam? Kattari kit.

547. 596. Nandādihi yu (1133).

Nandādihi dhātūhi yupaccayo hoti bhāva-kammesu.

Nandīyate nandanam (S. i, 6), nanditabbam vā nandanam, gahaṇīyam gahanam (Vin. ii, 276), caritabbam caranam (Khu. v, 138). Evam sabbattha yojetabbā.

548. 597. Kattu-karana-padesesu ca (1134).

Kattu karana padesa icc' etasv atthesu ca yupaccayo hoti.

Kattari tāva: Rajam haratī ti rajoharanam (DhA. i, 156), toyam.

Karaṇe tāva: Karoti tenā ti karanam.

Padese tāva: Tiṭṭhanti tasmin ti thānam (Khu. v, 76). Evam sabbattha yojetabbā.

549. 550. Ra-hādito pa (1135).

Rakāra-hakārādyantehi dhātūhi anādesassa nassa no hoti.

Karoti tenā ti karanam, pūreti tenā ti pūranam (DA. i, 130). Gahaṇīyam⁷ tenā ti gahanam (VinA. ii, 276). Evam aññe pi yojetabbā.

Iti kibbidhāna-kappe pathamo kaṇḍo

⁷ Gayhaṭṭi (K)

DUTIYA-KAṆḌA

550. 546. Nādayo tekālikā (1137).

Nādayo paccayā yupaccayantā tekālikā ti veditabbā.

Kumbhaṃ karoti akāsi karissatī ti kumbhakāro (M. ii, 237), karoti akāsi karissati tenā ti araṇaṃ. Evam aññe pi yojetabbā.

551. 598. Saññāyaṃ dā-dhāto i (s1138).

Saññāyaṃ abhidheyyāyaṃ dā-dhāto ipaccayo hoti.

Paṭhamāṃ ādīyatī ti ādi (Vin. i, 24), udakaṃ dadhātī ti udadhi (VvA. 141), mahodakāni dadhātī ti mahodadhi, vālāni dadhātī tasmin ti vāladhi (UdA. 311), sammā dhīyatī ti sandhi (SA. i, 213).

552. 609. Ti kit c' āsiṭṭhe (1139).

Saññāyaṃ abhidheyyāyaṃ sabbadhātūhi tipaccayo hoti, kit ca āsiṭṭhe.

Jino janāṃ⁸ bujjhatū ti Jinabuddhi, dhanāṃ assa bhavatūti Dhanabhū ti, bhavatū ti Bhūto (Khu. v, 68), bhavatū ti Bhāvo, dhammo janāṃ⁹ dadātū ti Dhammadinno (S. iii, 356), vadḍhatū ti Vadḍhamāno. Evam aññe pi yojetabbā.

553. 599. Itthiyam a-ti-yavo vā (1140).

Itthiyam abhidheyyāyaṃ sabbadhātūhi akāra ti yu icc' ete paccayā honti vā.

Jīratī ti jarā (M. i, 82), maññatī ti mati (JA. iv, 502), cetayatī ti cetanā (Abh. i, 18), vedayatī ti vedanā (Abh. i, 18). Evam aññe pi yojetabbā.

⁸ Enam (K).

⁹ Enam (K).

554. 601. Karato ririya (1141).

Karato itthiyam anitthiyam vā abhidheyyāyam ririyapaccayo hoti vā.

Kattabbā kiriyā (Abh. i, 139), karaṇīyam kiriyam (Sārattha-Ṭīkā ii, 94).

555. 612. Atīte ta-tavantū-tāvī (1142).

Atīte kāle sabbadhātūhi ta tavantu tāvī icc' ete paccayā honti.

Huto (Khu. vi, 34), hutavā, hutāvī. Vusito (M. i, 48), vusitavā (Khu. i, 221), vusitāvī.
Bhutto (Khu. v, 192), bhuttavā, bhuttāvī (Vin. ii, 111).

556. 622. Bhāva-kammesu ta (1143).

Bhāva-kammesu atīte kāle tapaccayo hoti sabbadhātūhi.

Bhāve tāva: Tassa gītām (D. i, 6), naccam (D. i, 6), nattam, hasitam (AA. ii, 231).

Kammani tāva: Tena bhāsitam (M. i, 8), desitam (Khu. i, 54).

557. 606. Budha-gamāditthe kattari (1144).

Budha gamu icc' evamādīhi dhātūhi tadatthe gamyamāne tapaccayo hoti kattari sabbakāle

Sabbe sankhatāsankhate dhamme bujjhati abujjhi bujjhissatī ti Buddho (Vin. i, 1),
saranāgato, samathangato, amatangato, jānāti ajāni jānissatī ti ñāto (DhA. i, 151) icc' evamāc

558. 602. Jito ina sabbattha (1145).

Ji icc' etāya dhātuyā inapaccayo hoti sabbakāle kattari.

Pāpake akusale dhamme jināti ajini jinissatī ti jino (Vin. iii, 12).

559. 603. Supato ca (1146).

Supa icc' etāya dhātuyā inapaccayo hoti kattari, bhāve ca.

Supatī ti supinaṃ, supīyate supinaṃ (Khu. vii, 297).

560. 604. Īsaṃ-du-sūhi kha (1147).

Īsaṃ-du-susaddādīhi sabbadhātūhi khapaccayo hoti.

Īsassayo, dussayo, sussayo bhavatā; īsakkaraṃ, dukkaraṃ (Khu. i, 150), sukaraṃ (Khu. i, 50) bhavatā.

561. 636. Icchatthesu samānakattukesu tave-tuṃ vā (1148).

Icchatthesu samānakattukesu sabbadhātūhi tave tuṃ icc' ete paccayā honti sabbakāle kattari.

Puññāni kātave (JA. v, 337), saddhammaṃ sotum (Vin. iii, 194) icchatī.

562. 638. Araha-sakkādīsu ca (1149).

Araha-sakkādīsu ca atthesu sabbadhātūhi tuṃpaccayo hoti.

Ko taṃ ninditum arahatī? (Khu. i, 47), sakkā jetuṃ dhanena vā (S. i, 102). Evam aññe pi rojetabbā.

563. 639. Pattavacane alamatthesu ca¹⁰.

Pattavacane alamatthesu sabbadhātūhi tuṃpaccayo hoti.

Alam eva dānāni dātuṃ (A. ii, 28), alam eva puññāni kātuṃ (A. ii, 28).

564. 640. Pubbakāl' ekakattukānaṃ tuna-tvāna-tvā vā (1150-6).

Pubbakāle ekakattukānaṃ dhātūnaṃ tuna tvāna tvā icc' ete paccayā honti vā.

¹⁰ Sed. Suttamāla 393 piṭṭhe passitabbam

Kātuna kammaṃ gacchati, akātuna puññaṃ kilissati¹¹, sattā sutvāna (Vin. iii, 25) dhammaṃ modanti, ripuraṃ jītvāna vasati, dhammaṃ sutvāna 'ssa etad ahoṣi, ito sutvāna (Vin. iii, 25) amutro kathayanti, sutvā jānissāma. Evaṃ sabbattha yojetabbā.

565. 646. Vattamāne mān'-antā (1157).

Vattamāne kāle sabbadhātūhi māna anta icc' ete paccayā honti.

Saramāno rodati, gacchanto gaṇhāti.

566. 574. Sāsādihi ratthu (1159).

Sāsa icc' evamādihi dhātūhi ratthupaccayo hoti.

Sāsati ti satthā (M. i, 266), sāsati himsati ti vā satthā (M. i, 266).

567. 575. Pātito¹² ritu (1160).

Pā icc' etāya dhātuyā¹³ ritupaccayo hoti.

Pāti puttān ti pitā (Vin. i, 31).

568. 576. Mānādihi rātu (1161).

Māna icc' evamādihi dhātūhi rātupaccayo hoti, ritupaccayo ca.

Dhammena puttān māneti ti mātā (Vin. i, 31), pubbe bhāsati ti bhātā (Vin. i, 31), mātāpitūhi dhārīyatī ti dhītā (Vin. i, 31).

569. 610. Āgamā tuko (1162).

Ā icc' ādimhā gamito tukapaccayo hoti.

¹¹ Kilissanti (K).

¹² Pādito (Rū, Sad., Si) kathaṃ pūthake "pātito" ti ettha ādisaḍḍo aṭṭhi. So anicchito upasuttena dhā-dhātulo ritu-paccayassa sangahitā. Tasmā "pātito" ti tyantavaseṇa suttapāṭiṇo suṇḍarataro (Suttaniddesa).

¹³ Pā icc' evamādito dhātuganato (Si).

Āgacchatī ti āgantuko¹⁴ (Vin. iii, 406), bhikkhu.

570. 611. Bhabbe ika (1163).

Gamu icc' etamhā dhātumhā ikapaccayo hoti bhabbe.

Gamissati¹⁵ gantum bhabbo ti gamiko (Vin. iii, 406), bhikkhu.

Iti kibbidhāna-kappe dutiyo kaṇḍo

TATIYA-KAṆḌA

571. 624. Paccayā-d-anīṭṭhā nipātanā sijjhanti (1164).

Saṅkhyā-nāma-samāsa-taddhit'-ākhyāta-kitakappamhi sappaccayā ye saddā anīṭṭhaṅgatā, te sādhanena nirakkhitvā¹⁶ sakehi sakehi nāmehi nipātanā sijjhanti.

Saṅkhyāyam tāva: Ekassa ekā hoti, dasassa ca dakārassa rakārādeso hoti. Eko ca dasa ca ekārassa.

Dvissa bā hoti, dasassa ca dakārassa rakārādeso hoti. Dve ca dasa ca bārassa.

Dvissa bā hoti, dasassa ca vīsam hoti. Dve ca vīsaṇ ca bāvīsam.

Chassa so hoti, dasassa ca dakārassa ḷo hoti. Cha ca dasa ca soḷasa (Khu. i, 75).

Chaāyatanamhi chassa saḷo hoti. saḷāyatanam (Khu. 77). Evaṁ sesā saṅkhyā kātabbā.

Nāmihe tāva: Ima samāna apara icc' etehi jja-jjupaccayā honti, ima-samānasaddānaṇ ca akāra-sakārādesā honti. Imasmim kāle ajja (Vin. i, 18), ajju; samāne kāle sajja, sajju; aparasmim kāle aparajja, aparajju.

¹⁴ Āgantvā gacchatī ti āgantuko (Si).

¹⁵ Gamissati ti gamuko (Si).

¹⁶ Nirakkhitvā (Si) Nirakkhitvā pekkhitvā (Nyā) Nirakkhitvā dassetvā (Ni).

Samāse tāva: Bhūmigato (M. ii, 258), apāyagato, issarakatam, sallaviddho (Khu. vii, 4), kathinadussam (Vin. iii, 352), corabhayam, dhaññarāsi, samsāradukkhā, pubbāparam.

Taddhite tāva: Vāsiṭṭho (Vin. ii, 11), Bhāradvājo (D. i, 225), Bhaggavo (M. ii, 242), Pandavo (JA. ii, 89), Kāleyyo.

Ākhyāte tāva: "Asa bhāve" ti¹⁷ dhātuto vattamānesu ekavacanabahuvacanesu ekavacanassa tissa sso hoti antena saha, bahuvacanassa antissa ssu hoti antena saha. Evam assa vacanīyo (Vin. i, 265), evam assu vacanīyā (Vin. i, 268).

Ānattiyam hissa ssu hoti vā, gacchassu, gacchāhi (VinA. i, 68).

Kitake tāva: Vada hana icc' evamādihi dhātūhi kapaccayo hoti, vadassa ca vādo hoti, hanassa ca ghāto hoti. Vādako, ghātako (M. i, 73).

Naṭadhātuto tapaccayassa cca-ṭṭhadesā honti antena saha. Naccam (Vin. ii, 350), natṭam (Khu. vii, 67). Icc' evamādayo nipātanā sijjhanti.

572. 625. Sāsa-disato tassa rittho ca (1170).

Sāsa disa icc' evamādihi dhātūhi tapaccayassa ritthadeso hoti ṭhāne.

Anusittho so mayā (Vin. iii, 131), ditṭham (JA. iii, 172) me rūpam.

Caggahanena kiccatakārassa ca tumppaccayassa ca raṭṭha-raṭṭhumādesā honti. Dassanīyam datṭhabbam (A. ii, 10), datṭhum vihāram gacchanti samanānam.

573. 626. Sādi santa-puccha-bhanja-hansādīhi ṭṭho (1176).

Sakāranata puccha bhanja hansa icc' evamādihi dhātūhi tapaccayassa sahādibyañjanena ṭṭhadeso hoti ṭhāne.

Tuṭṭho (UdA. 90), ahinā datṭho (Vin. iii, 298) naro, mayā puṭṭho (M. i, 201), bhaṭṭho (VinA. i, 267), pabhaṭṭho (VinA. i, 267), haṭṭho (Vin. i, 16), pahaṭṭho (VinA. i, 28), yiṭṭho (Abhi. i, 241). Evam aññe pi dhātavo sabbattha yojetabbā.

¹⁷ Asa bhuvlu (SI)

574. 613. Vasato uṭṭha (1177)¹⁸.

Vasa icc' etamhā dhātumhā takārapaccayassa sahādiyañjanena uṭṭhādeso hoti tñāne.

Vassamvuttho (Vin. i, 219).

575. 614. Vassa vā-v-u (1178).

Vasass' eva dhātussa tapaccaye pare vakārassa ukārādeso hoti vā.

Vusitam brahmacariyam (Vin. iii, 20), uṭtho, vuttho (Khu. i, 8) vā.

576. 607. Dha-ḍha-bha-hchi dha-ḍhā ca (1179).

Dha ḍha bha ha icc' evamantehi dhātūhi takārapaccayassa yathākkamaṁ dha- ḍhādesā onti.

Yathā? Buddho (Vin. iii, 1), Bhagavā; vaḍḍho (M. i, 116), bhikkhu; laddham (JA. iii, 295) ne pattacīvaram; agginā daddham (VinA. ii, 220) vanam.

577. 628. Bhanjato ggo ca (1180).

Bhanjato dhātumhā takārapaccayassa ggoādeso hoti sahādiyañjanena.

Bhaggo (Khu. i, 36).

578. 560. Bhujādīnam anto no dvi ca (1181).

Bhuja icc' evamādīnam dhātūnam anto no hoti, tapaccayassa ca dvibhāvo hoti.

Bhutto (Khu. v, 192), bhuttāvī (Vin. ii, 111), catto (Vin. i, 127), satto (Khu. vii, 17), ratto, tutto (ItA. 282), vivitto (Khu. i, 411).

¹⁸ Uṭṭha-uṭṭhānam vinicchayo Abhayārāmikatherena viracite Moggallānvuttinissayadutiyaḥge 791-piṭṭhe passitabbam.

579. 629. Vaca vā v' u (1182).

Vaca icc' etassa dhātussa vakārassa ukārādeso hoti anto cakāro no hoti, tapaccayassa ca dvebhāvo hoti vā.

Vuttam Bhagavatā (Khu. i, 195), uttam vā.

580. 630. Gupādīnañ ca (1183).

Gupa icc' evamādīnañ dhātūnañ anto ca byañjano no hoti, tapaccayassa ca dvebhāvo hoti.

Sugutto (Khu. i, 127), catto (Vin. i, 127), litto, santatto, utto, vivitto (Khu. vii, 155), sitto. Evam aññe pi yojetabbā.

581. 616. Tarādīhi inno (1184).

Tara icc' evamādīhi dhātūhi tapaccayassa ippādeso hoti, anto ca byañjano no hoti.

Tarañ ti tinno (Khu. vii, 16), uttaratī ti uttinno, sampūrati ti sampunno, turatī ti tunno¹⁹, parijīratī ti parijinno (Khu. v, 397), ākiratī ti ākinno (D. ii, 25).

582. 631. Bhidādito inna-anna-inā vā (1185).

Bhidi icc' evamādīhi dhātūhi tapaccayassa inna-anna-inādesā honti vā, anto ca byañjano no hoti.

Bhinditabbo ti bhinno (VinA. i, 204), chindiyatī ti chinno (VinA. i, 204), ucchindiyitthā ti ucchinno²⁰ (M. i, 192), dīyatī ti dinno (Vin. iii, 163), nisīdatī ti nisinno (D. i, 45), suṭṭhu chādīyatī ti suchanno, khidatī ti khinno, rodātī ti²¹ runno, khīṇā jāti (Vin. iii, 20)

Vā ti kimatthani? Bhijjatī ti bhitti (Vin. ii, 60).

583. 617. Sasa-paca-sakato kkha-kkā ca (1186).

¹⁹ Tudati u tunno (K). tam na yuttam ādiladdena ra-kārantadhātūnem va sangahitattā

²⁰ Ucchinditā u ucchinno (K)

²¹ Rudhiyatī u, rundhiyatī u (K).

Susa paca saka icc' evamādīhi dhātūhi tapaccayassa kkha-kkādesā honti, anto ca byañjano o hoti.

Sussatī ti sukkham²² (J. i, 190), kaṭṭham²⁶ (J. i, 190); paccatī ti pakkam (JA. ii, 392), ṭhalam. Sakati samattheti, pūjeti ti vā Sakko (S. i, 218), Sujampati.

584. 618. Pakkamādīhi nto ca (1187).

Pakkama icc' evamādīhi dhātūhi tapaccayassa ntoādeso hoti, anto ca no hoti.

Pakkamatī ti pakkanto (Vin. iii, 111), vibbhamatī ti vibbhanto (UdA. 295), saṅkanto (Vin. ii, 100), khanto, santo (A. i, 132), danto (Vin. iii, 48), vanto.

Caggahaṇam kimattham? Teh' eva dhātūhi tapaccayassa nti hoti, anto ca no hoti. Kanti, chanti (AbhA. ii, 95). Evam sabbattha.

585. 619. Janādīnam ā timhi ca (1189).

Jana icc' evamādīnam dhātūnam antassa byañjanassa āttam hoti tapaccaye pare, timhi ca.

Ajanī ti jāto (A. i, 105), jananam jāti (Vin. ii, 8).

Timhī ti kimattham? Aññasmim pi paccaye pare ākāranivattanattham. Janitvā, janitā, anitum, janitabbam icc' evamādi.

586. 600. Gama-khana-hana-ramādīnam anto (1190).

Gama khana hana ramu icc' evamādīnam dhātūnam anto byañjano no hoti vā tapaccaye pare, timhi ca.

Sundaram nibbānam gacchatī ti sugato (Vin. i, 1). Sundaram nibbānam gacchatī ti sugati²³ (Vin. ii, 14), khatam (AAA. ii, 59), khati. Upahatam (D. i, 81), upahati. Rato (Khu. v, 196), rati (Khu. v, 170). Mato (DhA. i, 445), mati (Khu. v, 356).

²² Sukkham kattham (Sad.), kattham dārumbi, tam kicce, gahane kasite tisu (Abhdhāna 1040-gāthā).

²³ Sundaram thānam gacchatī ti sugati (ST). Sundaram nibbānam gamanam sugati (K). Sukham ev' ettha gacchanti, na dukkhanti vā sugati (AAA i, 97).

Vā ti kimattham? Ramato, ramati (Khu. i, 127).

587. 632. Rakāro ca (1191).

Rakāro ca dhātūnam antabhūto no hoti tapaccaye pare, timhī ca.

Pakārena kariyati ti pakato, pathamam kariyati ti pakati (D. i, 159), visariyati ti visato, visati.

588. 620. Thā-pānam i-i ca (1192).

Thā-pā icc' etesam dhātūnam antassa ākārassa ikāra-īkāraḍḍesā honti yathāsaṅkhyam tapaccaye pare, timhi ca.

Yatra thito (Khu. i, 32), thiti (Khu. vii, 90), pīto (D. ii, 233), pīti.

589. 621. Hantehi ho hassa jo vā adaha-nahānam (1193).

Hakārantehi dhātūhi tapaccayassa hakāraḍḍeso hoti, hakārassa dhātvantassa jo hoti vā adaha-nahānam.

Āruhittā ti āruḷho (Khu. iii, 430), gāḷho (Khu. vii, 20), bāḷho (M. iii, 302), mūḷho (Khu. i, 252).

Adaha-nahām iti kimattham? Dayhati ti daddho (Khu. vii, 41), sam suṭṭhu nayhati ti sannaddho (S. i, 471).

Iti kibbidhāna-kappe tatiyo kaṇḍo.

CATUTTHA-KAṆḌA

590. 579. Namhi ranjassa jo bhāva-karaṇesu (1194).

Namhi paccaye pare ranja icc' etassa dhātussa antabhūtassa njakārassa joādeso hoti bhāvakaraṇesu.

Rañjanam rāgo²⁴, ranjanti etenā ti rāgo²⁷.

Bhāvakaraṇesū ti kimattham? Ranjatī ti raṅgo (M. i, 43).

591. 544. Hanassa ghāto (1195).

Hana icc' etassa dhātussa sabbassa ghātādeso hoti namhi paccaye pare.

Upahanatī ti upaghāto, gāvo hanatī ti goghātako (M. i, 73).

592. 503. Vadho vā sabbattha (1196).

Hana icc' etassa dhātusa vadhādeso hoti vā sabbattha thānesu.

Hanatī ti vadho (Khu. vi, 256), vadhako (Vin. i, 95), avadhi (Khu. i, 13), ahani vā.

593. 564. Ākārantānam āyo (1197).

Ākārantānam dhātūnam antassa ākārassa āyādeso hoti namhi paccaye pare.

Dadātī ti dāyako (S. i, 97), dānam dātum sīlam yassā ti dānadāyī, majjam dātum sīlam yassā ti majjadāyī, nagaram yātum sīlam yassā ti nagarayāyī.

594. 582. Pura-sam-upa-parīhi karotissa kha-kharā vā tappaccayesu ca (1198).

Pura sam upa pari icc' etehi karotissa dhātussa kha-kharādesā honti vā tappaccaye pare²⁵, namhi ca.

²⁴ Rañjanavasena rāgo (AbhiA. i, 395). Rañjanti satthā tena, sayam vā rañjati, rañjanamattam eva vā etasan ti rāgo (Sed. DhātumEII 46). Rañjītabbo rāgo (K), tam na yuttam, kiccapeccayantā hi bhāve napumsakā va.

²⁵ Tappaccayesu paresu (K).

Pure karīyatī ti purakkhato (D. i, 47), sammā karīyatī ti saṅkhato (Abhi. i, 277), upagantvā karīyatī ti upakkhato (D. i, 120), parisamantato karotī ti parikkhāro (D. ii, 175), saṅkarīyatī ti saṅkhāro (Abhi. vi, 1).

Vā ti kimattham? Upagantvā karotī ti upakāro (D. iii, 252).

595. 637. Tave-tunādīsu kā (1199).

Tave tuna icc' evamādīsu paccayesu karotissa dhātussa kāādeso hoti vā.

Kātave (Khu. vi, 75), kātum (Vin. iii, 241), kattum vā, kātuna, kattuna vā.

596. 551. Gama-khana-hanādīnam tum-tabbādīsu na (1200).

Gama khana hana icc' evamādīnam dhātūnam antassa nakāro hoti vā tum-tabbādīsu paccayesu.

Gantum (VinA. i, 7), gamitum, gantabbam, gamitabbam. Khantum, khanitum, khantabbam, khanitabbam. Hantum (Khu. vi, 22), hanitum, hantabbam (D. ii, 142), hanitabbam. Mantum, manitum, mantabbam, manitabbam.

Ādiggahanam kimattham? Tunaggahanattham. Gantuna, khantuna, hantuna, mantuna.

597. 641. Sabbehi tunādīnam yo (1201).

Sabbehi dhātūhi tunādīnam paccayānam yakārādeso hoti vā.

Abhivandīya, abhivanditvā; ohāya (Khu. vi, 84), ohitvā; upanīya (D. i, 100), upanetvā; passiya, passitvā; uddissa (D. i, 157), uddisitvā; ādāya (Vin. iii, 24), ādiyitvā (JA. ii, 205).

598. 643. Ca-nantehi raccam (1203).

Cakāra-nakārantehi dhātūhi tunādīnam paccayānam raccādeso hoti vā.

Vivicca (Vin. i, 5), āhacca (M. iii, 178), uhacca (Khu. vi, 61).

Vā ti kimattham? Hantvā (Khu. vi, 72).

599. 644. Disā svāna-svāntalopo ca (1204).

Disa icc' etāya dhātuyā tunādīnam paccayānam svāna-svādesā honti, antalopo ca.

Disvāna (Vin. i, 309), disvā (Abhi. i, 261).

600. 645. Ma-ha-da-bhehi mma-yha-jja-bbha-ddhā ca (1205).

Ma ha da bha icc' evamantehi dhātūhi tunādīnam paccayānam mma-yha-jja-bbha-
ldhāadesā honti vā, antalopo ca.

Āgamma (Khu. ii, 48), āgamitvā; okkamma (Khu. i, 122), okkamitvā; paggayha (Vin. i, 265), paggaṇhitvā; uppajja (Khu. iv, 305), uppajjitvā; ārabbha (DhA. i, 2), ārabhitvā, āraddha²⁶, irabhitvā.

601. 334. Taddhita-samāsa-kitakā nāmam 'v' ātave-tunādīsu ca.

Taddhita-samāsa-kitaka icc' evamantā saddā nāmam 'va datṭhabbā tave-tuna- tvāna-
vādipaccayante²⁷ vajjetvā.

Vāsiṭṭho (Vin. ii, 11), pattadhammo (Vin. iii, 17), kumbhakāro (D. i, 98) icc' evamādi.

602. 6. Dumhi garu (10).

Dumhi akkhare yo pubbo akkharo, so garuko va datṭhabbo.

Bhitvā, chitvā, datvā, hutvā.

603. 7. Dīgho ca (9).

Dīgho ca saro garuko va datṭhabbo.

²⁶ Āraddhā (R0), āraddha (Sī, K, Sad.)

²⁷ Tave-tuna-tvāna-tvādipaccayo (Sī, K).

Āhāro, nadī, vadhū, te dhammā, opanayiko.

604. 684. Akkharehi kāra²⁸ (1208).

Akkharatthehi akkharābhidheyyehi kārapaccayo hoti payoge sati.

A eva akāro, ā eva ākāro, ya eva yakāro.

605. 547. Yathāgamam ikāro (1210).

Yathāgamam sabbadhātūhi sabbapaccayesu ikārāgamo hoti.

Kāriyam, bhavitabbam (JA. iv, 221), janitabbam, viditabbam²⁹, karitvā (JA. iii, 463), icchitam (DhA. i, 127).

606. 642. Da-dhantato yo kvaci (1211).

Dakāra-dhakārantāya dhātuyā yathāgamam yakārāgamo hoti kvaci tunādisu paccayesu.

Buddho loke uppajjitvā (D. ii, 129), dhammam bujjhitvā (Khu. iii, 31; Khu. xi, 202).

Da-dhantato ti kimattham? Labhitvā (DhA. i, 109).

Kvacī ti kimattham? Uppādetvā³⁰.

Iti kibbidhāna-kappe catuttho kaṇḍo

PAÑCAMA-KAṆḌA

607. 578. Niggahita³¹ samyogādi no (1212).

²⁸ Kāram (ST).

²⁹ Viditum (ST).

³⁰ Uppāditvā (K).

Samyogādibhūto nakāro niggahitam āpajjate.

Raṅgo (M. i, 47), bhaṅgo (Khu. vii, 33), saṅgo (Khu. vii, 6; Khu. i, 39).

608. 623. Sabbattha ge gī (1165).

Ge icc' etassa dhātussa gīādeso hoti sabbattha tḥāne.

Gītaṃ³² (D. i, 6) gāyati.

609. 484. Sadassa sīdattaṃ (1213).

Sada icc' etassa dhātussa sīdādeso hoti sabbattha tḥāne.

Nisinno (Khu. v, 358), nisīdati (D. ii, 231; Vin. ii, 28).

610. 627. Yajassa sarass' i tṭhe (1215).

Yaja icc' etassa dhātussa sarassa ikārādeso hoti tṭhe pare.

Yiṭṭho, yiṭṭhā.

Tṭhe ti kimatthaṃ? Yajanaṃ.

611. 608. Ha-catutthānaṃ antānaṃ do dhe (1216).

Ha-catutthānaṃ dhātvantānaṃ do ādeso hoti dhe pare.

Sannaddho (Khu. i, 69; S. i, 471), kuddho (DA. i, 51), yuddho (JA. iii, 513), siddho, laddho (Vin. ii, 122), āraddho (AA. ii, 80).

³¹ Niggahitaṃ (SI).

³² Gāyanaṃ gītaṃ (SI).

612. 615. Ḍo ḍhakāre (1217).

Ha-catutthānam dhātvantānam ḍo ādeso hoti ḍhakāre pare.

Dayhatī ti dadḍho (Khu. v, 67), vaddhatī ti vuddho (Vin. i, 2; AA. ii, 266).

Ḍhakāre ti kimattham? Dāho (M. i, 321; D. i, 10).

613. 583. Gahassa ghara ṇe vā (1218).

Gaha icc' etassa dhātussa sabbassa gharādeso hoti vā ṇapaccaye pare.

Gharam (Khu. v, 67), gharāni³³ (Khu. vi, 80).

Vā ti kimattham? Gāho (AbhiA. i, 94, 295).

614. 581. Dahassa do ḷam (1219).

Daha icc' etassa dhātussa dakāro ḷattam āpajjate vā ṇapaccaye pare.

Paridahanam, pariḷāho (Khu. i, 26)

Vā ti kimattham? Paridāho.

615. 586. Dhātvantassa lopo kvimbi (1220).

Dhātvantassa byañjanassa lopo hoti kvimhi paccaye pare.

Bhujena gacchatī ti bhujago (Khu. vii, 6), urena gacchatī ti urago (Khu. vii, 6), turago, sankho (AbhA. i, 355).

616. 587. Vidante ū (1222).

Vida icc' etassa dhātussa ante ūkāragamo hoti kvimhi paccaye pare.

³³ gharāni (ST)

Lokaṃ vidati jānātī ti lokavidū (S. i, 221).

617. 633. Na-ma-ka-rāṇaṃ antāṇaṃ n' iyuttatamhi (1223).

Nakāra-makāra-kakāra-rakārāṇaṃ dhātvantāṇaṃ lopo na hoti ikārayutte tapaccaye pare.

Hanituṃ, gamito, ramito, sakito sarito, karitvā (Khu. ii, 78).

Iyuttatamhī ti kimatthaṃ? Gato (Khu. ii, 95), sato (Khu. i, 223).

618. 571. Na ka-gattaṃ ca-jā ṇvumhi (1224).

Cakāra-jakārā kakāra-gakārattaṃ n' āpajjante ṇvumhi paccaye pare.

Pacatī ti pācako, yajatī ti yājako.

619. 573. Karassa ca tattaṃ tussimhi (1225).

Kara icc' etassa dhātussa antassa rakārassa takārattaṃ hoti tupaccaye pare.

Karotī ti kattā (D. i, 18; Khu. v, 115), karontī ti kattāro.

620. 549. Tum-tuna-tabbesu vā (1226).

Kara icc' etassa dhātussa antassa rakārassa takārattaṃ hoti vā tum tuna tabba icc' etesu paccayesu.

Kattum (Vism. i, 293), kātum (Vin. iv, 241); kattuna, kātuna; kattabbaṃ (Khu. i, 21), kātabbaṃ.

621. 553. Kāritaṃ viya ṇānubandho (1227).

Ṇakārānubandho paccayo kāritaṃ viya datṭhabbo vā.

Dāho (M. i, 311), deho, vāho (A. iii, 395), bāho³⁴, cāgo (D. ii, 175), vāro, cāro³⁵, parikkhāro (D. ii, 175), dāyako (S. i, 57), nāyako (Vin. iii, 32), lāvako, bhāvako, kāri, ghāti, dāyi.

Vā ti kimattham? Upakkharo.

622. 570. An'-akā yu-ṇvūnam (1228).

Yu ṇvu icc' etesam paccayānam ana aka icc' ete ādesā honti.

Nandanam (S. i, 6), kārako (Khu. v, 143).

623. 554. Ka-gā ca-jānam (1229).

Caja icc' etesam dhātvantānam kakāra-gakārādesā honti ṇānubandhe paccaye pare.

Pāko, yogo (A. i, 405).

Iti kibbidhāna-kappe pañcama kaṇḍo.

Kita-kappo nitṭhito

8-UNĀDI-KAPPA

CHATṬHA-KAṆḌA

624. 563. Kattari kit (1231).

Kattu icc' etasmim³⁶ atthe kitpaccayā honti.

³⁴ Na-y-lime payogā Sīhāpotthake dīsaanti.

³⁵ Na-y-lime payogā Sīhāpotthake dīsaanti.

³⁶ Kattari icc' etasmim (SI, K).

Kāru, kāruko, kārako (Khu. v, 145), pācako, kattā (Khu. v, 115), janitā, pacitā, netā (Khu. i, 46).

625. 605. Bhāva-kammesu kicca-kta-khatthā¹ (1232).

Bhāva kamma icc' etesv atthesu kicca kta khattha icc' ete paccayā honti.

Upasampādetabbam upasampādaniyam bhavatā, sayitabbam bhavatā, kattabbam (Khu. i, 21) bhavatā, bhottabbo odano bhavatā, asitabbam bhojanam bhavatā; asitam bhavatā, sayitam bhavatā, pacitam bhavatā, asitam asanam bhavatā, sayitam sayanam bhavatā, pacito odano bhavatā; kiñcissayo, isassayo, dussayo, sussayo bhavatā.

626. 634. Kammani dutiyāya kto (1233).

Kammani icc' etasmim atthe dutiyāyam vibhattiyaṃ kattari kṭapaccayo hoti.

Dānam dinno devadatto, sīlam rakkhito devadatto, bhattam bhutto devadatto, garum upāsito (Khu. ii, 255) devadatto.

627. 652. Khyādīhi man ma ca to vā (1234).

Khi bhī su ru hu vā dhū hi lū pī ada icc' evamādīhi dhātūhi manpaccayo hoti, massa ca to hoti vā.

Khīyanti upaddavā etthā ti khemo (DA. iii, 104), bhāyitabbo ti bhemo, bhāyanti etasmā ti vā bhemo, raṃsiyo abhissaveti ti somo, ravati gacchatī ti romo, huvati juhvati etenā ti homo (D. i, 9), paṭilomavasena vāti gacchatī ti vāmo, lāmakapassena vāti gacchatī pavattatī ti vā vāmo, dhunāti kampatī ti dhūmo (S. i, 39), seṭṭhabhāvena hinoti pavattati cittam etasmin ti khemo, lunitabbo ti lomo, maṃsacammāni lunāti chindatī ti vā lomo, piyanam pemo (Khu. i, 15), piyāyitabbo ti vā pemo (Khu. i, 45), sukhadukkham adati bhakkhatī ti attā (Vin. iii, 18), ātījarāmarañādīhi adīyate bhakkhīyate ti vā attā (Vin. iii, 18), ātumā (Khu. i, 401).

628. 653. Samādīhi tha mā (1236).

¹ Khatthā nāma isādyatthā, isamduṣṭhi khetu vuttatā. Isatthasambhavato khatthallamāgama, pa, kate rūpaṃ. Khakāressa lopaṃ katvā, pa, āpaṃ (Syā). Kṭapaccayā 'tit' ti veditabbā. Kṭapaccayo 'kṭakiccā' ti ca kṭapaccayo 'kiccā' ti ca veditabbā (Suttaniddesa). Kicca-kta-khatthā (St. K).

Samu damu dara raha du hi si bhī dā yā sā thā² bhasa icc' evamādīhi dhātūhi thapaccayā honti.

Sameū ti samatho (AbhiA. i, 95), damatī ti damatho, damanam vā damatho, damitabbo ti vā damatho, daratī ti daratho, jīṇabhāvaṃ rahissati ganhissatī ti ratho (S. i, 30; Khu. v, 113), dabbasambhāre rahati ganhātī ti vā ratho (S. i, 30; Khu. v, 113), davati gacchatī ti dumo (Khu. v, 355), davati vuddhi viruḷhi³ gacchati pavattatī ti uddham vā dumo, pathavīpabbatādīsu gacchati patatī ti himo, kammavācāya bandhati etthā ti sīmā (Vin. iii, 148), bhandhitabbā ti vā sīmā (Vin. iii, 148), bhāyanti etasmā ti bhīmo (Khu. vi, 17), satte avakhaṇḍenti nivārenti etanā ti dāmo, mūsikādīhi khādiyati avakhaṇḍiyatī ti vā dāmo, yāti gacchatī ti yāmo (Vin.A. iii, 105), paresam cittam ganhitum samatthetī ti sāmo, tiṭṭhanti etenā ti thāmo⁴ (JA. i, 17), bhasati bhasmīkarīyatī ti bhasmā.

629. 569. Gahass' upadhass' e vā (1238).

Gaha icc' etassa dhātussa upadhassa akārassa etam hoti vā.

Dabbasambhāraṃ ganhātī ti geham (Khu. v, 352), gaham.

630. 654. Masussa sussa cchara-ccherā (1239).

Masu icc' etassa pāṭipadikassa sussa cchara-ccherādesā honti.

Maccharatī ti maccharo. Evam macchero (AbhiA. i, 226).

631. 655. Āpubbacarassa ca (1240).

Āpubbassa cara icc' etassa dhātussa cchariya-cchara-ccherādesā honti, āpubbassa ca rasso hoti.

Ābhuso caritabban ti acchariyam (D. i, 2). Evam accharam accheram.

Caggahanena masussa sussāpi cchariyādeso hoti. Macchariyam (Abhi. i, 226).

² Thā (R0), thā (K)

³ Vuddhim viruḷhum (K).

⁴ Thā galunivattumhi, thāmo (hassa thattam) (R0)

632. 656. Ala-kala-salehi la-yā (1241).

Ala kala sala icc' etehi dhātūhi la-yapaccayā honti.

Alati samatthetī ti allam (M. iii, 137), kalitabbam saṅkhyātabban ti kallam (Vin. iii, 19), salati gacchati pavisatī ti sallam (Khu. v, 4, 167). Evam alyam, kalyam, salyam.

633. 657. Yāṇa-lāṇa (1242).

Tehi kala sala icc' etehi dhātūhi yāṇa-lāṇapaccayā honti.

Kalitabbam saṅkhyātabban ti kalyāṇam (D. i, 59), gaṇato paṭikkamitvā salanti etthā ti paṭisalyāṇam. Evam sallāṇo (Vin. i, 87), paṭisailāṇo.

634. 658. Mathissa thassa lo ca (1243).

Matha icc' etassa dhātussa thassa lādeso hoti.

Aññamaññaṃ mathati viloḷatī ti mallo, mallam (Khu. v, 331).

Caggahaṇena lato, ko ca āgamo hoti. Mallako, mallakam.

635. 559. Pesātisagga-pattakālesu kiccā (1244).

Pesa atisagga pattakāla icc' etesv atthesu kiccapaccayā honti.

Kattabbam (Khu. i, 21) kammam bhavatā, karaṇīyam (D. i, 3, 80) kiccam bhavatā, bhottabbam bhojanam bhavatā, bhojanīyam bhojanam bhavatā, ajjhayitabbam ajjheyam bhavatā, ajjhayanīyam ajjheyam bhavatā.

636. 659. Avassakādhamaṇesu nī ca (1245).

Avassaka adhamiṇa icc' etesv atthesu nīpaccayo hoti, kiccā ca.

Avassake tāva: Kārī 'si me kammam avassam, hārī 'si me bhāram avassam.

Adhamiṇe: Dāyī 'si me satam inam, dhārī 'si me sahasam inam.

Kiccā ca: Dātabbam me bhavatā satam inam, dhārayitabbam me bhavatā sahasam inam, kattabbam (Khu. i, 21) me bhavatā geham, karaṇīyam (M. iii, 287) me bhavatā kiccām, kāriyam me bhavatā sayanam⁵.

637. 0. Araha-sakkādīhi tum (1246).

Araha sakka bhabba icc' evamādīhi payoge sati sabbadhātūhi tumpaccayo hoti.

Arahā⁶ bhavam vattum, arahā bhavam kattum, sakkā⁷ (Vism. i, 293) bhavam hantum, sakkā bhavam janetum, janitum, bhavitum, sakkā bhavam dātum, sakkā bhavam gantum, bhabbo bhavam janetum icc' evamādi.

638. 660. Vajādīhi pabbajjādayo nippajjante (1247).

Vaja icc' evamādīhi dhātūhi, upasagga-paccayādīhi ca pabbajjādayo saddā nippajjante.

Paṭhamam eva vajitabbā ti pabbajjā (Vin. i, 13), iñjanam ejjā, samajjanam samajjā (DA. iii, 128), nisīdanam nisajjā, vijānanam vijjā (Vin. i, 6), visajjanam visajjā, padanam pajjā, hananam vajjhā (Vin. ii, 292; Khu. v, 6), esanam icchā, atiesanam aticchā, sadanam sajjā, abhiesanam abhicchā, sayanti etthā ti seyyā (Vin. ii, 60), sammā cittam nidheti etāyā ti saddhā (Abhi. iii, 103; AbhiA. i, 162), caritabbā cariyā (CpA. 17), karanam kiriyā, rujanam rucchā, padanam pacchā (Khu. v, 360), riñcanam ricchā, tikicchanam tikicchā (Khu. v, 79), samkocanam samkucchā, madanam macchā, labhanam lacchā, raditabbā ti racchā, radanam vilekhanam vā racchā, adhobhāgena gacchatī ti tiracchā, tiracchāno⁸ (D. i, 217), ajanam acchā, titikkhatī ti titikkhā (Khu. i, 41), saha āgamanam sāgacchā, duṭṭhu bhakkhanam dobhacchā, duṭṭhu rosanam durucchā, pucchanam pucchā, muhanam mucchā, vasanam vacchā, kacanam kacchā (A. i, 197), saha kathanam sākacchā (Khu. i, 4), tudanam tucchā, visanam vicchā, pisanam picchillā, sukhadukkham mudati bhakkhatī ti maccho (A. iii, 394), sattānam pānam museti cajetī ti maccu (A. i, 50), satanam saccam (Khu. i, 46), uddham dhunāti kampatī ti uddhaccam (Abhi. i, 103), naṭanam naccam, nitanam niccam (S. i, 52), tathanam taccham icc' evamādi.

639. 585. Kvilopo ca (1266).

⁵ Seyyam (K).

⁶ Arahati (ST), araho (R0), arahā (K).

⁷ Sakkāu Ekārantanipāso, sakkā (R0, Sad.)

⁸ Tiraccho or tiracchāno (Abhidhāna 648-gāthā)

Kvilopo hoti, puna ca nippajjante.

Vividhehi sīlādiguṇehi bhavatī ti vibhū, visesena vā bhavatī ti vibhū, sayam attanā bhavatī ti sayambhū (JA. i, 47), abhibhavitvā bhavatī ti abhibhū (D. iii, 24), sam suṭṭhu dhunāti kampatī ti sandhū, visesena bhāti dibbatī ti vibhā, nissesena bhāti dibbatī ti nibhā, pakārena bhāti dibbatī ti pabhā (D. i, 16), saha bhāsanti etthā ti sabhā (Khu. v, 16), ābhuso bhāti dibbatī ti ābhā (D. ii, 30), bhujena kuṭilena gacchatī ti bhujago (Khu. vii, 6), turitaturito gacchatī ti turago, sam suṭṭhu pathaviṃ khanatī saṅkho (Abh. i, 164), visesena yamati uparamatī ti viyo, suṭṭhu manati jānāti ti sumo, pari samantato tanoti vitthāretī ti parito icc' evamādi.

640. 0. Saca-jānam ka-gā ṇānubandhe (1267).

Saca-jānam dhātūnam antānam ca-jānam ka-gādesā honti yathasaṅkhyam ṇānubandhe paccaye⁹ pare.

Oko, pāko, seko, soko (ItA. 278), viveko, cāgo (M. ii, 153), yogo (Khu. i, 264), bhogo, rogo (DhA. i, 147), rāgo (Khu. vii, 18), bhāgo (MndA. 231), bhaṅgo (Vin. iv, 243), raṅgo (M. ii, 47; Khu. iii, 5), saṅgo (A. iii, 114).

641. 572. Nudādīhi yu-ṇvūnam an'-ānanāk'-ānanakā sakāritehi ca (1268).

Nuda sūda jana su lū hu pū bhū nā asa samu icc' evamādīhi dhātūhi, phanda citi āṇa icc' evamādīhi sakāritehi ca yu-ṇvūnam paccayānam ana-ānana-aka-ānanakādesā honti yathasaṅkhyam kattari, bhāva-karaṇesu ca.

Kattari tāva: Panudatī ti panūdano. Evam sūdano, janano, savaṇo, lavano, havano, pavano, bhavano, nāṇo, asano, samaṇo (Vin. iii, 6).

Bhāve ca: Panudate panūdanam. Evam sūdanam, jananam, savaṇam, lavanam, havanam, pavanam, bhavanam, nāṇam (Vin. iii, 15), asanam, samaṇam, saṇjānanam, kuyate kānanam.

Kārite ca: Phandāpīyate phandāpanam, cetāpīyate cetāpanam, āṇāpīyate āṇāpanam.

Karaṇe: Nudanti anenā ti nūdanam. Evam sūdanam, jananam, savaṇam, lavanam, havanam, pavanam, bhavanam, nāṇam (Vin. iii, 15), asanam, samaṇam.

⁹ Ānubandhappaccaye (SI).

Puna kattari: Nudatī ti nūdako, sūdatī ti sūdako, janetī ti janako, supotī ti sāvako (M. i, 57), lunatī ti lāvako, juhottī ti hāvako, punatī ti pāvako (S. i, 69), bhavatī ti bhāvako, jānatī ti jānako, asatī ti asako, upāsati ti upāsako (A. i, 87) samatī ti samako¹⁰

Kārite tu: Phandāpayatī ti phandāpayako. Evam ānāpayako, cetāpayako, sañjānanako.

642. 588. I-ya-ta-ina-ki-esānam antassaro dīgham kvaci dusassa guṇam, do ram, sa-kkh'-i ca (1269).

I ya ta ma ki e sa icc' etesam sabbanāmānam anto saro dīgham āpajjate, kvaci dusa icc' etassa dhātussa ukāro guṇam āpajjate, dakāro rakāram āpajjate, dhātvantassa sassa ca sa kkha i icc' ete ādesā honti yathāsamabhavam. Ete saddā sakena sakena nāmena yathānuparodhena buddhasāsane pacchā puna nippajjante.

Imam iva nam passatī ti idiso (JA. i, 71), yam iva nam passatī ti yādiso (JA. ii, 272), tam iva nam passatī ti tādiso (Khu. v, 73) mam iva nam passatī ti mādiso (S. i, 223), kim iva nam passatī ti kīdiso, etam iva nam passatī ti ediso (Khu. v, 325), samānam iva nam passatī ti sādiso. Imam iva nam passatī ti lriso, yam iva nam passatī ti yāriso, tam iva nam passatī ti tāriso, mam iva nam passatī ti māriso (Vin. iii, 4; Khu. v, 100, 152), kim iva nam passatī ti kīriso, etam iva nam passatī ti eriso, samānam iva nam passatī ti sāriso. Imam iva nam passatī ti idikkho, yam iva nam passatī ti yādikkho, tam iva nam passatī ti tādikkho, evam mādikkho, kīdikkho, edikkho, sādikkho. Idi, yādi, tādi (A. i, 334), mādi, kīdi, edī, sādi.

Caggahanena tesam eva saddānam i ya icc' evamādinam anto ca saro kvaci dīghattam āhu. Idikkho, yādikkho, tādikkho, mādikkho, kīdikkho, edikkho, sādikkho. Idiso, sadiso (Vin. iii, 12), sariso, sarikkho¹¹.

643. 635. Bhyādīhi mati-budhi-pūjādīhi ca kto (1270).

Bhī icc' evamādīhi dhātūhi, mati-budhi-pūjādito ca ktapaccayo hoti.

Bhāyitabbo ti bhīto (Khu. v, 36), supitabbo ti sutto¹² (Khu. v, 172), mījjitabbo¹³ sinehetabbo ti mitto (Khu. vi, 83), sammannitabbo ti sammato (Khu. v, 191), sam suṭṭhu mānitabbo pūjetabbo ti sammato (Khu. v, 36), sammānīyitthā ti sammato (Khu. v, 191), samkappīyate ti sankappito, samkappīyitthā ti sankappito, sampādīyate ti sampādito, sampādīyitthāti sampādito,

¹⁰ Samatī ti samako (Rā).

¹¹ Tathā c' ādumhi satta dīghadassanavassena vuttāni. Itarāni cattāri tadabhāvaassena (Nyāsa).

¹² Asupīyitthā ti sutto (Saprekan Nissaya).

¹³ Mīditabbo (K).

avadhārīyate ti avadhārīto, avadhārīyitthā ti avadhārīto, bujjhitabbo ñātabbo ti buddho (Vin. i, 1), ajjhayitabbo ti ito, etabbo gantabbo ti ito, viditabbo ñātabbo ti vidito (Khu. v, 120), takkīyate ti takkito, pūjīyate ti pūjito (Vin. i, 115), pūjīyitthā ti pūjito ((Vin. i, 115), apacāyitabbo ti apacāyito, mānitabbo pūjetabbo ti mānito (Vin. i, 115), apacīyate ti apacito (Vin. i, 115), vandīyate ti vandito, vandīyitthā ti vandito, sakkarīyate ti sakkārīto, sakkarīyitthā ti sakkārīto.

644. 661. Vepu-sī-dava-vamu-ku-dā-bhū-hvādīhi thu-ttima-ñimā nibbatte (1271-3).

Vepu sī dava vamū ku dā bhū hu icc' evamādīhi dhātūhi yathāsambhavaṃ thu-ttima-ñimapaccayā honti nibbattatthe.

Vepaṇaṃ vepo, tena nibbatto vepathu. Sayanaṃ sayo, tena nibbatto sayathu. Davanaṃ davo, tena nibbatto davathu. Vamaṇaṃ vamo, tena nibbatto vamaṇathu. Kuttaṃ karaṇaṃ, tena nibbattaṃ kuttimaṃ. Dāti dānaṃ, tena nibbattaṃ dattimaṃ. Bhūti bhavanaṃ, tena nibbattaṃ bhottimaṃ. Avahuti avahanaṃ, tena nibbattaṃ ohāvimaṃ.

645. 662. Akkose namh' āni (1281).

Akkosa icc' etasmim atthe namhi paṭisedhayutte ānipaccayo hoti dhātūhi.

Na gamitabbam agamāni te jamma desaṃ, na kattabbam akaraṇi te jamma kammaṃ.

Namhī ti kimatthaṃ? Vipatti te jamma, vikati te jamma.

Akkose ti kimatthaṃ? Na gantabbā agati te.

646. 419. Ekādito sakissa kkhattum (1282-4).

Ekādito sakissa kkhattum hoti¹⁴.

Etassa padatthassa sakim vāraṃ ekakkhattum, dvinnam padatthānaṃ sakim vāraṃ dvikkhattum (Vin. i, 327), tiṇṇam padatthānaṃ sakim vāraṃ tikkhattum (JA. i, 33). Evaṃ catukkhattum (Vin. i, 326), pañcakkhattum, chakkhattum, sattakkhattum, aṭṭhakkhattum, navakkhattum, dasakkhattum icc' evamādayo saddā yojetabbā.

¹⁴ Eka dvi ti catu pañca cha satta aṭṭha nava dasādito gāṇanāto sakissa kkhattum ideso hoti (ST).

647. 663. Sunass' unass' oṇa-vān'-uvān'-ūn'-unakh'-unānā (1285-6).

Suna icc' etassa pāṭipadikassa unassa oṇa-vāna-uvāna-ūna-unakha-una-ā-ānādesā honti.

Sāmikassa saddam suṇatī ti soṇo (Vism. i, 190), sāmikassa saddam suṇātī ti svāno. Evam suvāno, sūno, sunakho (DA. i, 317), suno, sā, sāno.

s

648. 664. Tarunassa susu ca.

Taruṇa icc' etassa pāṭipadikassa susuādeso hoti.

Susu kāḷakeso (A. ii, 58).

649. 665. Yuvass' uvass' uv'-uvān'-un'-ūnā (1287).

Yuva icc' etassa pāṭipadikassa uvassa uva-uvāna-una-ūnādesā honti.

Yuvā (A. i, 68), yuvāno, yuno, yūno.

650. 651. Kāle vattamānālīte ṇvādayo (1288).

Kāle vattamānatthe ca alītatthe ca nu-yu-tapaccayā honti.

Akāsi, karotī ti kāru, agacchi, gacchatī ti¹⁵ vāyu (Khu. ii, 368), abhavi, bhavatī ti bhūtam (Vin. v, 41).

651. 647. Bhavissati gamādīhi ṇī ghin (1289).

Bhavissati kālatthe gamu bhaja su ṭhā icc' evamādīhi dhātūhi ṇī-ghinapaccayā honti.

Āyatim gamitum sīlam yassa, so hotī ti gāmī, āyatim bhajitum sīlam yassa, so hotī ti bhājī. āyatim passāvitum sīlam yassa, so hotī ti passāvi, āyatim paṭṭhāyitum¹⁶ sīlam yassa, so hotī ti paṭṭhāyi.

¹⁵ Avāyi, vāyati ti (K).

¹⁶ Pathitum (S), paṭṭhātum (K).

652. 648. Kriyāyam ṇvu-tavo (1290).

Kriyāyam atthe ṇvu tu icc' ete paccayā honti bhavissati kāle.

"Karissan" ti kārako vajati, "bhuñjissan" ti bhottā vajati.

653. 306. Bhāvavācimhi catutthī (1291).

Bhāvavācimhi catutthīvibhatti hoti bhavissati kāle.

Pacissate, pacanam vā pāko, pākāya vajati. Bhuñjissate, bhojanam vā bhogo, bhogāya vajati.
Naccissate, naccanam vā naccam, naccāya vajati.

654. 649. Kammani ṇo (1292).

Kammani upapade ṇapaccayo hoti bhavissati kāle.

Nagaram karissati nagarakāro vajati, sālim lāvissati sālilāvo vajati, dhaññam vapissati
dhaññavāpo vajati, bhogam dadissati bhogadāyo vajati, sindhum pivissati sindhupāyo vajati.

655. 650. Sese ssam-ntu-mān'-ānā'¹⁷ (1293).

Sesa icc' etasmim atthe ssam ntu māna āna icc' ete paccayā honti bhavissati kāle
kammūpapade.

Kammam karissati kammam karissam. Evam kammam karonto, kammam kurumāno,
kammam karāno vajati. Bhojanam bhuñjissati bhojanam bhuñjissam. Evam bhojanam
bhuñjanto, bhojanam bhuñjamāno, bhojanam bhuñjāno vajati. Khādanam khādissati khādanam
khādissam. Evam khādanam khādanto, khādanam khādamāno, khādanam khādāno vajati.
Maggam carissati maggam carissam. Evam maggam caranto, maggam caramāno, maggam
carāno vajati. Bhikkham bhikkhissati bhikkham bhikkhissam. Evam bhikkham bhikkhanto,
bhikkham bhikkhamāno, bhikkham bhikkhāno vajati.

656. 666. Chadādīhi ta-traṇ (1295-6).

¹⁷ Sakkatabyākaranānusārena "ssantussamānānā" ti līcariyā vadanti. Padarūpasiddhiyam pi vuttam "atha vā 'bhavissati gamādīhi nī ghini' ti
ettha 'bhavissati' ti vacanato 'ssantu' iti eko va paccayo dālthabbo" ti.

Chada citi su nī vida pada tanu yata ada mada yuja vatu mida mā pu kala vara vepu gupa dā icc' evamādīhi dhātūhi ta traṇ icc' ete paccayā honti yathāsambhavaṃ.

Ātapam chādetī ti chattam (Khu. vi, 274), chatram. Ārammaṇam cintetī ti cittam (Khu. vii, 2), citram. Cinenti sampayuttadhammā etenā ti vā cittam (Khu. vii, 2), citram. Atthe abhissavetī ti suttam (VinA. i, 15), sutram. Atthe sūcetī ti¹⁸ vā suttam, sutram. Satte netī ti nettam (Abh. i, 157), netram. Satte¹⁹ icchitatthānam nenti etenā ti vā nettam (Abhi. i, 157), netram. Pakārena vidatī ti pavittam, pavitram. Vividhena ākārena maṅgam²⁰ pāpam punāti sodhetī ti pavittam, pavitram. Sucibhāvaṃ vā pāpunāti ti pavittam, pavitram. Padati pāpunāti ti patto (D. i, 34), patro. Āhārā patanti ettha bhājane ti pattam (D. i, 34), patram. Padati pavattatī ti vā pattam (Vin. i, 7), patram. Tanoti vitthāretī ti tantam, tantram. Tanitabbam vitthāretabban ti vā tantam, tantram. Yatati ti yattam, yatram. Yatati vīriyam karoti etenā ti vā yattam, yatram. Yatanam vā yattam, yatram. Sukhadukkham adati bhakkhatī ti attā, atrā. Madatī ti mattam, matram. Vatthum yujjanti etenā ti yottam (S. i, 175), yotram. Vattatī ti vattam, vatram. Midati sineham karotī ti mittam (Khu. vi, 18), mitram. Midati²¹ sinehati etāyā ti mettā (A. iii, 504), metrā. Pari samantato sabbākārena minanti etāyā ti mattā, matrā. Mānanam²² vā mattam, matram. Attano kulam punāti sodhetī ti putto (Khu. v, 11), putro. Kalitabbam saṅkhyātabban ti kalattam, kalatram. Sam suṭṭhu vāreti etenā ti varattam (Khu. v, 67), varatram. Vepati kampatī ti vettam, vetram. Gopitabbam rakkhītabban ti guttam²³ (Khu. i, 58), gutram²⁴, gottam (Vin. ii, 8), gotram. Dāti avakhandati etenā ti dāttam, dātram icc' evamādi.

657. 667. Vadādīhi pitto gaṇe (1297).

Vada cara vara icc' evamādīhi dhātūhi piṭṭapaccayo hoti gaṇatthe.

Vāditānam²⁵ gaṇo vādittam. Evaṃ cārittam (Vism. i, 11), vārittam (Vism. i, 11) icc' evamādi.

658. 668. Midādīhi tti-tiyo (1298).

¹⁸ Sūcetī u (K).

¹⁹ Sattānam (K).

²⁰ Aṅgam (S).

²¹ Mijjati (R).

²² Mānati u (K).

²³ Guttam (R, S).

²⁴ Gutram (S).

²⁵ Vāditānam (R, S, K).

Mida pada ranja tanu dhā icc' evamādīhi dhātūhi tti ti icc' ete paccayā honti.

Midati²⁶ sinehatī ti metti, padati gacchatī ti patti, ranjati etthā ti ratti (Vin. ii, 138), tanoti vitthāretī ti tanti (DA. i, 2), attano kulaṃ tanoti vitthāretī ti vā tanti (DA. i, 2), paresaṃ itthīnaṃ puttaṃ dhāretī ti dhāti (Khu. ii, 262), khīraṃ dhāretī ti vā dhāti (Khu. ii, 262), attano sabhāvaṃ dhāretī ti vā dhāti (Khu. ii, 262) icc' evamādi.

659. 669. Usu-ranja-damsānaṃ damsassa daddho dha-ṭhā ca²⁷ (1299, 1300).

Usu ranja dama icc' etesaṃ dhātūnaṃ damsassa daddhādeso hoti, dha-ṭhāpaccayā ca honti.

Usīyate²⁸ uḍḍho²⁹, ranjanti etthā ti ratṭhaṃ (Khu. v, 99), damsīyate ti daddho.

660. 670. Sū-vu'-sānaṃ ū-v-u'-sānaṃ ato tho ca (1301).

Sū vu asa icc' etesaṃ³⁰ dhātūnaṃ ū-u-asānaṃ atādeso hoti, thapaccayo ca.

Savati him sati etenā ti satthaṃ (Vin. ii, 263), hirottappaṃ saṃvarati etenā ti vatthaṃ (M. iii, 43), saddānurūpaṃ asati bhavatī ti attho (A. i, 60).

661. 671. Ranj'-udādīhi dha-d'-idda-k'-irā kvaci ja-dalopo ca (1302).

Ranja uda idi cadi madi khuda chidi rudi dala susa suca vaca vaja icc' evamādīhi dhātūhi dha da idda ka ira icc' ete paccayā honti, kvaci ja-dalopo ca, puna nippajjante.

Rañjītabban ti randhaṃ, ranjayitthā ti vā randhaṃ, attani sannissitānaṃ macchamakaraṇaṃ pītisomaṇassaṃ undhati pasavati janetī ti samuddo (DA. i, 86), indati paramissariyaṃ karotī ti indo (Khu. i, 325), indattaṃ adhipatibhāvaṃ karotī ti vā indo (Khu. i, 325), canditabbo icchitabbo ti cando (Khu. v, 263), mandati hāsetī ti mando (Khu. vi, 34, 361), maditabbo hāsetabbo ti vā mando (Khu. vi, 34, 361), khudati pipāsetī ti khuddo, chinditabbo ti chiddo, rudati himsatī ti ruddo, dalati duggatabhāvaṃ gacchatī ti daliddo, sussatī ti sukkaṃ (Vin. i,

²⁶ Mijjati (R0).

²⁷ Usuranjehi gathā, damsassa daddho ca (Visuddhārumasutak).

²⁸ Usuyate (K).

²⁹ Khuddā (Khu. v, 159).

³⁰ Sūhimsāyaṃ (R0), suhimsāyaṃ (Sed. Dhātumālā 384).

153), sucatī ti soko (D. ii, 244), vacitabbban ti vakkam (Vism. i, 247), appatīhato hutvā vajati gacchatī ti vajiram (SA. i, 296) icc' evamādi.

662. 672. Paṭito hissa herañ-hīraṇ (1304).

Paṭi icc' etasmā hissa dhātussa herañ-hīraṇādesā honti.

Paṭipakkhe madditvā gacchati pavattatī ti pāṭiheram, pāṭihīram.

663. 673. Kaḍyādīhi ko (1305).

Kaḍi ghaḍi vaḍi karaḍi maḍi saḍi kuṭhi bhaḍi paḍi daḍi raḍi taḍi isiḍi caḍi gaḍi aḍi laḍ meḍi eraḍi khaḍi icc' evamādihi dhātūhi kapaccayo hoti, saha paccayena ca nippajjante yathāsambhavam.

Kanditabbo chinditabbo ti kaṇḍo³¹, ghaṇḍitabbo ghaṇḍetabbo ti ghaṇḍo³², vaṇḍanti etthā ti vando, karaṇḍitabbo bhājetabbo ti karaṇḍo (VinA. ii, 317), maṇḍiyate vibhūsiyate etenā ti mando, sandanti gumbanti etthā ti saṇḍo, angamaṅgāni kuṇṭhati chindatī ti kuṇṭham (Vin. iii, 101), bhaṇḍitabban ti bhaṇḍam (Vin. i, 61), paṇḍati līṅgavekallabhāvam gacchatī ti paṇḍako (Vin. iii, 119), daṇḍati āṇam karoti etenā ti daṇḍo (DhA. i, 150), raṇḍati himsatī ti raṇḍo, visesena taṇḍati cāleti paresam viññūnam hadayam kampetī ti vitando (AbhA. i, 4), isiṇḍati paresam maddatī ti isiṇḍo, caṇḍati caṇḍikkabhāvam karotī ti caṇḍo (D. i, 85), gaṇḍati sannicayati samūham karoti etthā ti gaṇḍo (Vin. iii, 101), andīyati nibbatūyatī ti ando (Vin. i, 4), laṇḍitabbo jigucchitabbo ti laṇḍo mendati kuṭṭilabhāvam gacchatī ti mendo, eraṇḍati rogam himsatī ti eraṇḍo, khaṇḍitabbo chinditabbo ti khaṇḍo (Khu. v, 159) icc' evamādi.

664. 674. Khādāma-gamānam khandha-'ndha-gandhā (1306-7).

Khāda ama gamu icc' etesam dhātūnam khandha-andha-gandhādesā honti, kapaccayo ca hoti.

Jātijarāmarañādīhi samsāradukkhehi khādītabbo ti khandho (AbhiA. ii, 1), amati angamaṅgassa ruḍḍanabhāvam gacchatī ti andho (VinA. ii, 217), cakkhunā amati ruḍḍatī ti vā andho (VinA. ii, 217), tam tam ṭhānam vātena gacchatī ti gandho (AbhiA. i, 356). Evam khandhako, andhako, gandhako.

³¹ Bhūvādi-curūḍḍigenika ikāraṇḍadhātūsu niccam niggahitāgamo hoti. tathā hi dhātuvatthasangahe vuttam "ikāraṇḍadhātūsumim, niccam niggahitāgamo" ti

³² Ghaṇṭi ghaṇṭane ghaṇṭo ghaṇṭā vā (R0)

665. 675. Paṭādhīy alam (1308).

Paṭa kala kusa kada bhaganda mekha vakka takka palla sadda mūla bila vida caḍi pañca wā vasa paci maca musa gotthu puthu bahu maṅga baha kamba samba agga icc' evamādhīhi dhātūhi, pāṭipadikehi ca uttarapadesu alapaccayo hoti, pacchā puna nippajjante.

Paṭe alan ti paṭalam, kale alan ti kalalam (JA. i, 16, 17), pāpake akusale dhamme kusati chindatī ti kusalam, kusabhūte yathāsabhāvadhamme alan ti vā kusalam, kuse uddissa dāne alan ti vā kusalam, kuse sañcaye dhammasamudāye alan ti vā kusalam, kadde madde alan ti ikadalam, bhagande secane alan ti bhagandalam (Vin. iii, 309), bhagande muttakarīsaharaṇe alan ti vā bhagandalam (Vin. iii, 309), mekhe kaṭivicitte alan ti mekhalam³³, vakke rukkhatace alan ti vakkalam (JA. ii, 13), takke rukkhasilese alan ti takkalam, palle ninnaṭṭhāne alan ti pallalam (D. ii, 76), sadde harite alan ti saddalam, mūle patiṭṭhāne alan ti mulālam, bile nissaye alan ti bilālam, vide vijjāmaṇe alan ti vidalam, caṇḍe alan ti caṇḍālo (M. ii, 359), pañcannam rājūnam alan ti pañcālo (JA. vi, 244), vā gatigandhanesu alan ti vālam, vā padagamane alan ti vā vālo (VinA. iii, 371; Khu. vi, 77), vase acchādane alan ti vasalo (Khu. i, 298), pace vitthāre alan ti pacalo, mace corakamme alan ti macalo, muse theyye, muse pāṇacāge vā alan ti musalo (D. i, 157), gotte varṇse siṅgāla-jātiyam alan ti gotthulo, puthumhi vitthāre alan ti puthulo (JA. iii, 15), bahumhi saṅkhyāne alan ti bahulo (Khu. i, 329), bahumhi vuddhimhi alan ti vā bahulo (Khu. i, 329), maṅgamhi gamane alan ti maṅgalam (Khu. i, 3), bahumhi vuddhimhi alan ti bahalam (JA. iii, 83), kambamhi sañcalane alan ti kambalam³⁴ (Vin. iii, 133). Sambamhi maṇḍale alan ti sambalam (Khu. i, 382), agge gatikoṭille alan ti aggalham³⁵ (D. i, 84). Icc' evamādayo aññe pi saddā bhavanti.

666. 676. Puthassa puthu-pathā³⁶mo vā (1309).

Putha icc' etassa pāṭipadikassa³⁷ puthu-pathādesā honti, kvaci amapaccayo hoti.

Puthu hutvā jātan ti puthavī, pathame jāto pathamo, paṭhavī, paṭhamo (Khu. i, 295) vā³⁸, puthu kilese janetī ti puthujjano (M. i, 1), puthu hutvā jātan ti pathavī (S. i, 15), paṭhavī vā³⁹.

³³ Loke "mekhanassa khassa māḷā" ti vatubbe "mekhalā" ti vuccati (VinA. i, 97). Mekhanassa khassa māḷā mekhalā, keci paṇḍariyā mekhe kaṭivicitteti dhātum vadanti, tesam mate alapaccayo hoti (Sad. Suttamāḷā 1343). Mekhalam (K).

³⁴ Kampalam (K).

³⁵ Aggalam (K).

³⁶ Pathā (K).

³⁷ Dhātussa (RU).

³⁸ Nyāse passitabbam.

³⁹ Nyāse passitabbam.

667. 677. Sasvādīhi tu-davo (1313).

Sasu dada ada mada icc' evamādīhi⁴⁰ dhātūhi tu du icc' ete paccayā honti.

Aññe satte sasati himsatī ti sattū (Khu. v, 395), dukkham dadātī ti daddu⁴¹ (VinA. iii, 277), dukkheṇa adati bhakkhati etthā ti addu, dukkham adati anubhavati jano etenā ti vā addu, dukkham bhājanam ādhāram bhavatī ti vā addu, madati ummattam karotī ti maddu, madati maddabhāvam karotī ti vā maddu.

668. 678. Cyādīhi Ivaro (1314).

Ci pā dhā icc' evamādīhi dhātūhi Ivarapaccayo hoti.

Cīyatī ti cīvaram (Vin. ii, 83), pivatī ti pīvaro, pātabbam rakkhitaḥḥan u vā pīvaram, dhāretī dhāretvā jīvitam kappetī ti dhīvaro dhīvaram.

669. 679. Munādīhi c' i (1315).

Muna yatha agga pata kava suca ruca mahāla bhaddāla mana icc' evamādīhi dhātūhi, pātipadikehi ca ipaccayo hoti.

Atthānātham munāti, ñeyyadhammam lakkhaṇādivasena vā jānāti ti muni (Khu. i, 309), yatatī vīriyam karotī ti yatī (Visn. i, 61), aggatī kuṭilabhāvam gacchatī ti aggi (Khu. i, 33), patatī settho hutvā purato gacchatī ti pati (VinA. ii, 141), kabyam bandhatī ti kavi (A. i, 553), kantam manāpavacanam vadatī ti vā kavi (A. i, 553), sucati parisuddham bhavatī ti suci (Khu. i, 5), rucati dībbatī u ruci (Khu. i, 367), mahantam vibhavam bhogakkhandham lātī ti mahāli (DhA. i, 167), bhaddam yasam lātī ti bhaddāli (Khu. iii, 431), manam tattha ratane nayatī ti maṇi (D. i, 72).

670. 680. Vidādīhy ūro (1316).

Vida valla masa sida du ku kapu maya udi khajja kura icc' evamādīhi dhātūhi, pātipadikehi ca ūrapaccayo hoti.

⁴⁰ Sasu damasa ada mada icc' evamādīhi (K).

⁴¹ Dada dāma, daddu kuttavāsa (Rā). Daddatī dada dāmaṇassa rūpam (Nyā). Dukkham dadātī ti daddu, kuttavāsa (Nyādivatā, 97). Sate damasati vidāpamāsi ti daddu (K).

Viditum alanti vidūro (A. i, 359), vidūraṭṭhāne jāto vedūro, vallati vallabhāvena bhavatī ti vallūro (JA. ii, 224), vallati aññamaññaṃ bandhatī ti vā vallūro (JA. ii, 224), āmasitabbo ti masūro, sindati siṅgārabhāvaṃ gacchatī ti sindūro, sindati virocātī ti vā sindūro, gamitum alam anāsannattā ti dūro (Khu. i, 58; DhA. i, 193), kuti saddaṃ karotī ti kūro, attano gandhena aññaṃ gandhaṃ kapaṭi hanatī himsatī ti kappūro⁴² (JA. ii, 373), kappati rogāpanayane samatthetī ti vā kappūro⁴³ (JA. ii, 373), mahiyaṃ ravatī ti mayūro, mahiyaṃ yāti gacchatī ti mayūro (Khu. v, 53), paṃsum undati pasavatī ti undūro (Vin. i, 363), khajjitabbo khāditabbo ti khajjūro, kurati akkosatī ti kurūro (A. ii, 337).

671. 681. Hanādīhi ṇu-nu-tavo⁴⁴ (1317).

Hana jana bhā ri khanu ama ve dhe dha si ki hi icc' evamādīhi dhātūhi ṇu nu tu icc' ete paccayā honti.

Bhojanam hanatī himsatī etenā ti haṇu, hanu (D. ii, 16) vā, gamanam janetī ti jāṇu (Vin. iii, 6), bhātī dibbatī ti bhāṇu (JA. iii, 57), nivāte ritī gacchatī ti reṇu, khaṇitabbo avadāritabbo ti khāṇu (VinA. iii, 29), aṅgamaṅgassa ruḷḷanabhāvaṃ vijjhanabhāvaṃ amatī gacchatī ti aṇu (Khu. i, 54), veti tantasantāne bhavatī ti veṇu, bahisāre alan ti vā veṇu, dheti vacchaṃ pāyetī ti dhenū (VinA. i, 15), atthaṃ dhāretī ti dhātu (M. i, 73), gamanapacanādikaṃ kriyaṃ dhāreti vā dhātu (M. i, 73), sīyati bandhīyatī ti setu (A. i, 221), uddhaṃ gacchatī pavattatī ti ketu, attano phalaṃ hinoti pavattatī ti hetu (Vin. i, 9).

672. 682. Kuṭādīhi ṭho (1318).

Kuṭa kusa kaṭa icc' evamādīhi dhātūhi, pāṭipadikehi ca ṭhapaccayo hoti.

Aṅgamaṅgam kuṭatī chindatī ti kuṭṭhaṃ (Vin. iii, 131), dhaññaṃ chādetabbo pūretabbo ti koṭṭho (D. i, 127), kaṭitabbam madditabban ti kaṭṭhaṃ (Khu. v, 17).

673. 683. Manu-pūra-suṇādīhi ussa-nus'-isā (1319).

Manu pūra suṇa ku su ila ala maha si ki icc' evamādīhi dhātūhi, pāṭipadikehi ca ussa nusa isa icc' ete paccayā honti, puna nippajjante.

⁴² Ilo param "mahiyam ravati ti mayūro" ti katthaci dissati. Tam imasmim sutte na yuttam "mahisaddūpapada rū sadde" ti nyāse vuttatā.

⁴³ Ilo param "mahiyam ravati ti mayūro" ti katthaci dissati. Tam imasmim sutte na yuttam "mahisaddūpapada rū sadde" ti nyāse vuttatā.

⁴⁴ Nuṇubhavo (Sī, K).

Kusalākusale dhamme manati jānāti ti manusso (Khu. vii, 9), mānuso (Khu. ii, 159). Kāraṇākāraṇam manti jānāti ti vā manusso, mānusso. Atthānattham manati jānāti ti vā manusso, mānuso. Mātāpitūnam hadayaṃ pūretī ti puriso (Khu. vii, 6), attano manoratham pūretī ti vā puriso, pūretī ti vā poso (Khu. v, 41), sasurehi suṇitabbā himsitabbā ti suṇisā (M. i, 427), dvinnam janānam kulasantānam karotī ti vā suṇisā, kucchikabban ti karīsam (Khu. i, 2), gabbham vimocetī ti suriso, tam andhakāraavidhamanena sattānam bhayaṃ surati himsatī ti sūriyo⁴⁵ (Vin. iii, 2; D. ii, 208, 255), rogaṃ himsatī ti sirīso (D. ii, 3), ilatī kampaṭṭi ti Illiso (Khu. v, 18), taṇhāya dubbalo hutvā ilatī kampaṭṭi ti vā Illiso, pāpakaraṇe alati samatthetī ti alaso (Khu. v, 109), mahitabbo pūjetabbo ti mahiso, sīyati bandhīyati ti sīsam (M. i, 413), kitabbam himsitabban ti kisam (Vin. i, 22) icc' evamādi.

Iti kibbidhāna-kappe uṇādi-kappo chaṭṭho kaṇḍo.

Uṇādi-kappo niṭṭhito.

KACCĀYANAPAKARAṆAM NIṬṬHITAM

17934

⁴⁵ Suriyo (R0)

